

Helgådalsnytt

21. årgang 1992

Utgitt av Helgådal i.l.

Pris kr 60,-

Helgådalsnytt

Utgis av:
Helgådals idrettslag
7660 Vuku

Årets hovedredaktører:

Arnt Kjesbu

Johannes Overmo

Øvrige medlemmer:

Lasse Johnson sen.

Håvard Elnes

Brit Ness

Joar Nesseemo

Bjørn Inge Langdal

Tidligere utgitte årganger for salg:

1972 - utsolgt	1982 - kr. 35,-
1973 - utsolgt	1983 - kr. 40,-
1974 - utsolgt	1984 - kr. 40,-
1975 - utsolgt	1985 - kr. 40,-
1976 - utsolgt	1986 - kr. 40,-
1977 - utsolgt	1987 - kr. 50,-
1978 - utsolgt	1988 - kr. 50,-
1979 - utsolgt	1989 - kr. 50,-
1980 - kr. 25,-	1990 - kr. 50,-
1981 - kr. 35,-	1991 - kr. 60,-

Utvalg av Helgådals-Nytt gjennom 10 år.

Utgitt av Verdal Historielag.

Interesserte bes ta kontakt med
Johannes Overmo
(Fokus Bank, Verdal)

Forsidebilde:

«KONG ODDVARS STEIN»
Høydepunktet under årets
Veresfestival var avdukingen av
«Kong Oddvars stein». Her er ski-
kongen avbildet i lag med fjellbyg-
das egen blomsterjente Kristina
Jönsson.

Foto: Johs Overmo.

Forord

Atter ett år er gått, og vi har den glede å presentere et nytt Helgådals-Nytt, det 21. i rekken.

Ikke så ruvende som fjorårets jubileumsnummer, men vi håper våre lesere likevel vil finne stoff av interesse.

Så ønsker vi våre lesere ei riktig god jul og et godt nyttår.

Redaksjonen.

Eit år gjekk forbi

av Randi Schjølberg

*Vi takkar for det år som gjekk,
for alt vi rakk, for alt vi fekk.
For vinterdagen, kald og klår,
for ljuset med den nye vår,
for fuglesong av mange slag
når natt laut vika for ein dag,
for vårgrønt slør på bjørkeskog,
for måkeskrik bak harv og plog.
Ein sommardag med jordbærsmak,
med elvesus og fiskevak.
For sommarange, søtt og godt,
frå rosebusk og siloslått.
Ei sommarnatt å drøyma i,
ei anna natt å gløyma i.
Vi takkar for den fine haust,
eit fargespel så rikt og raust,
med luft så lett å anda i.
Eit tyttebær i handa mi.
Ein natte-is så blank og sprø
når jord har gøymt det vesle frø.
Og mørketid, og ventetid,
ei tid for tankar, kviletid,
Mot helg og høgtid stunda eg,
og adventsljoset viste veg.
Å, sole-kverv med julefest,
det var mot deg eg lengta mest.
Eg takkar for det år som gjekk,
for det eg vona, det eg fekk.*

Innhold

Formannen har ordet	1
av Bjarne Haugan	
Telefonen i Helgådalen	2
av Edvin Kolstad	
Johannes Dahl	9
av Reidar Prestmo	
Om husmannen	11
av Johannes Dahl	
Gammelt frå Verdal. «Guttu»	14
av Peder Brønstad	
Utvandrere fra Sletdalshaugen	17
av Jon Bakken	
Malså-spelet	19
av Johs. Overmo	
Arnsve-ætta	20
av Reidar Prestmo	
Gammelt nytt fra Ørtugen	22
av Grethe Forbregd	
Bynavollen 1943	24
av Joar Nesseemo	
Erik Tyve 100 år	26
av John Tyve	
Verestur sist på 50-tallet	28
av Lasse Johnson sen.	
Min album	30
Gamle bilder	32
Reportasjetur med problemer	38
av Reidar Prestmo	
På kuleiting	40
av Anders Bendiksen	
Husmannsplassen Vukubrannan	41
av Reidar Prestmo	
Minner fra en svunnen tid	42
av Gustava Lein	
Bequerel i sau	43
av Joar Nesseemo	
På glattisen	44
av Lasse Johnson sen.	
Friluftsliv i grenseland	45
av Arnfinn Berstad	
Naturverntanker	46
av Arnstein Indahl	
En fisketur	47
av Iver M. Tronsmo	
Ny fugleart i Verdal	48
av Arnstein Indahl	
Dikt	49
av Paul Jåma	
Tanker om verdisyn	50
av Johannes Overmo	
Etablering av Helgådals	52
Tiltaksnemnd	54
av Asgeir Tromsdal	
Arbeidet i nemnda	56
av Johannes Overmo	
Årskavalkade	59
Kartlegging av	
mineralforekomster	60
av Johannes Overmo	
Oversikt over slektsartikler	61
av Arnt Kjesbu	
Prisvinnere	

Formannen har ordet

Snart er et år igjen gått over i historien, og igjen har vi den gleden å få lese en ny utgave av Helgådals-Nytt, en tradisjon som vi hvert år ser fram til. Som leder i Helgådals idrettslag vil jeg komme med et tilbakeblikk på året 1992. Det har vært et år med vanlig aktivitet rent sportslig, men et år med en durabel dugnadsinnsats. Skiløperne våre er vel de som i dobbel forstand har satt spor etter seg. Ole Petter Storstad ble vinner av juniorklassen i Flyktningerennet, en meget sterk plassering i juniorcupen og i junior-NM både av Ole Petter og av Arild Olav Sagvold. Individuelle kretsmestre ble Ole Petter, Marit Julnes og Tove Svartås. Kretsmesterskap i stafett ble det ved trioen Lillian Bergsmo, Marit Julnes og Tove Svartås. Fotballen har vært en skuffelse i år, særlig på den administrative siden, men vi håper den våkner til live igjen. Tilbud må vi ha til alle grupper. Jeg ser det som et meget stort ansvar at vi tar oss av de som er vår neste generasjon. Veresfestivalen med Veressjøen-Rundt ble en stor opplevelse, et arrangement Håvard Elnes skal ha en stor ære for. Ellers vil sommeren -92 bli husket som en av de store på dugnadsfronten. Veresfestivalkomiteen stod for et kjempearbeid med bygging av bruer i løypetrassen rundt sjøen. Og i samarbeid med Veras

befolkning bygget de på samfunnshuset et tilbygg. I lysløypene ved Bjartan og på Bjørstadhøgda har det blitt gjort stor innsats med rydding, planering, grøfting og barklegging. Røe hengebru ble revet og bygget opp på nytt på dugnad, et arbeid vi fikk tildelt av Verdal kommune. Et arbeid som ga oss en del penger i en slunken lagskasse. Når dette leses har en ny overtatt jobben som leder i laget, "nye koster feier best" som det heter. Nye folk og nye ideer må til en gang iblant, det er nok det beste for laget og for bygdesamfunnet. Til slutt vil jeg takke alle som har støttet opp om vårt arbeid i 1992. Jeg håper også at dere er villige til å ta et tak kommende år. Helt til slutt vil jeg sittere refrenget fra Helgådalsvisa: "Helgådalsn, Helgådalsn du e dein finaste plassen i valn", det skal jeg også skrive under på. GOD JUL.

Hilsen Bjarne

RING, RING.

100 år med telefon i Helgådalen

av Edvin Kolstad

Den første praktiske brukbare telefonen ble konstruert av amerikaneren Graham Bell i 1876. (Ordet telefon kommer av tele=fernt og phone=lyd). Han forbedret den i 1877, og ga den da en form som den kom til å beholde i mange år. Bell brukte det samme apparatet både til å tale i (som sender) og til å høre med (som mottaker). Hans telefon var imidlertid ikke særlig effektiv som sender. I 1877 oppfant amerikaneren Thomas Edison et senderapparat som var betydelig bedre. Dette apparatet ble senere kalt mikrofon (mikro=liten, phone=lyd) og muliggjorde den praktiske bruk av Bells telefon.

Telefonen fikk en hurtig utbredelse, og i 1880 var det ca. 30000 apparater i bruk i Amerika. I Norge vart de første apparatene tatt i bruk i Oslo og Drammen omkring 1880. I 1881 fikk Trondheim sitt første anlegg, og den 18. mai 1889

vart "Indtrøndelagen Telefonsamslag" stiftet.

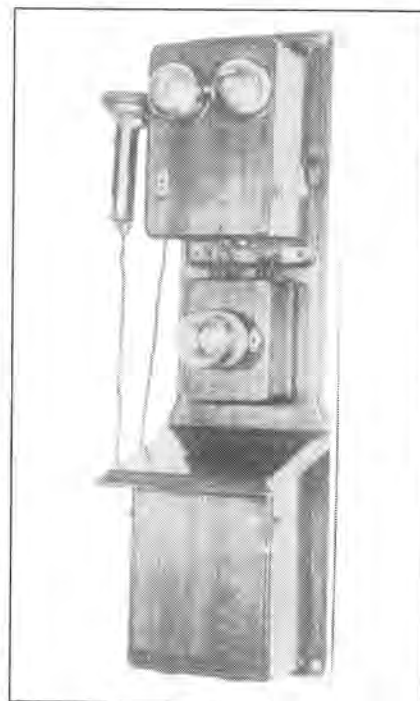
På stiftelsesmøtet vart det enighet om at telefonsamlaget skulle bestå av kretsene:

1. Levanger By og Landsogn.
2. Værdalen.
3. Vuku.
4. Inderøen.

For Vuku krets vart M. Grunden, E. Skrove og L. Aarstad valgt som kretsstyre, med Grunden som formann.

Det var først meningen å starte med utbyggingen høsten 1889, men av forskjellige grunner vart det utsatt, deriblant fordi "stolpene vilde blive langt uvarigere når ikke vinterhuggede trær kunde fåes."

I 1892 bygde Indtrøndelagen Telefonsamslag linje opp til Vuku og sentralen vart plassert hos Bergitte og Ludvik Søraker, der Brit og Bjørn Aarstad bur i dag.

Det var kanskje et slikt apparat som vart brukt i Volden fra 1892.

Samme året vart linja videreført til gården Volden, hvor det vart opprettet en talestasjon. Dette var sansynligvis starten av A/S Værdalsbruget sin brukslinje.

Som vanlig var helgådalingene raske til å ta ny teknologi i bruk. Snart vart de så avhengig av telefonen, at det oppsto problemer da det ble feil på apparatet i Volden. Det ser vi ut fra et brev som Johan Helmo sendte til Herredsstyret i Verdal. Dessverre er vår kopi av brevet udatert, men vi regner som sikkert med at det er skrevet en gang mellom 1908 og 1912.

TIL VÆRDALENS HERREDSSTYRE

Da Indtrøndelagens Telefonselskap i Året 1892 byggede Telefon opover til Vuku blev anlagt helt op til Gården Volden, hvor der oprettes Talestasjon, saa Beboerne deromkring fik benytte den mot at betale en liden Samtaleafgift. Nogle Aar senere fortsatte Værdalsbruget og lagde Ledning fra Volden til Vestly, hvor Skogvogter Moen bor, med Gjennomgang paa Volden.

Da Selskabet senere solgte til Staten, beholdt Værdalsbruget Ledning og Apparater ovenfor Vuku Central. For at det fremdeles skulde være Anledning til at benytte Telefon paa Volden, blev den mellem Værdalsbruget med dets Disponent Getz og Iver Lerseth med flere oprettet Kontrakt saaledes at Bruget forpliktet sig at vedligeholde Ledning og Apparat mod

Johan Helmo.

Vestly ca. 1910.

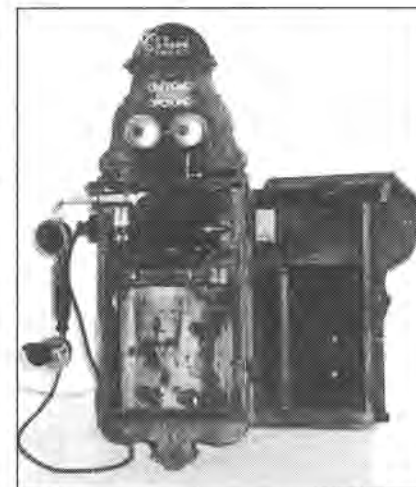
at I. Lerseth m.fl. betalte Afgift og Betjening paa Vuku Central. Denne Kontrakt blev Misligholdt af Bruget paa den maade, at Apparatet paa Volden ganske snart blev ubrugbart uden at der fra Brugets Side blev gjort noget for at faa det istandsat eller ombyttet.

Da saa Bruget i 1906 lagde ny Ledning fra Vuku gik den forbi Volden direkte til Vestly. Grunden hertil var antagelig den, at naar der ikke var noget brugbart Apparat saa havde man heller ikke brug for Ledning.

At det er et stort Savn for os, der bor saa langt fra Doktor og Dyrlæge, ikke og kunde faa benytte Telefon tror vi alle vil være enig om, (og end mere følsomt er det selvfølgelig nu efter at vi en Tid har havt Anledning til at bruge den.)

Da vi nu fornemmer at nævnte Telefon nu er Kommunens Eiendom og saaledes paa en maade staar under Kommunens Forvaltning, saa andrager vi herved det ærede Herredsstyre om at faa nyt Apparat samt Adgang til at benytte Brugets Ledning som Gjennomgang paa Volden. Vi forpligter os fremdeles til at betale Afgift og Betjening paa Vuku Central og - om det skulde forlanges - paa Volden.

Når bruket bygde linja fra Volden til Vestly er noe usikkert, men sansynligvis var det før århundreskiftet. Ut fra brevet til Johan Helmo ser vi at det vart skiftet tråd fra Vuku til Vestly, direkte forbi Volden i 1906. Traséen for brukslinja vart lagt oppover Volladalen, forbi Nonset, over skogen og øvre del av Bjartmarka til Vestly.

Den første telefonen på Overmoen. Inne i kassen er det en lapp hvor det står: Kristiania, 11.4. 1907. Den er produsert av Elektrisk Bureau.

Så i 1908 startet veresbyggene Iver og Ingvald Tronsmo, Martin Storlunet og kanskje flere, med byggingen av linje fra Storlundammen og ned til Vestly, med apparat og gjennomgangskopling på Brattåsen. Apparatet på Brattåsen virket også som en forsterker, da avstanden mellom Vuku og Vera var lang og forholda dårlig, så folka på gården måtte oversette samtaler. De måtte varsle i Vera og Vuku før de reiste bort, og ellers holde seg heime når noen var syk i Vera eller under fløytinga. Traséen for denne linja gikk hovedsakelig langs veien og elva.

I 1911 vart gårdene Storlunet, Tronsmoen, Nord-Vera vestre, Strådalen og Sør-Vera koplet direkte til brukslinja. (Det var også

brevhus i Nord-Vera, breva vart klargjorte og stempla for sending.)

A/S Værdalsbruket bygde også en driftslinje fra Vestly til Skjæker-
vatnet da de bygde dammen i ca. 1916. Det vart senere montert et apparat på linja ved Kulstaddalen. Våren 1915 kom den første telefonen til Røsgrenda. Dette var også en brukslinje med apparat plassert på Overmoen, da Martin Overmo var oppsynsmann på bruket. Denne linja gikk visstnok østover fra Overmoen og var trolig tilknyttet driftslinja et sted mellom Volden og Leirset.

Dette var linjer med bare en tråd og den andre grenen koplet til jord. Til stolper vart det brukt stående trær. De ble kappet i toppen, kvistet og isolatorer innskrudd.

Den 1. november 1941 overdrar Værdalsbruket sin gamle stolpe-
rekke Vuku-Vera til Telegrafverket. Telegrafverket har da planer om å bygge ny rikslinje fra Vuku til Vera, og bruket gir fri grunn for skogrydding, gratis stolper på rot så nær stolpeplassene som mulig. Telegrafverket gir bruket fester på den nye stolperekken for en driftslinje Holmen-Vera.

Høsten 1942 starter Telegrafverket med bygging av ny stolpekurs, tidligere enn planlagt, etter

Oppsetting av stolperekka fra Vuku til Vera under krigen. Bildet er tatt like øst for Haugan. De tre i masta er fra venstre: Leif Haugan, Nils Aarstad og Ola Kolstad.

Artikkelforfatteren i samtale med Nils Aarstad.

påtrykk fra de tyske styrker om å skaffe bedre telefonforbindelse til Vera. To arbeidslag blir satt på jobben. Det ene starter fra Vuku og det andre starter fra Vera og de møtes ved Vestly. Laget som startet fra Vera var fire mann fra Ålesund, og vi tror at Harald Haugen og Trygve Nessemo arbeidet sammen med dem. Ålesundgjengen hadde losji på Tronsmoen og Helga Risan var kokk til dem. Den nye linja følger stort sett den gamle traséen, men blir ombygd mellom Helgåsen og Skjækerfossen.

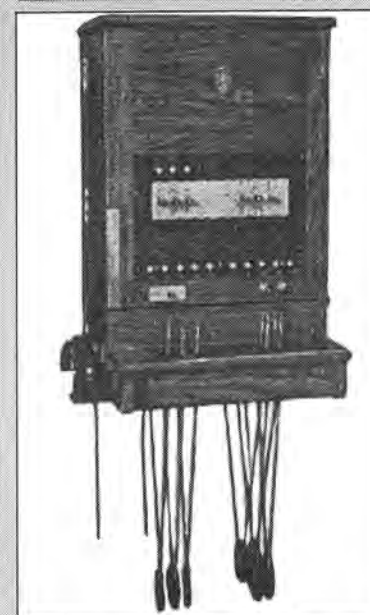
Reparasjon av linja til Skjækerdammen i 1948. Linja deler seg her, den ene går til Skjækerdammen og den andre til Kulstaddalen. I stolpen: Magne Kjesbu.

Samtidig blir sentralene Tronsmoen og Kleppen opprettet. Laget som starter fra Vuku er oppsynsmann Søberg, Nils Aarstad, Oskar Kveldstad, Sigmund Aasan, Ola Kolstad og Ola A. Holmli. Også her følges den gamle traséen, med små forandringer til Volden. Linja videre blir nå sannsynligvis omlart fra Volden. Den blir bygd forbi Kulslid norde, Elnes øvre, Modal, Sørmø, Ørtugen, Bjartan og til Vestly, der lagene møtes. Å legge linja langs bebyggelsen oppover dalen hadde den fordelen at

Bergitte Søramer og Klara Lovise Haugan

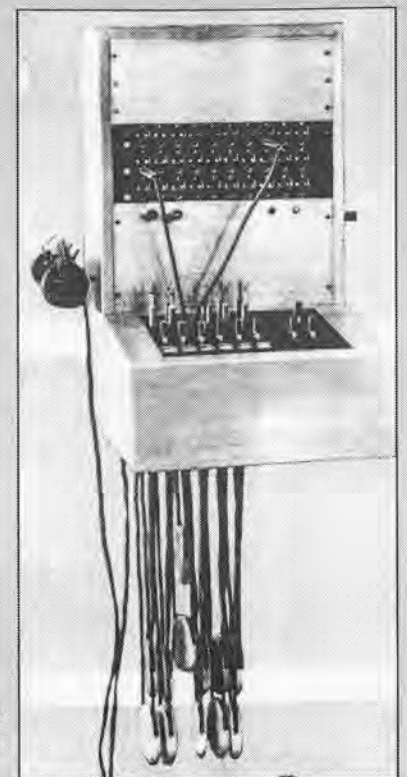
Sentralbord som er brukt i Helgådalen

Type "snorveksler". Denne var i bruk i Helgådalen i tidsrommet 1951 til 1961.

Type "proppveksler". Denne typen vart montert i Vera, Kleppen og Helgådalen i 1945. Det vart senere ikke skiftet sentralbord i Vera og Kleppen.

Type "M.G. snorveksler". Denne var i bruk i Helgådalen i tidsrommet 1961 til 1967.

det vart kort linjeføringer ut til abonnentene når de ønsket telefon.

En antar at brukets nye driftslinje vart lagt på den nye stolpekursen, for i kontrakten mellom bruket og Telegrafverket står det: "Under forutsetning av at driftslinjen kan legges opp samtidig med anlegget av rikstelefonlinjen, kan telegrafverkets folk legge den opp uten at dette betales av bruket. Men bruket holder en av sine arbeidere til hjelp under trådarbeidet på strekningen Holmen - Vera, uten avgift for Telegrafverket."

Driftslinja er nå ei intern linje (ikke tilknyttet telegrafverkets linjer) fra Holmen, med apparater i Vestly, Brattåsen, Storlunet og med avgreininger via Kulstaddalen til Skjækerdammen. (Driftslinja var i bruk til det var slutt på tømmerfløytinga ca. 1965.)

I 1944 starter Telegrafverket igjen med arbeid på linja fra Vuku og oppover dalen, med utskifting-
er av dårlige stolper og ny tråd. Det vart hengt opp to rikslinjer (4 tråder) mellom Vuku og Volden. Den ene rikslinja (2 tråder) går fra Volden via Kleppen til Vera. Dette

er vel forberedelsen til oppretting av Helgådalen sentral, for arbeidet blir nå konsentrert i dette området. I årene 1944-45 blir nye linjer bygget til Røsgrenda, Nordkleiva og til Seter. En enkelttrådet skogslinje blir hengt opp til Tosteigan.

At telefonen var velkommen er sikkert, for i Seter - hos Jørgine og Jon Nessemo - ble det ordnet jøssmund (fest). Alle arbeiderne med fruer vart invitert på rømmegrøt med noe attåt. Dette satte arbeiderne stor pris på, for linjearbeidet var hardt helårsarbeid og framkomstmidler var sykkel, kjelke o.l., alt etter føreforholdene. Selv om det meste av materialene vart fraktet med hest, var arbeidsredskapene spade, spett, krafse og rå muskelkraft.

SENTRALENE

Som tidligere nevnt vart Vuku sentral opprettet av Indrøndelagen Telefonsamlag i 1892 på eiendommen Søramer. Fra 1. januar 1898 blir den til rikstelefonstasjon, det vil si at Telegrafverket overtar sentralen og rikslinja ned til Verdalen sentral. De overtar ikke abonnentnettet. Den 26. november 1898 ble det holdt møte på Meierisalen i

Vuku for å stifte et eget telefonselskap som skulle overta Indrøndelagens Telefonsamlags linjer og øvrige eiendeler i Vuku. Trolig overtok dette selskapet og drev anlegget fram til 1. juli 1942, for i juni sender telegrafbestyreren i Levanger et rundskriv til abonnentene i Vuku om "å la Vuku gå over til vanlig abonnementanlegg på den måten at Telegrafverket overtar abonnentenes linjer."

Sentralen blir på Søramer fram til 1953, da blir den flytta til Stavø, Solbakken g.nr. 140, br.nr. 13. Bergitte Søramer sto for drifta til hun døde i 1925. Da overtok Klara Lovise Haugan og hun drev sen-

Berte Tronsmo

tralen frem til sin død i 1939. Mannen hennes, Per K. Haugan, hadde sentralen en kort tid, før datteren Asbjørg, senere gift Bjørken, overtok og var ansvarlig fram til 1950. Hallgerd Stavø tok da over som stasjonsholder og hadde sentralen fram til automatiseringen i 1969. Sentralsdamer ellers i Vuku var: Ragnhild Nesse, Eldrid Hofstad, Ragnhild Eklo og Anne Turid Holmen.

Vera var den neste sentral som vart etablert og den vart plassert på Tronsmoen, med Berte Tronsmo som stasjonsholder. Sentralen ble åpnet den 5. desember 1942 og Berte sto for drifta fram til automatiseringa i 1969. Det kunne være travle tider, når sentralen skulle betjenes, samtidig som arbeidet på gården måtte utføres. Helga Risan forteller at det var montert ei ekstra ringeklokke på fjøsveggen for at de skulle høre når det ringte mens de var ute og arbeidet. Abonnenter i Vera var Storlunet, Strådalen, vestre Nordvera, Sveet og Sørvera (Sør i Moen.)

Så var det Kleppen sin tur og sentralen vart montert hos Oline og Martin Kleppen den 1. februar 1943, med Oline som stasjonsholder. Den 1. desember 1961 vart sentralen flytta til Margrethe Bakken, som dreiv den fram til automatiseringa i 1967.

Oline Kleppen

Eline og Julius Kolstad ved sentralbordet i Kolstad.

I Rigstelefonkatalogen fra januar 1906 står følgende:

VUKU, RT

Aabningstid:

Hverdage fra 8 - 2 og fra 4 - 8, Helligdage fra 8 - 10 og fra 4 - 6.

2	Garnes, Nils. Hdlm. & Stationsh.	2	Stene, Johan. Gaardbruger.
	Grunnan, Martin. Gaardbruger.	4	Stene, Lars. Handelsmand.
3	Holmen gaard, Værdalsbruket.	6	Stornæs, Martin. Handelsmand.
7	Kvello, Ole. Gaardbruger.	9	Sulstuen, Martin. Skydsstation.
	Lærset. Handelsmand.	9	Toldstationen, Aadalsvolden.
8	Mohn, Skogbetj., Aakervolden.		
	Nybygget, Kongsstuen.		

(Den trettende abonnenten, 8 Volden, Petter. Gaardbruger, er overstrøket i lista, sannsynligvis fordi telefonen var ute av drift ei stund, jfr. brevet fra Helmo.)

Telefonen var nok et nyttig hjelpemiddel på mange vis, men under krigen måtte man være forsiktig med hva man sa. Else Snekkemo forteller at Oline og handelsmann Kristian Holmen ved Skjækerfossen, hadde en hemmelig kode. Kristian ringte til Oline og fortalte at han hadde sendt varer til henne, og det betydde at tyskerne var på tur oppover dalen. Det var fem abonnenter under Kleppen sentral: O. Ottermo, R. Langdal, T. Skoknes (A/S Værdalsbruket), E. Snekkemo og S. Helgås.

Den 15. april 1945 blir Helgådalen sentral etablert. Den plasseres på Kolstad nedre og Julius Kolstad blir stasjonsholder fram til automatiseringa i 1967. Fra gamle notater etter Julius, er høyeste antall abonnenter på sentralen 43 stk. Den første abonnentlista er ikke datert, men den er helt sikkert fra før 1948. Den viser at det er 30 abonnenter og at det er opp til tre stk. på hver linje. For at abonnenten skulle vite hvem som skulle svare, var det bestemte ringesignaler til hver enkelt. Ett signal var til sentralen, to signal til a-abonnent, tre signal til b-abonnent og fire signal til c-abonnent. Listen var:

- 601 og 602 Rikslinjer til Vuku.
 603 Rikslinje til Kleppen og Vera. Denne var i bruk fram til ca. 1955.
 604a John Nesse, Seter.
 604b Olaf Tosteigan.
 605a Edin Green.
 605b Paul Green.
 606a Martin Green, Sagvolden.
 606b Ludvik Langdal.
 607 Petter Kolstad
 608 Per A. Rotmo.
 609a Gustav Helmo, Byna.
 609b Anton Røe, Røe østre.
 609c Martin Overmo.
 610a Marie Evjen.
 610b Petter Leirhaug.
 610c Magnus Heir, Røe vestre.
 611 Iver M. Kolstad
 612a Volden skole, lærer Iver O. Helmo og fra 11. sept. 1950 var Sivertsgaard lærer.
 612b Olaf Varslott.
 613a Alfred Varslott, Voldset.
 613b Arnulf Leirset.
 614a A/S Værdalsbruket, Vestly ved Figenschou.
 614b Kristian Holmen, Skjækerfossen.

Kiosken i Ulvilla i dag.

- 615a Bjartan skole, lærer Ingvar Leirset.
 615b Ingolf Bjartan.
 616a Birger Tretli, Kulsia.
 616b Ola Haugan, Trøa.
 617a Peder Bengtsen, Sørmo.
 617b Ole Storholmen.
 618a Olai Langdal.
 618b Ole Varslott.

Flere abonnenter vart koplet til sentralen etter som åra gikk og her er noen av dem:

22. februar 1954 Oskar Berg flytter til Voldset og overtar telefon 613a.
 1. mars 1954 Martin Helgås.
 2. mars 1954 Alf P. Green, Ulvilla.
 12. april 1954 Olav Storholmen og Magne Kjesbu.
 10. mai 1954 John Holmli, Ulvilla.
 27. juli 1954 Peder P. Sellæg.
 10. sept. 1954 John Prestberg, Johannes Nonset og Sverre Leirset.
 20. nov. 1954 Sigurd Kolstad.
 9. mai 1955 Marius Selnes, Holmli vestre.
 27. okt. 1956 Martin Mæhlen.
 27. feb. 1957 Kolbjørn Gomo har tatt over Holmli vestre, telefonen flyttes til nytt bolighus.
 1. feb. 1958 Oddvar Røe.
 22. jan. 1959 Arne Skoknes.
 24. april 1959 Sverre S. Sellæg, Overnesset.

I Ulvilla var det ingen sentral

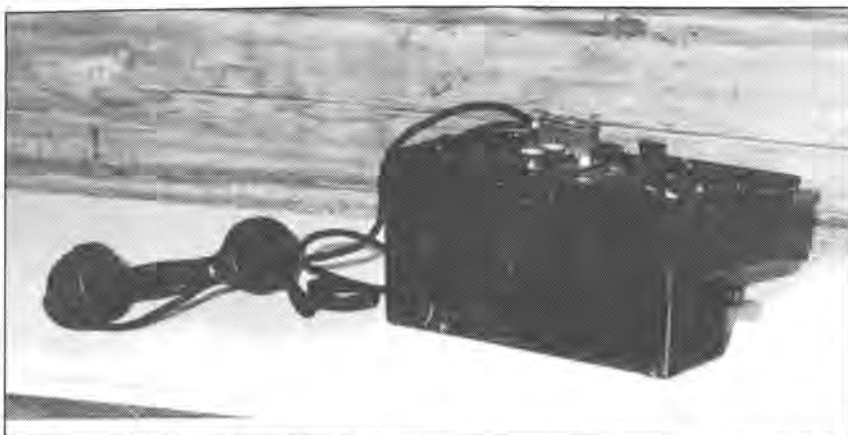
med betjening, abonnentene der ble tilknyttet Vuku, med unntak av Alf P. Green og Holmlibakkene, som ble lagt til Helgådalen.

Den 4. november 1957 monterte Telegrafverket en av de første automatsentralene i Verdal kommune. Sentralen vart plassert i et rom i Ulvilla Sanitetslags nyoppførte badstuebygg. Der sto den til ca. 10. desember 1966. Da satte Telegrafverket opp en kiosk bak NTE's kraftstasjon, og en ny sentral vart montert. Ulvilla automatsentral hadde sambandslinjer til Vuku manuelle sentral fram til 1969, så samtaler utenfor eget sentralområde måtte bestilles der.

Vi tar her med en kombinert abonnementsliste for Ulvilla etter at automatsentralen var montert og en rettledning i å bruke den.

RETTLEIING I Å BRUKA DEN AUTOMATISKE TELEFONEN.

1. Ring aldri eit telefonnummer som De trur er det rette, men sjå fyrst etter i telefonkatalogen.
2. Lyft ikkje mikrotelefonen av før De veit kva for eit nummer De skal ringja til.
3. Høyr etter om De har summetonen før De slår nummeret.
4. Innstill siffera i rett rekkefylgje slik

Feltapparat av tysk modell som Værdalsbruket brukte i flere av damkoiene etter krigen og fram til 1964 da det var slutt på fløytinga.

som dei blir skrivne.

5. Før nummerskiva heilt til fingeren støytar mot stopphaken.
6. Slurv ikkje når De stiller inn nummeret. Lat nummerskiva gå tilbake av seg sjølv og bruk ikkje blyant eller liknande i sifferhola. Rør ikkje skiva eller gaffelen under samtalen.
7. Hald mikrotelefonen rett framfor munnen når De taler.
8. Sei straks kven De er når De ringjer til nokon.
9. Svar straks med namn eller nummer når nokon ringjer til Dykk.
10. Bruk ikkje telefonen i toever.
11. Når De skal ringje til den abonnenten De deler line med, ring då nr. 00 (null - null).

Telefonliste for Ulvilla. (Vuku sentral, slå da nr 01)

- 400 Verdal Komm. E-verk
- 401 Verdal Samvirkelag, Filial
- 402 K. Haugan
- 403 Ulvilla Handelslag
- 404 M. Heir
- 405 S. Berg
- 406 P. Volla
- 407 O. Framnes
- 408 O.B. Holmli
- 409 K. Haugan (Vangstad)
- 410 T. Green
- 411 E. Storstad
- 412 P. Aune
- 413 M. Holmli
- 414 O. Leirhaug
- 417 O. Holmli
- 418 O. Buset
- 419 P. Green
- 420 A. Kjesbu
- 421 A. Green
- 422 K. Gomo
- 423 Værdalsbruket
- 424 A. Holmli
- 425 I. Flyum
- 426 A. Bakken

Tastafonen som er dagens standardtelefon.

lene i kommunen tilknyttet Verdal automatsentral.

Telenettet i Verdal kommune var nå helautomatisert, men utviklingen går videre og forberedelser til digitalisering var på gang. Sentralene vart skifta ut med digitalt utstyr og i august 1990 var telenettet i Verdal kommune digitalisert. Med unntak av Sul har nå alle sentralene i Verdal tilgang til tilleggstenester for fargekode "Rød sentral". (Se telefonkatalogen side 10.)

I løpet av de siste hundre år har telefonen utviklet seg til et uunnværlig hjelpemiddel for hele samfunnet, og i dag kan vi nå hverandre de fleste steder i verden via telenettet. Den moderne elektroniske teknologi gjør snart altting mulig. Det kan bli økonomi og ikke fantasien som setter begrensninger i framtida.

Kilder: Trond Okkenhaug. (Verdal historielags årbok 1986)
Brit Ness.
(Brev fra Johan Helmo)
Tormod Skoknes.
Nils Aarstad.
Helga Risan.
Margrethe Bakken.
Else Snekkermo.
Notater etter
Julius Kolstad.
Televerket.

JOHANNES DAHL 1870 - 1963

av Reidar Prestmo

Dei litt eldre av Helgådals-Nytt sine leserar minnes nok Dahl. Han var fødd i "Gundbjørnstua", også kalt Trøa og Evigdalsplassen. Evigdalen er ein dal som går frå Bjørstad øvre og krysser bygdevegen vest for Byna. Gundbjørnstua (tomta) låg heilt inntil vegen i vegkrysset Øver-Bjørstad/Ner-Bjørstad og var plass under Ner-Bjørstad. Ella Bjørkhaug fortalte at etter at husa var flytta bort, kalte dei tomte der husa hadde stått for plassen der skoleinspektør Dahl var fødd.

Dei første barneåra sine levde han på Kolstadåsen i lag med mor si som var skreddar. Kolstadåsen ligg ca. 300 meter nordvest for Kolstadgardane. Plassen låg høgt og fritt med utsikt over ei vakker grend. Eller som Marius Bjørstad (f. 1881) sa det for mange år sidan: "Grenda var vakker, elva rann stille og roleg og hadde ca. 3-6 meter høge melar."

I 6-7 årsalderen kom Dahl til Kjer-Vuku som gjetar, og var fjellgjetar på Vukuvollen i mange år. I årboka for 1950 skreiv Dahl om livet på vollen og om setertausa, ho Boletta Olsdatter, ofte kalt Boletta Brannom (1810-1888). Ho døde på plassen Engsvehaugen hos sonen. Setertaus og gjetar hadde ansvaret for dyra frå to gardar, Kjer-Vuku og Kulstad. Etter siste sommaren som gjetar vart Dahl bedt opp på loftet i Kulstad, der hadde sjølmannen pengane oppbevara i likkista si, han hadde også mellom anna ei brennevinsflaske der. Etter at det økonomiske var oppgjort, fortalte Dahl seinare, sette vi oss på kistlokket. Eg fekk ein liten dram, og så sat vi der og "tållå". Eg tenkte at no skulle kameratane mine ha sett meg, for eg kjende meg nesten som vaksen kar der eg sat.

Vegen gjekk så til Klæbu Seminarium. Kven som hjelpte Dahl slik at han fekk gå lærarskolen veit vi ikkje sikkert, men Per Sundby (svigersonen hans) har fortalt at

J. Dahl i kvaletuniform. I militæret deltok han m.a. i bergingsarbeidet under Værdalsraset.

det var ein lærar i Vuku som hadde hjelpt han slik at han kunne få gå lærarskolen. Vitnemåla både frå folkeskolen og lærarskolen var gode.

ATTESTEN DAHL FIKK AV SIN SKOLELÆRER.

Drengen Johannes Johannesen Kirkevukku i Værdalen Præstegjeld. 17 1/2 gl. var hos mig som Almueskolelærer til Undervisning fra hans skolepliktige Alder til han blev konfirmeret. I denne henseende kan jeg meddele ham at han var en af de aller flinkeste Elever jeg har haft i Skolen baade hvad Fremgang i Kunnskaber angik, som han tillige

viste stor Lærelyst og Flid og Lydighed og en udmærket god Opførsel.

Jeg vil ogsaa vidende om at han efter sin Confirmation, har udvist stor Flid for at uddanne sig i Husflids-arbejde.

Hvilket herved meddeles.

Vuku i Værdalen, 23. Marts 1888.

P. Moe
entl. Lærer.

Dahl har nok bedt om denne attesten i forbindelse med at han vil søke opptak på lærerskolen.

Om Dahl sitt virke som lærer er det skrevet litt i Verdalsboka bind 2.

Dei første åra han var lærer var han tilsett i Helgådalen og Vera. Den gangen var det omgangsskole i Vera. Ein morgon Dahl vakna, heldt kona på garden på og tok seg ein liten dram, dette var før morgonkaffien hadde blitt vanleg alle plassar. Kona såg at den nye læraren hadde vakna og spurde om han ville ha han og. Dahl takka ja, ein kunne ikkje vera uhøflig som ung og ny lærar i krinsen. Kona tok så og bretta opp understakken og tørka av glaset sitt. Så slo ho i glaset av innholdet i flaska og kom og ga Dahl det. Men du og du for ein skjenk. Det var ekte svensk beiskepperebrennevin. Den drikken klarte ikkje Dahl.

Dahl var sterkt historisk interessert. Han var ein av dei som var med og stifta Verdal historielag og var aktivt med når det gjalt Verdalsboka. Kanskje mindre kjent i dag er at han prøvde seg som forfatter. Boka Lasse Jonsson frå Kvile og ei lærebok i nynorsk rettskriving er hans verk. Han skreiv også fleire historiske artiklar, og arbeide også med stoff til ei husmannshistorie for Verdal. Dette var i samarbeid med småbrukarlag, men det stoffet som vart samla i 1950-åra, er dessverre kome på avvegar.

I 1937 møtte Dahl opp på eit for-

På Kolstadåsen der plassen låg. F.v: Oddny Prestmo, Anna Kolstad, Karlotte Olsen. Bak: Nils Kolstad.

mannskapsmøte og bar fram tanken om eit spel på Stiklestad. Formannskapet støtta tanken og uttalte at eit slikt spel måtte leggjast i nærleiken av Olsok.

Dahl brevveksla med mange kjende personar, mellom anna Wilhelm Peterson Berger i Østersund om oppføring av Arnlot Geline på Stiklestad. Han brevveksla og med Johan Falkberget på Røros.

Dahl var ein sentral person i samband med 900-årsjubileumet på Stiklestad i 1930. Han hadde og mange tillitsverv, mellom anna

var han formann i Verdal Samvirke-
kelag i 22 år.

Ser vi i dag tilbake på Dahl sitt liv, så hadde han ikkje det beste utgangspunktet. Han var eit såkalla "uekte" barn frå tronge kår. Men tross i det så arbeide han seg fram til å bli ein av bygdas mest kjende menn i si tid. Men han gløymde aldri plassane der han leika som barn eller sprang som gjetar. Om dette fortel Nils Kolstad, at når skoleinspektør Dahl møtte opp på eksamensdagen på Volden skole, vart det gjerne spørsmål om nokon ville bli med han opp på Kolstadåsen. Det var fleire gonger hans jobb.

SMEDER

Ein av dei eldste smeder som har vore nemd er "Storlunjamten". Noko anna namn på han er ikkje kjent. Det er ikkje utruleg at det er ein Peder Nilsen Væren som døde i 1779 og vart gravlagt i Kall.

Korkje han eller kona og ei dotter på 19 år er fødd i Verdalen. "Storlunjamten" var smed og bodde i Storlunet i Vera. Gamle folk hadde adskillig å fortelje om han.

Han har sikkert livd i ytterst trange kår. Han smidde ymse småting som grimeskaft m.m. som han for ned til bygda og selde. Der samla han samstundes gamalt jarnskrap, lige til brukt hestskosaum som han tok med seg heim, sveisa det saman og smidde noko av det som han fikk selje.

Han må ha vore ein bra smed, etter det dei fortalde var det han som hadde smidd låsa og nyklane til Vuku kyrkje. Dei fortalde at han skulle være bein og tver til kona. Når han reiste på bygda spurde kona: Kor langt skal du? "Fast jag ven åt" svara han?

Dette er for det meste berre etter munnleg tradisjon.

J. Dahl

KVEN VAR "STORLUNJÆMTEN"?

av Reidar Prestmo

Han var kjent som ein svært flink smed. Det er ikkje utruleg at han var av rugfinnætt. Dei var kjente som flinke smeder. I tilfelle var han ikkje den første finne i Vera. Henrik Jonsen var den første vi kjenner til, han drukna i Veressjøen i 1749.

Vår slektsforsker i Østersund, Jens Brønstad, har gitt oss m.a. desse opplysningane:

Både Peder og kona Beret er fødte i Åre. Peder er fødd i 1732 og Beret i 1720. De gifter seg i Undersåker kirke og i kirkeboka her står det:

Pær Nilsen Mon (Skalsmoen?)
Britha Ololfsdotter, piga i Skals-
stugan.

Vigde 26/12 1756.

Dei har nok budd i eller ved Skilstua til dei i 1766-67 flytter til Storlunet, der Peder døydd i 1779 og vart gravlagt i Kall. Opplysningar om kona Beret og dottera Marta har ein ikkje. Kanskje reiste dei tilbake til Jämtland.

Husmannen i norsk arbeidsliv, og eit møte med husmann Johan Person

av Johannes Dahl

Når vi ein sumardag ser utover bygdene våre med åker og eng og all den rike grøda for folk og fe, er det vel få som tenkjer på dem som gjennom dei mange hundreåra har rudda og dyrka landet og gitt oss det til arv.

I sagatida og enno lenger tilbake var det trælane som gjorde dette tunge og slitsame arbeide, og i seinare tid for det meste husmennene. Dei vart kalla husmenn fordi dei åtte eller leigde eit hus til å bu i med huslyden sin. Dei dreiv da med gardsarbeide, skogsarbeide, fisking og så bortetter. Mange av desse var flinke handtverkarar, tømmermenn, snekarar, smedar og skomakarar. Desse for ikring på gardane året rundt, og tente da så mykje at dei kunde livberga seg og huslyden. Slikt arbeid var kleint løna og vart oftast betalt med varer av ymse slag. Men dei fleste husmenn leigde også ein jordfleck av ein bonde. Husmannsplassen, som han vart kalla, låg oftast i utkanten av garden eller i utmarka.

Mange husmenn rudd plassen sjøl. På desse plassane kunde dei som regel fø ei ku og noen småfe. Leiga for jorda vart betalt med arbeide i garden. Det var fastsett kor mange dagar for året dei skulde arbeide for plassen. Men utanom dette hadde dei som regel plikt på seg til å arbeide i garden når husbonden kravde

det, men for dette fekk dei da betaling. For vel hundred år sidan var det på mange stader

husmenn. I den tid trangst det mykje arbeidsfolk på gardane. No bruker vi maskiner til storparten av arbeidet på ein gard; men i den tid fanst det ikkje maskiner til noko slag gardsarbeid. 2 til 4 mann heldt på heile vinteren berre med å trøske kornet med "slugu" som det vart kalla i Trøndelag.

Dette grøvste og tyngste arbeidet fall alltid på husmennene, og slikt arbeid var lite verdsett i den tid. Når dei vart gamle, og ikkje orka meir, måtte dei ty til fattigkassa, eller dei kom på legd. Det vil seia, dei flytta mellom fleire gardar, der dei fekk opphaldet sitt. No forstår vi at husmennene gjennom dei lange tider har gjort ein stor og verdfull innsats i samfundslivet - ikkje berre for dei-
ra samtid; men vi som no lever har også fått var part av arven. Ein som har granska dette seier at omlag all nydyrking av jord i dei to siste hundreåra, er det husmennene som har gjort.

Når eg no i samband med dette skal fortel noko om husmannen Johan Person, som eg før ein gong har tala om i radio, så er det etter opmoding frå kringkastinga.

fleire husmenn enn bønder. I Verdal herad til dømes var det i 1833 301 gardmenn og 324

Mennesker eg møtte

av Johannes Dahl

Foredrag i kringkastinga 23.6. 1939.

Han Johan Person var korkje politiskar, kunstnar eller vetenskapsmann. Han var berre ein husmann av det vanlege slaget. Men noko av ein livskunstnar var han. Og endå han var som skoren ut av den tida han levde i, var han på mange måtar så særmerkt, at han fortener å minnast.

Kjennskapen vår skreiv seg frå den dagen han kom til gards som legdslem. Han var da 75 år, og eg berre 7. Men trass i den store skilnaden i alder, vart vi fort gode vener og venskapen vår auka heilt til han døde vel 80 år gamal. Smått om senn fekk eg høre ein stubb av livs-soga hans som eg no i stutte drag vil forteile litt om:

Foreldra var fattige husmannsfolk som budde på ein liten plass høgt opp i heiane der skogen tok til. Der vart han fødd 1802. Ei ku og ein liten åkerflekk var ikkje nok til å fø huslyden året rundt. Ein stor part av føda måtte dei få frå husbonden. Dette vart så betalt med arbeide som da vart løna med seks skilling for dagen om vinteren og åtte skilling om sommaren. Etter desse dagpengane måtte han også arbeide op avgifta for plassen som var fem Spedal. Faren vart soleis lite å sjå heime. Seint kom han heim om kvelden og tidleg for han om morgonen. Kona vart soleis aleine om alt i heimen både ute og inne. I millomstundene spannt ho for bondekjerringane. For dette arbeidet fekk ho fire skilling market for ull og seks skilling for lin. For dette tuska ho til seg ymse matvarar. Vi barna gledde oss når ho mor hadde vore "heim med arbeid", sa han Johan, "ho hadde alltid med seg ein godbit som ho hadde fått attpå." "Spånnåbetta" dei kalla. Det kunne vera ei pølse, ein fleskebit eller liknande. "Vi hadde det bra, når berre ikkje åringane slo feil", sa han. Men i 1812 da kornet fraus bort over heile landet, vart det hardt om. Eit heilt år var barkebrød

ein dagleg kost. Det smakte så vondt, at vi gruvde oss når vi skulde eta. Vi græt, og mor græt, og man brukte mange råder til å få oss til å svelge det endå vi alltid var svoltne.

Lærdomen var det ikkje rart med. I heile si tid hadde han ikkje gått meir enn 12 dagar på omgangskule. Av ei gamel a.b.c. bok etter eldste broren hadde mora lært han å lesa medan ho sat og spannt. Og med dette grunnlaget lærde han seg sjølv dei bøkene dei måtte kunne for å sleppe fram på skikkelig vis til konfirmasjon. Og det var ikkje så reint lite. Katekisma med hustavle og sentenser, Pontopidans "sannhet til gudfryktighet" med sine 759 spursmål og like mange lange og flokete svar. Endå han hadde so lite skule, var han likevel så flink både etter bøkene og til å gi forstandige svar at han fekk stå som nr. to på kyrkjegolvets konfirmasjonsdagen, endå dei fremste plassane var for barn av dei fornemste ættene.

Straks etter konfirmasjonen fekk han bud frå prosten at han måtte koma i prestegarn. Guten fekk ein stökk i seg da han fekk dette bodet, og tok til å tenkje over kva gale han måtte ha gjort, for ei slik innkalling varsla helst om at dei hadde noko på seg som dei skulde ha tiltale for. Men gå måtte han, endå han visste med seg sjølv at han ikkje hadde noko på samvetet som han var saka i. Samanhengen var no den at proststen hadde merka seg denne emnerike ungdomen og set han ut til skolemester. No var det for å høre om han var villig til dette, og om han kunde gå litt meir på skole så han kunne lære å skrive. No visste eg at han aldri hadde vore skolemester og spurde om han ikkje vilde det da. "Jau, eg vilde nok", sa han og sukka, "men eg hadde alt teke til å arbeide i garden for plassen. Far var utsliten og orka ikkje meir, og skulde ikkje far og mor bli sett på legd, så måtte eg halde fram med dette.*)" Soleis heldt han fram til han var 23 år. Da var foreldra døde, og no gifta han seg og tok plassen etter faren på same vilkår som før.

*) her ein parentes med: (Handa hans far min)

Under slike vilkår kunde det sjølv sagt ikkje bli anna krav enn det mest turvande. Ja, ikkje ein gong til det som vi no ikkje såg oss råd til å sakne. Han hadde soleis i heile sitt liv ikkje ått klokke av noko slag. Det måtte da vera vanskeleg å passe tida når han skulde til gards om morgonen, meinte eg. Når det berre var klart, så han såg månen eller stjerne-ne var det ingen sak, sa han. Men var det tjukt i veret, hende det at han kom til gards klokka to om natta. Han la seg da på ein benk i kjøkenet til folket kom op. Da fekk dei ein dram brennevin og eit stykke flatbrød og så gjekk dei på låven og trøska, der måtte det smelle kl 5. Om kveldane sto dei i vedsjulet og hogg ved solenge det var noko att av talglyset dei fekk med seg når dei gjekk ut, og det vart sjeldan før kl 8.

I husmannsstova var det ikkje anna eldstove enn gruva. Det gjekk mykje ved, men likevel vart det lite varme i romet. Men omn var det ikkje å tenkje på, det var berre for dei som hadde god råd det. Men ein dag han var i garden på arbeid, hende det at det datt ein stein gjennom skorsteinspipa og slo hol i botnen på ei stor gryte som hang over elden. Til gryte var ho no ikkje lenger brukbar; men han Johan såg at ho kunde brukast som omn, når han kvelvde ho og mura ho inn med eldingsrand under. Rørhol hadde steinen laga. Det vart da so at han skulde få kjøpa denne gryta for 3 Spd. Ho vart betalt med arbeide etter 6 skilling dagen. Det blir 60 arbeidsdagar for ei sundslegi gryte. Men no gjekk det lite ved og så vart det varmt i romet. Det var ein god handel tykte han.

Etter som huslyden vaks, auka krava til livsophald. Enda desse var ytterst minimale, vart det likevel stridt; men fatigkassa skydde han som pesten. I dei få stunder han hadde til overs frå anna arbeid, laga han trekoppar, sopelimar og slikt,

som han tuska til seg matvarar for hos bøndene. Eit par mål utmark dyrka han op og la attåt plassen; det hjelpte også litt på. Kona spannt og baka flatbrød i gardane, og på denne måten berga dei seg utan stønad frå andre.

Ein skulde helst tru at ein som livde under så harde vilkår, måtte skrumpe heilt inn og bli åndeleg inntørka. Men soleis var det ikkje med han. Korleis han hadde fått fatt på alle dei bøkene han åtte, veit eg ikkje; men storparten av dei bøkene som da fanst på bygdene, hadde han: Bibelen, "Åndeleg tidsfordriv", Sjælens luth, song til Petter Dass, og fleire. Av desse bøkene kunde han ein stor part utanboks. Og innhaldet hadde vorte til livsvisdom. På dette hadde han bygt seg grunnsetningar som han prøvde å leve på i heile sitt liv. Alltid hadde han eit sitat som passa på dei ymse høve som baud seg fram.

Noko arbeid måtte han alltid ha millom hendene. Det låg i han dette, at han vilde gjera rett for ophaldet, so han ikkje var nokon til byrde. Og det var han heller ikkje. Når han var ventande til gards, låg det alltid noko arbeid og venta på han: Trekoppar og reidskap som skulde vølast, og nytt av ymse slag skulde lagast. Det var mest der attmed høvelbenken at vi vart så gode vener. Eg fekk låne verktøyet hans, og han hjelpte meg med å lage pilbørse, verthane, kvernkall og mangt anna. Men allerhelst vilde eg ha han til å fortelja, for han visste så mykje. Da fekk eg høre om St. Olav som

køyrde over berg og daler, kristna folket, bygde kyrkjer og slost med jotnar og troll. Og så om slaget på Stiklestad, der dei hogg han ned. Eg undra meg storleg på at Tore Hund og dei skarvane han drog med seg kunde få lov til å gjera slikt her i bygda.

Og så om kongane og krigane frå det gamle testamente. Han hadde eit framifrå lag til å fortelje slik at ein barnefantasi kom i sving.

Eg fekk også kunnskap om meir praktiske ting: Når han banda trekoppar, la eg merke til at han sume ganger la bandet 3 ganger tvers over koppen og merka av 3 tvermål. Da eg spurde kva dette skulde vera godt for, fekk eg vite at 3 tvermål og litt til, var lik kringmålet. Dei 14 hundradpartar visste han vel ikkje om.

Han var til det ytterste smålåten og kravlaus i alle måtar, og det skulde så lite til for å gjera han glad. Ein ekstra kaffekopp eller eit lite godt ord kunde få det gode furete andlet til å skine. Da eg seinare fekk sjå bilete av Ivar Åsen, kom det for meg at det var stor likskap millom desse to.

Om sundagane, når han ikkje var i kyrkja, tok han fram dei gamle bøkene sine, og las teksten for dagen og song salmar av Kingos salmebok. Når han nemde Jesu namn, bukka han med hovudet, og bønene las han med bøydd hovud, og dei knokutte slitte hendene knept over boka. Dette var for ingen tillært frase, det var henføring i den djupaste andakt. Om kveldane gjekk han tid-

leg til sungs. Da sang han gjerne ein salme og las noen av dei lange rim-bønene frå "Bededen kjede"; ei gamal bønabok.

Dei yttre tilhøva hadde stengt, so han ikkje fekk utvikle og gjera bruk av sine åndsevner, men i all sin fatigdom livde han eit rikt åndsliv, som bar han over alle vanskar og vonbrot.

Ein dag ut på hausten kom det bodet at han Johan var slokna. Han kvarv bort så stillt, sa dei. Det var so likt han dette, det hadde aldri vore noko bråk med han. Ein sundag etter gudstenesta kom 4 mann berande med ei einfeltdt kiste inn på kyrkjegarden. Ovanpå låg ein lyngkrans med bleikraude blomar. Ei opi grav på nordsida av kyrka tok imot han - han hørde til på skuggesida. Men medan presten kasta dei 3 spader med jord på kisteloket, sende ettermiddagsola ein lysande varm stråle over gravstaden. Var det kanskje ei hylling frå han som ser på tingens ånd og indre og ei på hvor den kan tindre?

Denne mannen var no berre ein millom dei mange av husmannsstandet frå den tid, som nær sagt var fødd til å freiste livet omlag på same måten som han. Men han Johan skil seg ut frå hopen, ikkje berre med sine gode evner, men aller mest med sit varme hjartelag. Kor finn vi ein 16 åring som vraker tilbodet om ei god stilling for å ofre seg for sine gamle foreldre. Han hadde ikkje berre lært det 4. budordet, men han livde etter det.

GAMMALT FRÅ VERDAL

av Peder Brønstad

"Guttu" (Göttu)

Oppe i Vuku, Verdals gaar ei gamall segn um at der austafør og ovanfor Midt-Holmsgaardane, uppe paa dei store skogmoane der; skal ha vore ein gard. "Guttu" eller Göttu som vart lagt aude under Svartedauden og seinare ikkje hev vore bygt.

Nedskrivaren av dette hørde fyrste denne segna av Martin Sagmo (No avlidne kyrkjesongar M. Dillan, Vuku tala ogso um Guttu til nedskrivaren fleire gongjer - og hadde da ogso som nemnt annanstad her, at det var under Svartedauden at garden vart lagt aude. M. Dillan var født i 1848.), ein mann paa 55 aar no kaarmann paa Aune i Vuku. Sidan hev nedskrivaren tala med folk um dette. Mange av dei som no (aar 1922) er i 50-60 aarsalderen og eldre hev høyrte namnet "Guttu", men stort meir veit dei heller ikkje.

Sidan tanken um aa samla tilfang til ei Verdals saga vart til røyndom, so tenkte nedskrivaren av dette, at denne gamle segna kunde vera noko som burde koma med, og difor tok eg til aa fretta aa spyrja lidt meir um dette. Den fyrste eg vende meg til var fyrrnevn-

te: Martin Sagmo. Eg spurde honom um han var viss paa at der hadde vore ein gard med dette namnet. Til dette svara han bestemt ja; for han hadde høyrte det av fleire gamle folk. Eg spurde daa um han kunde hugsa nokon især som kunde tala um det. Jau, der var ein gamall husmann under Midt-Holmen, Baard Bakkom, han hadde tala um det. Um han (M.

Sagmo) hadde høyrte det av fleire. Jau, gamle Ellev Holmen hadde ogso greide paa det. Eg spurde daa um desse karane ogso hadde tala um kor garden hadde staatt. Til dette svara han at Baard Bakkom sikkert hadde greide paa dette, og han trudde ogso at Ellev Holmen (gift med seinare nemnte Marit Holmen), viste um dei gamle tomtene, og at dei baade hadde tala um at garden vart lagt aude under Svartedauden. Eg spurde vidare um han viste nokon eg kunde venda meg til for aa faa nærmare greide paa denne segna. Han nemnde daa Mortinus Storhaug, ein mann paa 75 aar, buande paa Storhaugen, Aarstadbakkane.

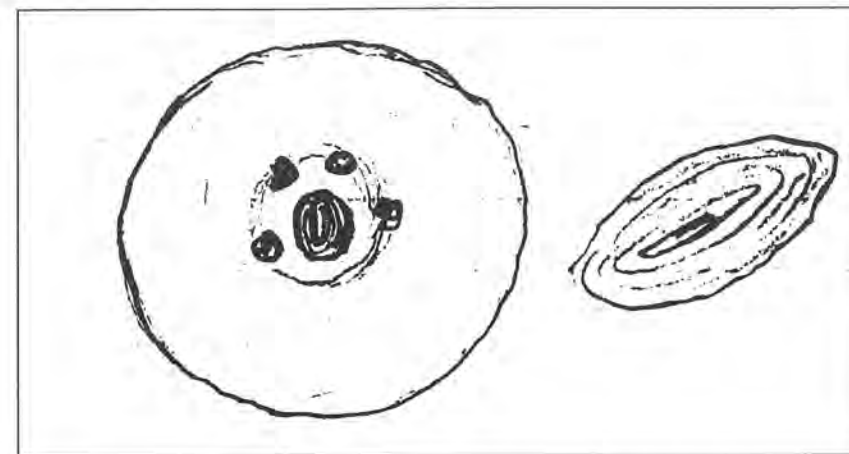
Nedskrivaren av dette tok so ein tur upp paa Guttu laurdag den

Martin Sagmo.

19de aug. d.a. for aa faa eit lite oversyn over landskapet og um mogelegt aa finne merkje etter dei gamle tomtene.

Eg gjekk daa upp austanfraa og kom so upp paa dette plataet som ligg paa same høgd som Helan, Vangstad, Storstad, Holmli, Aarstad, Tomtberget. Naar ein gaar upp der kjem ein smaatt um senn innpaa ei lang, smal flate som strekjer seg heilt ut paa kanten av dei bratte bakkane ovanfor Nord Midt-Holmen. Sletta er berre smal imot aust, men vert breidare etter kvart vestover; mod sør er denne slette austantil avgrensa av smaa avlange berghaugar, som kjem bort naar ein kjem lenger vest. Ovanfor ligg der store, flate skogmoar overvaks med almindelig tömmeför granskog. Imilom desse moane og den fyrrnemnte sletta er der, naar ein kjem litt vestpaa ein liten bakkhelning, som kanskje viser seg best naar ein kjem lengst vest eller sudvest, borte ved grensa til Holmsbakkane (To gamle no nedlagde plassar under Holmen). Som eg gjekk der - i kors og krok kom eg fram til fyrrnemnte Holmsbakkane og der ganske frammed skigarden fann eg 3 runde haugar som laag der kloss i kvarandre paa rad. Det laag nær aa tenkja at det var gamle gravhaugar; og eg tok daa til aa sjaa lidt meire paa desse haugane. Dei er no ikkje noko svært høge, men runde og med eit tvermaal i grunnflata paa so ein 6 á 7 m. Den haugen som ligg lengst mot sudvest (sjaa rit A) hev eit tydeleg innsökk i toppen og ikring denne (grubba) innsökkt ligg der kampesteinar. Forresten er alle haugane overvokse med lyng og granskog. Eg kom daa paa den tanke,

at er dette gravhaugar so talar ogso dei sitt sprog; men daa er det rimeleg at her er fleire lengere aust etter denne same bakkebrauti. Eg gjekk daa austover ein ca. 150 á 200 m og der fann eg ganske riktig enno ein haug av same form og storleik som dei fyrrnemnte, men ogso denne hadde eit tydeleg innsökk i toppen og med kampesteinar her og der omkring innsökkt (sjaa rit B).

Den 23de august gjekk nedskrivaren av dette til Mortinus Storhaug og vilde høyra kva han viste. Jau, han var godt kjent frampaa Guttu'n og hadde høyrte fleire tala um at der hadde vore gard der i gamalltida. Nils Reppe, farfar til Arnt Holmen hadde tala um det og endaa nemnt, idet han peika utyver sletta nedanfor gravhaugane (den övre rad) at her hadde det vore ein stor aaker den tid at Guttu var gard. Bergitte Holmen, mor

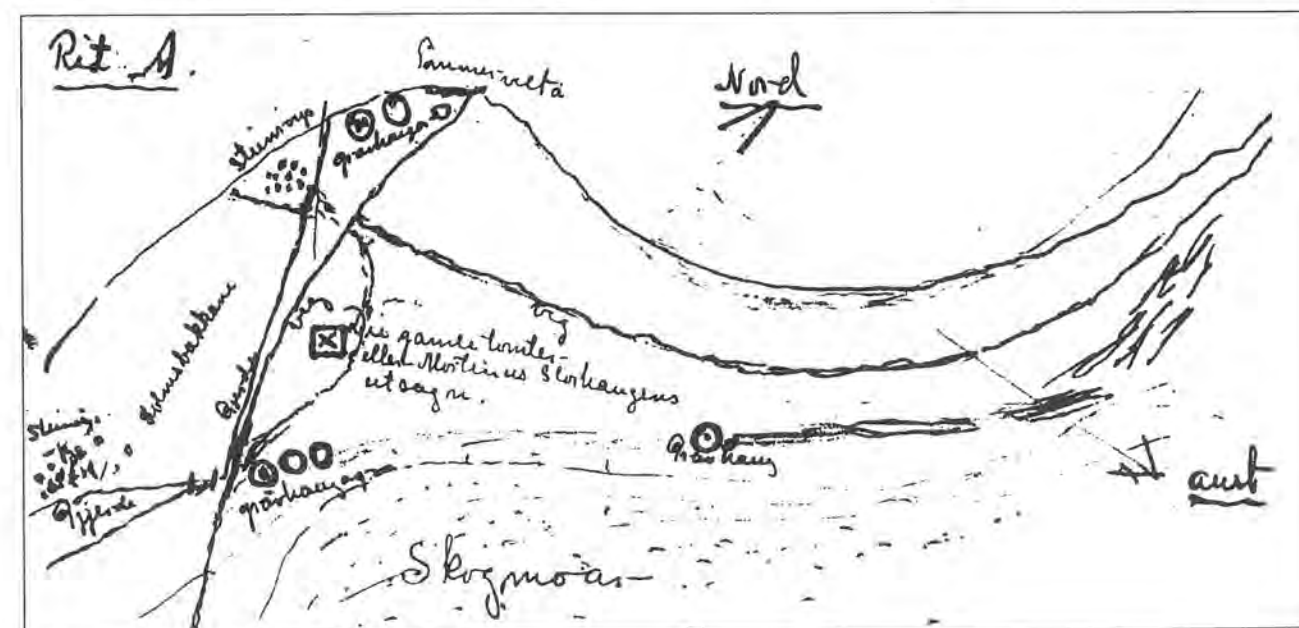
til Arnt Holmen hadde ogso tala um Guttu og at det hadde vore ein gard der, men at folk der døydde ut ved Svartedauden og soleis vart garden lagt aude. Ole Holmen, stedfar til Arnt Holmen, hadde ogso tala um det. Bl.a. kunde Mortinus Storhaug hugsa kva Ole Holmen hadde sagt daa det for ein 40 aar sidan skulde verta tömra eit sumarfjøs uppe ved Holmsbakkane. Ole Holmen sa daa: "Ja, det er vel rettest aa setja det paa gammeltomta."

Nedskrivaren av dette spurde so Mortinus Storhaug kva han meinte med uttrykket "gammeltomta", um det var gamall sumarfjöstomta. Til dette svara Mortinus Storhaug: "Nei, det hadde ikkje vore noko sumarfjøs fyrr deruppe. Baade eg og kameraten min, han Jakob Helden, forsto det som Ole Holmen meinte paa den gamle gardtomta." Vidare sa Mortinus Storhaugen, at Arnt Holmen som

eig grunnen deruppe, sikkert viste noko um dette. Men han skulde gjerne vera med naar han hadde tid og syna meg kva han held for den gamle gardtomta. Forresten, sumarfjöstomta syner seg godt den dag i dag. (Sjaa rit A X.)

Same dag etter aa ha tala med Mortinus Storhaug gjekk nedskrivaren frampaa Guttu og saag nærmare paa dei staderne som fyrr er nemnt, fann den gamle sumarfjöstomta og saag paa terenget i den næraste umkrinsen av sumarfjöstomta. Der finst mykje stein der tildels store kampesteinar, men aa finna nokon orden paa dei er ikkje saa greidt; jau, sume stader ligg dei i rad og næsten i firkant so det kunde passa at dei hadde vore novsteinar; ein burde vel grava lidt der, um ein skulde faa meir greide paa det. Ved aa sjaa paa terenget i det heile, so er det mykje som talar for, at der er noko i kva Storhaugen segjer med umsyn til kvar garden har staatt. Den største delen av jorda hev daa lege innanfor garden innover flatane og det hev vore lett aa faa avlinga tilgards, paa same tid hev garden lege fritt med eit utsyn utyver Verdals, ja utyver Tronheimsfjorden, eit utsyn so storfeldt, at ein fær leita lenge for aa finna maken.

Det er ogso andre ting som talar for denne paastand bl.a. at der innover moane næsten ikkje finnest stein, derimot övst uppe paa Holmsbakkane er der overlag mykje stein, stein som kan vera

rester av ei moræne; men der er almindelige steinrøyser der som folk hev laga, og det er sansynligvis stein ovanfraa moane der, stein som er køyrt av åkrane deruppe og nedpaa kanten der. (sjaa rit A)

Ved aa fylgja vegen nedover og heilt nedpaa den paa rit A avmerkte tömmervelta ovanfor Nord Midt-Holmen fann nedskrivaren ganske ute paa kanten av denne tömmervelta til venstre 2 gravhaugar til av same formation som dei fyrrnemnte (sjaa rit A). I den haugen som ligg lengst til venstre er der 2 innsökk. (Kanskje etter skattegravarar.)

(Dersom det ved graving kunde verta fastslege at ogso dei sist fundne haugane, ute paa velta, er gravhaugar, so kan det vera ting som talar for at der hev vore meir enn 1 bustad deruppe i gamal tid.)

Hev no tala med Arnt Holmen um denne garden. Ja, han kjenner til segna som ho fyrr er fortalt; men han trur at garden hev heita Bragstad. Kor garden hev staatt kan han ikkje segja noko um. Arnt Holmen er son til fyrrnemnte Bergitte Holmen og soneson av Nils Reppe og er ein mann paa 56 aar. Han nemner fleire som han trur kunde vita noko um dette, soleis gamle Ingeborg Sevaldsdtr. Skavdal. (Faren var eingong husmann under Holmen og budde paa "Bakkan" ein plass som fyrr er nemnt, sjaa rit A 14.) Desutan nemnte han Lasse Sagen som hadde vore gjætar i Holmen, og vidare nemnte han Oluf Helmo, gamal mann paa Helmoen, ein mann som var særleg intresert for alle slike gamle segn og fortellingar.

Den 1ste septb. (1922) reiste nedskrivaren av dette upp til Oluf Helmo. Han og kjende segna i same form som fyrr nemnt; men heller ikkje noko meir; men under samtalen nemnte han at han hadde høyrte at det skulde vera ein gard burte millom Hellan og Breding, men um tomte for denne garden kunde han heller ikkje segja noko visst, dog nemnte han to stader som han meinte det kunde vera tale um og det var: "Syttande-Mai-Haugen" ovanfor Breding og den andre staden: "Vukubrannan". Oluf Helmo er 78 aar gamal.

Den 8de septb. traff nedskri-

ren Lasse Sagen. Han er no ein mann paa 78 aar og hev i ungdommen vore gjætar uppi Holmen og sidan han vart vaksen, hev han ogso vore der, desutan hev han som ein mangeaarig jeger og skogsmann streiffa "Guttu" paa kryds og tvers, so han er godt kjent deruppe.

Han kjende denne segna godt, hadde høyrte den av Marit Holmen (Marit var fraa Stor-Vukku), kona paa Midt-Holmen. Ho hadde tala um dette mange gongjer. (Hadde ho livd no hadde ho vore noko yver 100 aar gamal.) Med umsyn til Mortinus Storhaug sin paa-stand um kor garden hadde staatt so var han ikkje einig; men heldt fast paa ein stad lenger aust, attmed Raudmyra og som nedskrivaren kunde forstaa antageleg den staden som er avmerkt med X6 paa rit A. Austanfor og nordanfor nemnte stad skulde der ogso vera vatn, høveleg til husholdningsbruk; men garden hadde ikkje heita Guttu, men Bragstad. Nedskrivaren nemnts fyrromtalte Baard Bakkan som kjelda for noko av det som fyrr er fortalt her; men Lasse Sagen sa at det kunde ikkje vera vert aa leggja for mykje vegt paa kva Baard hadde sagt for han var no igrunnen ein "taabe".

Den 5te november var nedskrivaren av dette, saman med Anneus Vangstad og kom daa til aa prata um mangt og mykje bl.a.

Lasse Sagen.

nemnde eg, um han nokon gong hadde høyrte nemnt denne segna um Guttu. Straks kunde han ikkje hugsa noko; men daa eg byrja nemna eit og anna, so rann det honum i tankane at han hadde høyrte noko um dette som smaa-gut, vistnok i 4-aarsalderen. Daa var det ein merkesoppgang millom Holmsgaardane; dei hadde vore ugreide um mykje lenge, og med i denne merkesuppgangen var Jo Grunnan (Vest-Grunnan). Daa dei kom oppaa slettane eller moane ovanfor Holmsbakkane gjekk Jo bort til ein stein og sa: "Ja, hen e gammel-gaardsmerkja. Det segjest at denne steinen skulde gangja ein vaksen kar til hofte og det kan de all sjaa; for det er so mykje eg greider aa setja meg paa han", og dermed sette han seg paa steinen. Dette fortalde Jakob Hel-den, husmann under Holmen.

Denne merkesoppgangen var antageleg i 1877 etter kva Anneus Vangstad segjer, daa han er født i 1866. Under samtalen kom ogso talen um han viste nokon aa nemna som han trudde hadde greide paa dette. Han nemnde daa Ingeborg Sevaldsdtr., dotter av til "Sevald Bakkom", syster til no avlidne Ole Sevaldsen Green. Han trudde at Ingeborg var fødd paa Holmsbakkane og skulde soleis sansynlig hava høyrte eit og anna um dette.

Historien om Cecelie Olsdatter og Anders Johannesen

av Jon Bakken

Under mitt siste opphold i Amerika sommeren 1992, besøkte jeg flere steder på leting etter de som utvandret fra Innlegg-haugen og Sletdalshaugen. I Little Falls, Minnesota, fant jeg ved Morrison county Historisk Museum, avisartikler sammen med biografen til Cecilia og Andrew Johnson. Denne historien er en bearbeidelse av dette stoffet knyttet sammen med opplysninger jeg fikk fra deres dattersønn og opplysninger jeg tidligere har funnet.

Cecelie Olsdatter var født på Innleggshaugen 21.7.1862 av foreldrene Ole Ellefsen Midtgrund og Ingeborg Jensdatter Faarenvold. Familien bodde på Innleggshaugen, til Ingeborg som sistemann, reiste til Amerika i 1888.

Anders Johannesen var født 23.7.1861 av foreldrene Johannes Larsen og Anne Olsdatter Stubskind. Familien bodde i 1865 i Nilstuen under Sende Søndre og i 1875 på Svedjan under Skrove Søndre.

Cecelia Olsdatter eller Cecelie Olsen Grunden som hun kalte seg, reiste til Amerika 11.4.1883, 21 år gammel. Skjærtorsdag i 1883 var siste gang Cecelie deltok i gudstjenesten ved Vuku kirke sammen med broren Johannes. Dette var antagelig dagen da hun tok avskjed med mange venner og bekjente og samtidig ga presten beskjed om avreisedag. På den tid var tre av hennes brødre allerede kommet til Amerika. Tvillingene Gustav og Lasse arbeidet i Minneapolis og de sendte billetter til Cecelie og broren Johannes. Etter at Cecelie kom til Minneapolis arbeidet hun som hushjelp. Hun ble kjent med dansken Hans Sørensen og 15.6.1884 giftet de seg. I 1885 fikk de en sønn som ble

Familien Johnson.

Foran f.v.: Andrew, Celia, Cecelia.

Bak f.v.: Edith, Ingeman, Signore (Cecelias sønn fra første ekteskap), Lotte.

døpt Signore. Ekteskapet til Cecelie ble av kort varighet. Hvorfor vet jeg ikke, men hun fikk i 1886 nyss om at gammelkjæresten, Anders Johannesen, hadde slått seg ned i Nord Dakota. Dette var kanskje en medvirkende årsak til at hun skilte seg fra Hans Sørensen.

Anders Johannesen kom til Amerika et år før Cecelie og ved ankomsten skiftet han navn til Andrew Johnson. I biografen forteller Andrew litt om forholdene i Verdal før han reiste.

Andrew hadde gått den kommunale lutherske folkeskolen som tilsvarende fjerde eller femte klasse. Der ble det undervist i Katekismen om bibelhistoria. Han lærte også å lese, skrive og rekne. Andrew var glad i å lese, men bøker var sjeldsynt. Det fantes et bibliotek med omlag 150 bøker og han var heldig og fikk lese noen av

disse. Han likte å lese om Oliver Twist, Ben Hur og amerikanske indianere. Den beste boken han noengang hadde lest, var en bok om verdens historie. Denne boken kunne han ikke slippe før den var lest ferdig. Han kunne i lyse sommerkvalder ligge under et tre og lese til klokka var både tre og fire om morgenen. Fra Andrew var syv år gammel var han gjeter og fulgte krøttera i fjellet opp mot svenskegrensa. Åtte år gammel var han på sin første tur til Levanger. Det var hans første bytur og han syntest virkelig han hadde sett verden.

Sin første kunnskap om Amerika fikk han fra de få avisene som fantes. Aviser var sjeldsynt og når først et eksemplar kom til nabolaget, ble den sendt på rundgang blant naboene. Andrew var interessert i Amerika fordi han var misfornøyd med sin egen situa-

sjon. Red River dalen var den gang i full utvikling og Andrew leste i avisen om alle mulighetene som stod åpne der borte. Han trodde derfor at fattigfolk hadde større sjanse for å lykkes i Amerika. Andrew var nesten 21 år gammel og han hadde arbeidet i to år i en butikk på dagtid. Om natten arbeidet han i et bakeri. Betalingen den gang var kost og losji og en krone dagen. Butikken gikk godt, men hver gang Andrew ymtet frempå om lønnstillegg, var svaret negativt. Andrew bestemte seg derfor til å reise til Amerika. Da sjefen hørte dette, tilbød han lønnsøkning. Andrew hadde da allerede lånt seg penger til billetten, og 4.5.1882 ga han seg i vei til Fargo, Nord Dakota. Han reiste med båt til England og videre med tog til Queenstown i Irland. Fra Irland gikk ferden videre med Amerikabåten British Prince. Været var dårlig under overfarten til Amerika. For en landkrabbe som Andrew syntes det tvilsomt om de ville se land igjen. Men båten kom fram til Philadelphia og derfra tok han toget direkte til Fargo.

En dag Andrew spasserte på gata sammen med en kompis, fikk han tilbud om jobb i en butikk. Han kunne ennå ikke engelsk, men innehaveren forklarte hans venn at han kunne arbeide på lageret inntil han behersket språket. Andrew avslo tilbudet og sikret seg i stedet arbeid ved jernbanen.

Andrew gikk inn i et arbeidslag som la sviller og jernbane-skinner. Arbeidet var hardt for en utrenet kar, men han holdt ut i fire år. Lønna var god og allerede første året betalte han tilbake pengene han hadde lånt til billett. Han klarer også å legge til side litt sparepenger og i 1886 kjøpte han en butikk i Havana, Nord Dakota. Han ble dermed eier av den eneste butikken og postkontoret i Havana.

Etter at Andrew hadde slått seg til ro, begynte tankene hans å gå til en venninne fra ungdomstiden, Cecelie Olsdatter. Han skrev til en bror av henne som da bodde i Minneapolis. Han fikk der greie på at hun allerede var kommet til Amerika og bodde i Minneapolis.

Her åpnet Andrew Johnsen butikk i 1900 i Vasalykvartalet, Little Falls.

Etter at Cecelie var skilt, ble hun og Andrew gift i Minneapolis 15.3.1889. De bosatte seg i Havana.

Ekteparet trivdes ikke i Havana. De var ikke vant til de store åpne prærieområdene uten skog. I 1890 solgte de butikken og flyttet til Little Falls, Minnesota. De skogkledde lave åsene der lignet mere på det de var vant til hjemmefra. Dessuten skulle det bygges en dam i Little Falls og byen skulle bli en storby. Little Falls ble aldri noen stor by, men familien var glad for at de hadde bosatt seg der. De følte seg hjemme, på prærien i Nord Dakota hadde de alltid følt seg som fremmede.

I Little Falls arbeidet Andrew først et år i Butler's butikk. Så

arbeidet han ni år i butikken til Tanner før han startet sin egen kolonialbutikk i Vasalykvartalet. Denne butikken solgte han i 1909 til Cecelies sønn, Signore, og begynte å arbeide for brødrene Carlson, hvor han var i tre år. I 1912 fikk han jobb i First National Bank, men ble der bare ett år. I 1913 dro han til Grandin, Nord Dakota for å lede en butikk. Senere reiste han sør i Wisconsin for å lede en annen butikk. En stund hadde han derfor ledelsen av to butikker. I 1917 kom han imidlertid tilbake til Little Falls og til familiens gamle hus som de hadde kjøpt i 1905.

Andrew kom også med i ledelsen av sitt nye hjemland. Allerede i 1905 ble han valgt inn i fylkesrådet for Morrison County. Fylkesrådet er den øverste ledelse for et område som er tilnærmet likt et norsk fylke. Fylkesrådet bestod den gang, som nå, av fem medlemmer og Andrew var med til og med 1908.

Da han i 1917 kom tilbake til Little Falls, overtalte noen venner han til å stille til valg til rådmann. Andrew ble valgt og han ble også gjenvalgt til og med 1920, da lovverket ble endret slik at rådmannen skulle tilsettes i fast stilling. Andrew ble tilsatt som rådmann i Little Falls i 1921, en stilling han hadde inntil han trakk seg tilbake 5.4.1938, 77 år gammel. At Andrew hadde en krevende stilling så lenge, viser at han hadde en god helse. I de 21 år han var rådmann, uteble han kun fra et eneste bystyremøte i desember 1937, da var han innlagt på sykehuset.

Dette huset kjøpte Andrew Johnson til sin familie i 1905.

I tillegg til sine offisielle plikter, deltok Andrew i Frikirkens arbeid. Cecelie var utdannet diakonisse og deltok i menighetens arbeid gjennom Arbeidsklubben. Andrew var også diakon, men han ble kirkens kasserer og seremonimester gjennom mer enn tjue år. 6.12.1935 ble Cecelie og Andrew hedret for sitt arbeid ved en festmiddag i kirken. De ble overrakt mange gaver og de fikk bl.a. en sølv plakett med inskripsjon. Andrew fikk for sin egen del utstyr til treskjæring.

8. april 1938 ble Andrew feiret under et ekstraordinært bystyremøte. Av de mange pene ord som der ble sagt, kan bl.a. nevnes. Andrew Johnsen har stått til tjeneste for folket i Little Falls på en ærlig, redelig og effektiv måte i 21 år. Han har alltid latt byens ve og vell gå foran sine personlige interesser og avtaler. Han vil stå som et lysende eksempel på hvordan en offentlig tjenestemann bør stå til tjeneste for byens folk. Bystyret, på vegne av byens befolkning, er takknemlige overfor Andrew Johnsen for den enestående service hans kontor har ytet.

Familiegravstedet på Oakland Cemetery.

Cecelia og Andrew døde i Little Falls, Minnesota i 1942. De ligger begge begravet på familiens gravsted ved Oakland Cemetery. Den dagen Andrew ble gravlagt, var alle offentlige kontoret i Little Falls stengt som en siste ære til en trofast tjener. I nekrologen over Andrew, er det blant gjenlevende slektninger nevnt en bror, Louis Johnsen, Steinkjer, uten at jeg har

undersøkt dette nærmere. Cecelia og Andrew hadde fire barn sammen. Det var Edith Elida, Lotte Mildred, Celia Ethel og Ingemann Ancker. Little Falls er en by på størrelse med Steinkjer, og ligger nord/vest for Minneapolis.

Forfatteren av denne historien er født på Innleggshaugen og er en fjern slektning av Cecelie Olsen Grunden.

MALSÅ - SPELET

Hans Rotmo har i et par år syslet med tanken på å skrive et teaterstykke om livet i Malså gruver. Allerede som guttunge var han med på turer forbi de gamle gruvegangene både sommer og vinter, og han ble bergtatt av de gamle gruvenes mosegrodde mystikk og hemmelige menneskeskjeber allerede dengang.

Etter å ha lest Helgådals-Nytt 1991 "tente" Hans virkelig på ideen, og i jula 1991 skrev han det første utkast til Malså-Spelet.

Med den sans Hans har for dramatik, er det naturlig at Carl Magni Pettersen, den svenske rallaren som kom til Malså for å tjene penger til "sin festmø's brudbukett", ble valgt som hovedperson i stykket. Pettersen omkom i en sprengningsulykke i Malså 20. februar 1917.

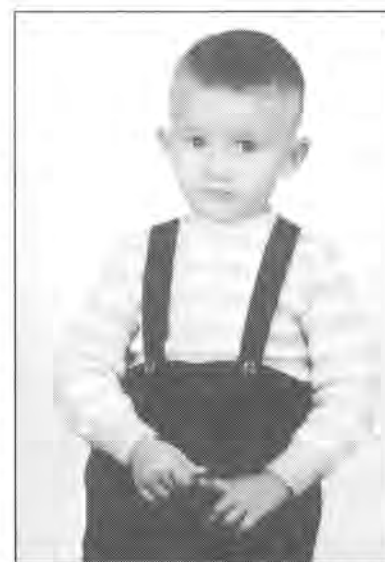
Senere har Hans justert litt på

manuset, og teatergruppa i Helgadal idrettslag har besluttet å sette opp stykket. Teatergruppa har fått lov på hjelp hos sterke krefter, Arnulf Haga tar seg av instruksjonen og Nils R. Lier den musikalske ledelsen. Stykket er skrevet med 15 roller, tre kvinner og tolv menn, det vil bli et kor på 10-12 personer og følge av piano og bass.

Øvingene er planlagt igangsatt rundt 10. januar 1993, premieren rundt 20. april på Bjartan samfunnshus og så vil fremføringene skje tett på forskjellige scener i bygda fram til rundt 10. mai 1993.

Hans har forsøkt å legge handlingen i stykket så nær opp til den historiske virkelighet som mulig. Han er meget opptatt av å markere kontraster og kontroverser for at stykket skal få "nerve".

Alle som har tilknytning til dette prosjektet er spente på resultatet og ser på oppgaven som en stor utfordring.

Da dette bildet ble tatt, hadde Hans neppe vært inne ved de gamle gruvegangene i Malså ennå.

Dette vil bli noe nytt og ekte. Personene i stykket er autentiske med en del av de menneskene som arbeidet i Malså i 1917.

Ei grein av den store Arnsveætta

av Reidar Prestmo

Arnsveet etter et male-
ri av Bjørn Flyum.

Arnsveet var ein plass under Stor-Vuku. Ætta som vi skal ta med her er berre ein del av den store ætta som går ut frå denne plassen. Så i dag er det mange som har røtter til Arnsveet. Det vil ta alt for stor plass å ta med heile ætta. Ætta har budd på Arnsveet frå like før 1800 og i ca. 100 år. I 1900 er det ei ny ætt på plassen, Ole Johannesen og kona Marta Amalie, som var fødd i Sverige.

Peder Olsen f. 1748 på Snekkermoen d. 1833 i Stor-Vukulegdet g1. 1771 med Karen Eriksdatter Årstad f. 1745, d. 1788 på Grundvald, g2. 1790 med Beret Johansdatter Kvellovald f. 1760 d. 1837 ?. Peder hadde en rekke med barn, men her tar vi med Johan f. 1802.

- A. Johan Pedersen Arnsve f. 1802 på Arnsveet, d. 1885
g. 1825 med Ingeborg Hansdatter f. 1796 på Varsloten
Budde på Arnsveet
- B1. Hans Johansen f. 1825 på Arnsveet g. 1825 med Martha Olsdatter f. 1821 Hjeldevald.
Budde på Nersveet.
- C1. Martha Hansdatter f. 1849 på Arnsveet.
Attest Trondheim i 1875.
- C2. Ingeborganna Hansdatter f. 1852 på Arnsveet g. 1879 med Paul Justinus Gabrielsen Nordberg f. 1855.
Budde i Verdal, men familien utv. til USA i 1889.
Barn: Ida f. 1881, Harald Godtfred f. 1882.
- C3. Olaus Hansen Bredingsberg f. 1854 på Arnsveet d. 1918, g1. 1876 med Marta

- Pedersdatter Jermstad f. 1840 d. 1898, g2. 1901 med Serianna Sivertsdatter Hellberg f. 1868 d. 1956
Budde: Lundskinvollan, Bredingsberget.
- D1. Marta Olausdatter Breding f. 1880 d. 1947 ugift
Barn: Harald f. 1907 d. 1962
- D2. Oline Olausdatter f. 1883 d. 1969 gift med Enok I. Halseth f. 1894 d. 1975.
Budde i Austli Leirådal. Barn: Ole f. 1917, Marie f. 1919 d. 1920.
- D3. Hans Olausen f. 1877 d. 1899 ugift
- D4. Gustav Olausen Hjelde f. 1885 d. 1934 gift med Helene Katrine Bjerkan f. 1888.
Budde: Levanger. Barn: Harald f. 1913, Borgny f. 1919, Reidun
- D5. Hanna Olausdatter f. 1901
- D6. Signe Otelie Olausdatter f. 1904
- C4. Beret Hansdatter f. 1856 på Arnsveet.
Attest Trondheim 1879.
- C5. Peder Hansen f. 1859 på Hjeldevald?, skomaker og gårdbruker d. 1952 g. 1890 med Bergithe Olsdatter Green f. 1869 d. 1939.
Budde: Moan i 1900.
- D1. Håkon Pedersen Trøbakk f. 1891 på Gren d. 1976 g. 1915 med Ellen Iversdatter f. 1888. Budde: Høgsveet.
Barn: Ingolf Teodor f. 1917, Borghild f. 1918, Petter f. 1920, Helge f. 1923.
- D2. Marie Pedersdatter f. 1899 på Moan g. 1918 med Olaf Johannesen f. på Elnes d. 1953. Barn: Oddmund Edin f. 1919, Anna f. 1921, Olga f. 1925, Iris f. 1936, Lise f. 1944.

- C6. Ole Hansen f. 1862 på Lundskinvold, skinnfellmaker, g. 1889 med Maren Anna Olsdatter f. 1860 på Leirhaugvald. Budde: Bergdalen, Leksdal. Barn: Marta f. 1890 d. 1918 i spanska.
- C7. Mette Hansdatter f. 1866 på Arnsveet g. 1905 med enkemann Johannes Olsen Ottermo f. 1844 på Ottermovald. Budde: Nersveet. Ingen barn.
- C8. Johannes Hansen f. 1848 på Arnsveet, ugift d. 1935. Han ble kalt Hegstadsmeden. Budde: Reppe, Hegstad, Vester-Hallem, Libakken. Barn: Julie f. 1869, Bernhard f. 1881, Georg f. 1884. Han ble kalt Lillesmeden. Mor til de to siste var Pauline Petersdatter Stiklestad, det fortelles at Pauline og de to barna utv. til USA.
- D1. Julie Johannesdatter f. 1869 g. 1898 med Ole Severin Aneusen Skjerdal f. 1869. Budde: Åsheim, Sundby. Barn: Anna Oline f. 1898
- B2. Beret Johansdatter f. 1828 på Arnsveet g1. 1852 med Elling Martinussen Skrove f. 1823 på Skrove, g2. 1876 Budde: Mønnessveet 1865, Movald, Hegstadvald. Barn: Ingeborg Anna f. 1854, Carl Oluf f. 1858
- C1. Ingeborg Anna Ellingsdatter f. 1854 på Movald d. 1909 g. 1875 med Aneus Eriksen f. 1852 på Bjørstad d. 1926
- D1. Laura Emilie Aneusdatter f. 1876 på Byna g. 1905 med Marius Martinsen Balgård f. 1879 Barn: Arne Marius f. 1905, Ingolf f. 1912 USA, Marie f. 1914 USA.
- D2. Bergitte Aneusdatter Bakken f. 1879 på Hjeldevald g. 1904 med enkemann Johannes Petersen Elnes f. 1866 på Elnesvald Budde: Trøen. Barn: Borghild f. 1901 før ekteskapet, Inga f. 1905, Lydia f. 1907, Ingvald f. 1912, Anna f. 1917, Birger f. 1922
- D3. Maria Aneusdatter f. 1884 på Bynavald gift med Ole Martinusen Åkervold f. 1883 på Åkervold. Budde: Åkervold. Barn: Martin f. 1908, Ingebjørg f. 1910, Alf f. 1917, Sigrid f. 1924
- D4. Inger Anna Aneusdatter f. 1886 på Bynavald d. 1971 g. 1911 med Odin Severin Bratli f. 1885 på Grensvald d. 1972. Budde: Kåsa, Brattli søndre. Barn: Ella f. 1911, Ingvald f. 1913, Oddvor f. 1914, Edel f. 1916, Arne f. 1918, Lotte f. 1919, Borghild f. 1922, Inger f. 1924, Ole f. 1926, Tormod f. 1932.
- D5. Anton Edvard Aneusen Bakken f. 1891 på Bynavald g. 1911 med Anna Margrete Andersdatter f. 1890 på Bjørnmelen. Budde: Inleggshaugen. Barn: Alfred f. 1911, Ingeborg f. 1913, Aslaug f. 1914, Magda f. 1916, Einar f. 1918, Magne f. 1920, Oddmund f. 1926.
- C2. Carl Oluf Ellingsen Klokkehaug f. 1858 på Hegstadvald g. 1884 med Beret Eriksdatter Bjørstad f. 1857 på Bjørstad. Budde: Fåra, Movald, Klokkehaugen.
- D1. Ole Olufsen Klokkehaug f. 1886 Fåra, Verdal d. 1976 Kvam, gift 1 gang med Anna Skogan, gift 2 gang med Magnhild Berre fra Namdalseid. Budde: Kvam. Barn: Ottar, Kristine f. 1908, Reidar f. 1909, Borghild, Edvard f. 1916, Agnes f. 1919, Marie f. 1921, Aslaug død 15 år gammel. Barn i 2. ekteskap: Audun f. 1928, Odd.
- D2. Eline Bergitte Olufsdatter f. 1888 gift med Kasper Bremseth. Budde: Trondheim. Barn: Frida, Magnar, Bjørg Gunvor (Dutta), Kåre Emil.
- D3. Berntine Otelie Olufsdatter f. 1890 gift med Hans Øvre f. 1889. Budde: Verdalsøra. Barn: Hjørdis f. 1911
- D4. Arne Magnus Olufsen f. 1894 g. 1924 med Ingebjørg Karlsen Lyngås f. 1905. Budde: Klokkehaug, Krog østre. Barn: Ingebrigt f. 1925
- D5. Marie Sofie Olufsdatter f. 1898 gift med Lars Vattengård Budde: Orkanger. Barn: Birger, Samuel, Ole, Iver.
- D6. Ivar Klokkehaug f. 1901 g. 1925 med Johanne Karlsdatter Lyngås f. 1902. Budde: Haugan. Barn: Reidar f. 1926.
- B3. Ingeborg Johansdatter f. 1831 på Arnsveet g. 1859 med Andreas Ellingsen Kirkeråen f. 1832 på Minsåvald. Budde: Bakkenget.
- C1. Ingeranna Andreasdatter f. 1859, attest Oslo 1880.
- C2. John Edvard Andreasen f. 1861, attest USA 1882.
- C3. Martin Andreasen f. 1865, attest USA 1883.
- C4. Anton Julius Andreasen f. 1873, attest USA 1883.
- C5. Bernt Marius Andreasen f. 1867, attest USA 1888.
- C6. Aneus Andreasen f. 1873, konfirmert 1887.
- C7. (Paul) Edin Andreasen f. 1871, g. 189? med Karen Johannesdatter f. 1868 på Fleskhusvald. Budde: Bakkenget nordre.
- D1. Alfred Edinsen Bakkenget f. 1897 d. 1931
- D2. Erhard Edinsen Bakkenget f. 1899 d. 1974.
- D3. Ingemar Edinsen Bakkenget f. 1902 d. 1955 g. 1935 med Olga Olsen f. 1903 i Frol. Barn: Inge f. 1936.
- D4. Hanna Edinsdatter f. 1904, ugift.
- D5. Astrid Edinsdatter f. 1907, gift med August Johanson. Budde: Duved. Barn: Turid Kristine.
- D6. Marianne Edinsdatter f. 1910 d. 1990, g. 1935 med Karl Oskar Brattli f. 1909 på Hitra. Budde: Volhaugen. Ingen barn.
- B4. Peder Johansen f. 1836 på Arnsveet d. 1877, g. 1855 med Susanna Olsdatter f. 1817 på Lindset, d. 1893 i Rasen. Budde: Midt-Hellvald, Klokkehaugen.
- C1. Olaus Pedersen f. 1855 på Hjeldevald d. 1880 i Sverige.
- C2. Johan Pedersen f. 1859 på Hjeldevald, attest Sverige 1886.

Gammelt nytt fra Ørtugen

av Grethe Forbregd

Gården har ganske sikkert fått navn etter den gammel-norske måleenheten ørtug = ertog, i senmiddelalderen brukt i forbindelse med beskatning både i Trøndelag og på Østlandet.

Ørtugen ble skyldsatt mellom 1655 og 1660 en gang, og var da krongods (kongens eiendom). Oppsitteren het Ellev Amundsen og var antakelig nyrødder, "kongens husmann". Ellev var 51 år i 1666 og hadde sønnen Jon 10 år. Muligens var det denne Ellev Amundsen som var på en plass under Elnes i årene 1639 til 1650. Han oppføres ennå i skatteliste i 1680-åra, men senere var "enken" der. Hva hun het har jeg ikke funnet ut, men i 1707 er Magnhild og Gjertrud Pedersdatter Ørtugen faddere.

I 1708 er det døpt et barn Tord der, men da kirkeboka her er ufullstendig, er ikke farens navn med. På denne tiden døde gamle Peder Tosteggen og hans kone Siri Larsdatter - de var husmenn på Ørtugen.

I 1710 var Ole Jacobsen kommet dit. Han var født på Leirset og bodde først på Åsen, hvor hans første kone kom fra. (Åsen ved Kluken.) Ole's foreldre var Berit og Jacob Rasmussen Leirset (Leirset og Gren vil bli omtalt i senere artikler.)

- A Ole Jacobsen Ørtugen, f. 1672 på Leirset, d. 1742 på Ørtugen
g.1 1706 Maria Bårdsdr. Ørtugen, f. på Åsen 1683, d. på Ørtugen 1712 i barselseng. Datter av Marit og Bård Åsen.
g.2 1712 Marit Jacobsdr. Ørtugen, f. på Gren øvre 1679, d. på Ørtugen 1749. Datter av Ingeborg Gren, d. på Ørtugen 1738 og Jacob Gren, d. før 1705.
B1.1 Berit Olsdr. Åkran, f. på Åsen 1706, d. på Åkran 1743
g. 1736 Anders Olsen Åkran, enkemann.
C1 Marit Andersdr Brattås/Halsetvald, f. 1737 på Åkran, d. 1814 på Nesset (hos sønnen Anders.)
g1 1762 Ole Mosesen Brattås, f. 1731, d. 1777
g2 1778 Ole Olsen Halsetvald, f. 1751, d. 1801
D1.1 Moses Olsen Holmlivald, f. 1762, d. 1813
D2.1 Anders Olsen Nesset, f. 1765, d. 1855
D3.1 Ole Olsen Brattås, f. 1769, d. 1779
D4.1 Berit Olsdr. Brattås, f. 1773, d. 1774
D5.1 Ole Olsen Brattås, f. 1776, d. 1777
D6.2 Marit Olsdr. f. på Brattås 1781
D7.2 Berit Olsdr., f. på Brattås 1781, (tvilling med D6)

Ørtugen.

- C2 Ole Andersen, f. på Åkran 1738, konfirmert i Verdal.
B2.1 Marit Olsdr. Åsen, f. 1708, d. 1708
B3.1 Marit Olsdr. Haugen, f. 1710, d. 1749
g 1739 Tore Jensen Haugen/Kleppen, f. 1715, d. 1786. Markenætta.
C1 Ole Toresen, f. 1739 (gift 1768)
C2 Maria Toresdr., f. 1740, d. 1740
C3 Jens Toresen Brenna, f. 1740, (gift 1777)
C4 Ole Toresen, f. 1744
C5 Jacob Toresen Haugen, f. 1748, d. 1761 (døde av sykdom i halsen)
B4.1 sønn, tvilling av B3, f. 1710, d. 1710
B5.1 Jacob Olsen Ørtugen, f. 1712, d. 1712
B6.2 Jacob Olsen Ørtugen, f. 1713, d. 1717
B7.2 Halsten Olsen Kulsli, f. 1715 på Ørtugen, d. 1785 på Kulsli. (Markenætta)
g1 1745 Ingeborg Olsdr. Kulsli, f. 1699, d. 1765, enke etter Torkild Pedersen Kulsli. (Åkranætta)
g2 1765 Sara Pedersdr. Kulsli, f. 1728 i Ulvild, d. 1804 på Bjørstad. Datter av Peder Sivertsen og Berit Amundsdr. Sara tjente på Kulsli i 1762.
C1.2 Ole Halstens Ulvild, f. 1767, d. 1804
g 1795 Ingeborg Johannesdr.
C2.2 Ingeborg Halstensdr. Bjørstad, f. 1770, d. 18?
g 1798 Sivert Jonsen Bjørstad (Siurdsætta)
B8.2 Gjert Olsen Ørtugen, f. 1717, d. 1781. Han er nok oppkalt etter morbroren, Gjert Jacobsen "en soldat skutt i fjellet" i 1710.
g 1750 Anne Andersdr., f. 1721 i Ulvild. Datter av Gjertrud Sivertsdr., d. på Prestenget og Anders Svendsen Ulvild fra Byna.

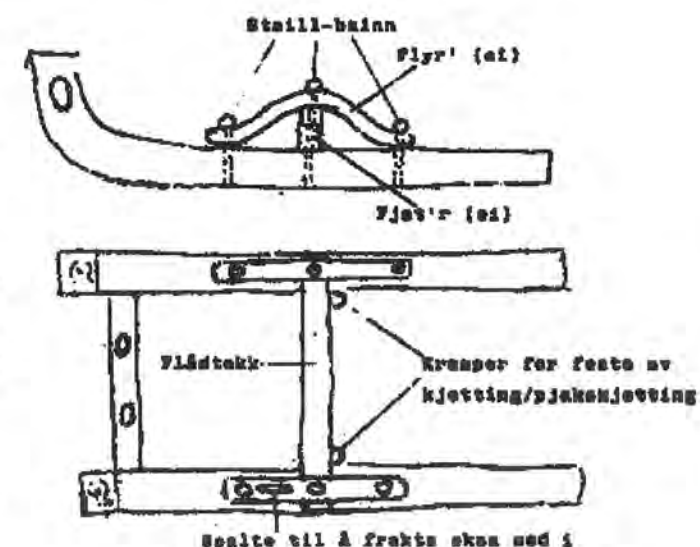
- C1 Ole Gjertsen Volenvald, f. 1753, d. 1811
g 1783 Anne Rasmusdr. Volen. De var på Inndal i 1801.
C2 Gjertrud Gjertsdr. Ørtugen, f. 1757, d. 1772
B9.2 Jacob Olsen Marken, f. på Ørtugen 1720, d. på Marken 1785
g 1753 Anne Torkilsdr. Marken, f. på Kulsli 1734, d. på Marken 18?. Datter av Ingeborg Olsdr. og Torkild Pedersen Kulsli.
C1 Marit Jakobsdr., f. på Kulsli 1753, d. på Sandsvald 1810 (hos søster og svoger)
C2 Ingeborg Jakobsdr. Dalemarken, f. på Sagvolden 1755, d. 18?
g 1794 Anders Mognsen Sandsvald, f. 1753, d. 1813
D1 Anne Lorentzdr., f. på Marken 1783 (far: Løytnant Lorenz Didrik Klüver)
D2 Anne Andersdr., f. 1794. (Klüver og frue var gudforeldre til dette barnet.)
C3 Ole Jacobsen Marken, f. på Sagvolden 1758, d. på Marken 18?
g 1795 Siri Ingebrigsdr. Marken, f. på Marken 1769. Datter av Ingebrikt Jakobsen og Siri Olsdr. Marken.
D1 Anne Olsdr., f. 1795
D2 Jacob Olsen, f. 1796, d. 1799
D3 Ole Olsen Marken, f. 1798
D4 Siri Olsdr. Tillervald, f. 1800, d. 1870
D5 Jacob Olsen Karmhus, f. 1804
C4 Anne Jacobsdr. Bunesvald, f. 1761 på Sagvolden, d. 1772
C5 sønn, født og død 1765
C6 Paul Jacobsen Marken, f. 1774, d. 1779

- B10.2 Maria Olsdr. Årstadvald, f. på Ørtugen 1723, d. på Snausen 1803. (Hos datteren Marit.)
g1 1748 Ole Eriksen Overholmen, f. 1705, d. 1772 på Inndal. Fra Helgåsen. (enkemann) De bodde på Kvernmoen i 1762.
g2 1780 Andor Larsen Årstadvald, f. 1716, d. 1803. Enkemann.
C1 Eli Olsdr. Overholmen, f. 1748, d. 1756
C2 Marit Olsdr. Snausen, f. 1750, d. 18?.
g 1789 Ole Fastsen Snausen (enkemann). Ingen barn. (Fikseætta)
C3 Erik Olsen Overholmen, f. 1752, d. 1795
g 1787 Berit Jacobsdr. Levring
C4 Ole Olsen Overholmen, f. 1756, d. 1756
C5 Ole Olsen, f. 1757
B11.2 Ingeborg Olsdr. Snekkermo, f. på Ørtugen 1727, d. på Snekkermo 1806
g 1754 Tomas Olsen Snekkermo, f. 1720, d. 1804. Han var fra Sør-Steine.
C1 sønn født på øver-Gren, f. 1754, d. 1754
C2 Ole Tomassen, f. på øver-Gren 1755, d. 1756
C3 Ole Tomassen Snekkermo, f. 1757, d. 1777
C4 Marit Tomasdr. Snekkermo, f. 1759, d. 1803. Ugift.
C5 Ole Tomassen Snekkermo, f. 1761, d. 1840. Gift og oppsitter på gården.
C6 Kirsten Tomasdr., f. 1764, d. 18?.
g 1797 Ole Sivertsen Stiklestad, dragon.
D1 Sivert Olsen, f. 1798, d. 1888. De bodde på Øvre-Vistvald i 1801 og 1815.
Kilder: Verdalsbøkene.
Kirkebøker for Verdal.
Mantall fra 1665, 1666, 1762 og 1801.

Brev og tegning fra Per Sulåmo om

Flyr-støtting

Dette må ikke oppfattes som noen målriktig "konstuksjonstegning" av en såkalla "flyr-støtting". Ellers var vel denne trebogen - flyra - sin oppgave og hensikt å forankre fjætra og flåstokken. På støttingen av denne type som vi hadde heime, var meiene temmelig drøye i både tjukne og bredde. De var nok beregna på godt oppflyt, dessuten var disse staill-bainn-pluggene av ganske grov dimensjon. Vi brukte denne støttingen en del, for litt lettransport på sommerføre. For den var lett av vekt, tilvirka heilt av gran. Far skifta ut ein av meiene, og leita da opp tennarvokst virke, det var både slitesterkt samt ga ei glatt yte. Det var jo ikke noen jern under meiene. Alt dette bygger på erindringer om ett kjøretøy, detaljer kunne sjølsagt variere.

BYNAVOLLEN 1943

av Joar Nessemo

I 1943 var Bjørn Rotmo gjeter på Bynavollen i et år, og han har berettet en del fra denne sommeren til undertegnede. Ragnhild Snekkermo var setertaus, og datteren Karlotte var med henne på setra. I tillegg var Alfild Åkran hjelpetaus de første ukene. John Røe og Gustav Helmo var vedhoggere. De hogg veden oppe ved Bynavola og kjørte den fram til vollen. Ola Røsten hjalp også til med dette. Det var Johan Helmo og kona, Gurianna, som eide Byna. Gustav Helmo sto ansvarlig for seterdrifta. Han bragte mat til vollen og hentet ost og smør. Byna hadde også slått på vollen. Det var Gustav Helmo med flere som drev fjellslått. Høyet ble stakket og kjørt hjem om vinteren med hest og slede.

Følgende hadde seterparter på Bynavollen dette året: Byna, læreren Iver Helmo og John Røe fra Røe østre hadde krøtter der. John druknet i Grunnfossen under fløytingen samme året. Gustav Julnes og Maria Evjen hadde krøtter der. Malena Byna hadde ei ku der, men det var også flere som hadde seterparter.

Bjørn Rotmo forteller at det var fint å gjete på Bynavollen. Buskapen telte 16 kyr, ca. 25 geiter og en del ungnaut. Jeg fulgte med krøttera og spionerte på hvor de var.

Kulstaddalskoia ved Dyrhaugen.

F.v.: Karlotte Snekkermo, Pauline Åkran og Ragnhild Snekkermo. Bak: Gustav Helmo.

Kyrne måtte som regel hentes, men geitene kom for det meste hjem selv. Fritid ble det lite av, men man fikk da litt tid til fiske og molteplukking.

Det var også setring på Volla-vollen og Tinsvollen. Det var ikke noe problem med krøttera fra andre vollar, men Skjærkemokrøttera kunne komme innover. Det var bare en gang at buskapen for over Skjækra ved Dyrhaugvaet.

Jeg sto opp ved 6-tida om morgenen og hjalp til med melkinga. Geitene ble melket først og jaget til fjells. Så måtte jeg hjelpe til med å melke kyrne og deretter jage dem til fjells. Fjøsset ble så flidd, og ellers var det å hjelpe til med forefallende arbeid som kjerning, ved- og vannbæring.

Ellers ble det litt tid til moro også. Jeg hadde et svare strev med å arge bukken sint, og det vart den til slutt. Hver morgen da jeg slapp geitene til fjells, sprang jeg etter bukken for å holde den igjen. Da ble den sint.

Jeg dro avsted ved 3-tiden for å hente krøttera og kom som regel tilbake ved 5-tiden. Vi ble ferdige i 7-8 tiden om kvelden. Bjørn sier at han trivdes godt på seteren. Han fikk to kroner om dagen pluss kost og losji, egne klær og tresko. Så vanket det drikkepengar nå og da.

Det var som oftest en eller to kroner. Lønna ble 148 kroner og drikkepengene kom på 15-20 kroner for hele sommeren.

En gang ble to kyr borte om natten, og de tilhørte Iver Helmo. Dagen etter dro jeg til Dyrhaugen for å leite etter dem. Da oppdaget jeg at det hang noen klær på ei snor ved Kulstaddalskoia. Denne koia ligger på sørsiden av Skjækra på østre siden av Dyrhaugen. Det var også et spenn over elven der hvor det gikk an å gå over.

Jeg sprang ned til koia for jeg trodde det var slåttefolk som oppholdt seg der og ville høre om de hadde sett noe til kyrne som jeg ikke fant dagen før. Jeg hadde ikke så mye folkeskikk at jeg banket på døren engang, jeg bare buste inn i koia. Da jeg åpnet døren skjedde noe uventet. En grovkalibret pistol ble rettet mot meg. Det var familien Hjalmar Pedersen, flyktninger på vei til Sverige. Hjalmar rettet pistolen mot meg, men Lorentz Rotmo satt der inne. Det er sønnen min sa Lorentz til Hjalmar. Bjørn sier at han ble så redd at det var mulig at "æ skeit mæ ut" for si det med hans ord. Senere fant Bjørn de kyrne som manglet i Dyrhaugen. Lorentz ble med Bjørn til vollen for å hente melk til flyktningene. Bjørn ble med til Kulstaddalskoia for hente igjen melkespannet. Da var Olav Sagvold der. Ole

Sagvold hadde dratt heim, for han snudde der. Dagen etterpå iakttok Bjørn flyktningene på vei opp Hardbakkaret. De ble da ledsaget av Ola Haugan, Lorentz Rotmo og Olav Sagvold helt til Esingen.

Det var Arnold Kjesbu som kom til Stamna med disse flyktningene. Det var aldri tvil om hva som var på ferde når Arnold eller Arnt Kjesbu kom fykende. Lorentz Rotmo var med mange flyktninger og denne turen var en av dem. Olav Sagvold hadde Hjalmar's pistol helt til freden kom. Høsten 1945 kom Hjalmar til Stamna, og da hentet han pistolen hos Olav Sagvold. Familien Hjalmar Pedersen telte i alt fem personer. Det var barna, Ruth, Anne, Odd og kona som hette Emma.

Asbjørn Rotmo, Bjørns bror, har vært og besøkt dem i San Pedro, California, USA. Da Asbjørn var

Fam. Hjalmar Pedersen.

til sjøs hadde han sitt andre hjemsted hos denne familien.

Den flyktningeruten de fulgte gikk over Nordkleiva eller nord-enfor der. Derfra over fremst i Malsådalen til Skjækerdalen. De hvilte i Kulstaddalskoia. Så bar det rett over Hardbakkaret, nord-

enfor Vera før de dreidde på sør mot Esingen.

I forbindelse med mikrofilmstudier av Innherreds folkeblad kom undertegnende over en interessant bjørnehistorie som skal ha hendt på Bynavollen. Vi finner det naturlig å gjengi denne historien her:

Sakset fra Innherreds Folkeblad den 17.9 1917.

Bjørnen paa Sæteren

En gammel historie fra Vuku.

Han lå på en sæter med buskapen om sommeren. Da det led ut i sætertiden en stund, begynte en stor bjørn at vanke der i trakterne og avla det ene besøket etter det andre hos buskapen. Den fik dog ikke gjøre nogen skade takket være gjæternes og hundernes mot og iherdighet. Til slutt blev bjørnen så nærgående at den kom inn på selve sæteren om natten og rev fra fjøsdøren for at komme inn til kreaturene. Men da syntes folke-ne på sæteren at det gikk for vidt. Der blev sendt bud til bygden med beskjed om tilstanden og at noget måtte gjøres, man måtte få assistanse fra bygden. De greidde ikke kampen mot uhyret lenger.

Nogen karer tok da affære og strøk da resolutt opp til sæteren for at prøve et tak med bamsefar. Man anså som sikkert at bjørnen ville fortsette sine besøk på sæter-volden og øve angrep på fjøsdøren og foran denne ordnet de forsvaret. Man reiste to lange stolper, en på hver side av fjøsdøren

og anbragte et tverrtre over mellom stolpene. Og i dette tverrtre festedes en jernkjetting i hvis nedre ende der hengtes en stor, svær trækubbe (huggstabben) således at den befant seg rett foran fjøsdøren. I denne træstubbe sloges inn en hel del kvasse gjenstande som knive, gaffer, tappjern og ender av låer o.l. Og da alt dette var ordnet, slo man seg til ro og avventet hva der ville skje. Jo ganske riktig, da det led utpå natten innfant bjørnen seg som beregnet på sæteren og skulle foreta et nytt angrep på fjøsdøren. Kommen bort til denne, møtte den træstubben som var så rent i veien og som først måtte fjernes. Men dette skulle da være et øyeblikks verk mente bjørnen (Vi må huske at bjørner har 12 manns styrke han) og slog bare rent i forbigående til den med ene labben. Ja træstubben lystret og fjernet seg litt, men den kom igjen og inntok sin plass rett foran nesen på bjørnen. Hva behager mente denne og drev til kubben med

labben litt hårdere enn første gang og det blev akkurat samme historien, kubben fjernet seg, men kom igjen og den slog hardere enn første gang. De kvasse gjenstandene i den begynte også at gjøre sin virkning. Men nu fikk bjørnen sinnet for seg og slog til træstubben, så den for langt ut i verdensrommet, men den fant også da veien tilbake og tørnet mot bjørnen med fryktelig kraft så de kvasse gjenstandene trengte langt inn i hans kropp. Bjørnen var ubesindig nok til at fortsette kampen mot trækubben og den gav seg ikke, for hvert slag den fikk gav den nokså regelmessig et igjen. Enden blev at bjørnen segnet om og døde på valpladsen men trækubben hang i god behold i sin kjetting.

Stedet for denne tildragelse skal i følge sagnet være Bynavolden i Skjækerdalen som ligger like ved Verdalens nikkellgruber. Fortellingen skal være sand.

ERIK TYVE FYLLER 100

av John Tyve

Efter 80 år i Amerika kunde Erik Tyve den 3. juni 1992 fira sin 100-årsdag där borta. Hösten 1912 utvandrade han som 20-åring från byn Böle i Kalls socken i Jämtland till Amerika, i sällskap med några kompisar från byarna Böle och Beljom i västra Kall. Resan gick över Trondheim, England till Newfoundland, som var den vanliga traden för utvandrande väst-jämtar.

Det blev skogsarbete de första åren innan han fortsatte inåt landet och så småningom stannade upp i International Falls, där det fanns många svenskar. Erik prövade på olika arbeten och kom så småningom in vid den privata järnvägen där han jobbade som vagnskontrollant till sin pensionering. Vid 100-årsfirandet räknade man ut att han genom sitt jobb gått runt jorden två och en halv gång.

Han förlorade sitt hjärta till en vacker amerikanska med släkttrötter i Småland. Erik och Alice bildade familj och fick två döttrar. Släkten består i dag av 2 döttrar, 6 barnbarn och 2 barnbarnsbarn. Samtliga bor i dag i städerna Minneapolis och Sankt Paul, som ligger intill varandra och skiljs åt genom floden Mississippi. Erik och Alice flyttade från International Falls till Minneapolis för ett par år sedan och bor i ett servicehus intill en kyrka.

SLÄKTEN FRÅN SVERIGE UPPVAKTADE PÅ 100-ÅRS DAGEN

Vi var 11 uppvaktande svenska släktingar som fanns med på 100-årsdagen, varav 3 brorsbarn. Jubi-

Erik og Alice Tyve.

leumsfirandet bestod av två delar. Den 3. juni firades 100-årsringen i en av döttrarnas hem och det var familjen och släktingar som deltog. På lördagen efter var det stor jubileumsfest i deras kyrka med 160 gäster. Där fanns bland andra flera vänner och bekanta från International Falls. Från järnvägen Erik arbetat åt kom man med specialsydda fritidsskläder vilket skulle påminna om hans stora intresse för fiske i gränssjöerna mellan USA och Canada. Utöver detta hade han undanbett sig gåvor.

Jubileumsfestligheterna bestod av förplägnad, tal, sång och musik. Den svenska gruppen sjöng bland annat en jubileumsvisa, som beskrev Eriks liv och stör-

re händelser i hans tillvaro. Lokalen var dekorerad i blåa och gula färger och på bordet fanns de svenska, norska och USA-flaggorna som en påminnelse om att Erik har rötter i alla tre länderna.

Mot slutet av festligheterna tog jubilaren själv hand om mikrofonen och tackade för den fina och uppmuntrande uppvaktningen. Han menade, att ännu var det inte riktig slut, och för att visa detta satte han igång med att steppa till deltagarnas stora förtjusning.

Den norska flaggan berodde på att Eriks far Johannes Johanneson Tyve kom till Sverige i 1890 från Tyve på Elneshögda ovanför Vuku i Verdal. Modern Märit

Tyve växte upp på gården Gaundalen, dit förelldrarna flyttat från Hoberg vid sjön Törrön i Kall.

Erik och Alice har besökt Sverige 3 gånger, sista i 1970. Då tillbringades några dagar i Verdal och Trondheim. Paret besökte bland annat fjällbyn Vera där det blev kalas på norsk fjällfisk. Han intervjuades av tidningen Trönder-Avisa. Därefter tillbringade han en vecka i sitt barndomshem, ett ställe som han ofta skriver om i sin brevväxling med släkten i Sverige. Både Erik och Alice talar perfekt svenska och är väl införsatte med förhållanden här i Skandinavien.

När man pratar med Erik om Sverige så plockar han ofta fram detaljer från hemtrakten, vilket visar att hjärnfunktionerna är normala trots den höga åldern.

När det gäller ålder så har Erik gott påbrå. Hans mor "Tyve-Märit", blev 97 år gammal och hans morföräldrar, som bodde på gården Gaundalen, alldeles intill gränsen på norska sidan, blev också närmare 100 år gamla.

Erik bodde hos sina morföräldrar tills han som 7-åring började i svensk skola. Han hade det besvärligt första tiden eftersom

En sprek 100-åring.

han pratade en sorts norsk-svenska, men det klarade han av fort och blev en framgångsrik elev.

OFÖRGLÖMLIGA ÖGONBLICK

För oss svenskar var denna jubi-

leumshögtid ett oförglömligt minne. Samtidigt som hans höga ålder flyttade oss långt tillbaka i tiden så visade hans intensiva livsutstrålning framåt med en positiv syn på livet och utvecklingen.

Dette bildet har vi fått lånt hos Magne Falstad. Det viser familien til Bernt Odin Olsen, f. 7/6-66 d. 7/6 1945 og kona Helena Erika Olsen født Larsson. Foreldre til Bernt Olsen var Ole Ole Eliassen Overneset, født på Elnes i 1818 død 1870, gift i 1851 med Beret Larsdatter Green, søster til Jakob Green, som er omtalt i et tidligere Helgådals-Nytt. Se Verdalsboka bind V side 225-226 og bind IV side 563.

1. Bernt Odin Olsen f. 7/6 66 d. 7/6 1945
2. Helena Erika Olsen f. Larsson f. 18/5 1873 d. 6/3 1945
3. Elvira Beata Andersson f. Olsen f. 2/4 93 d. 8/11 77
4. Lars Olof Olsen f. 5/6 1896 d. 20/5 1925
5. Brita Amanda Larsson f. Olsen f. ?/3 d. ?/10 33
6. Erik Bernhard Olsen f. 29/1 1900. f.n. på sjukhus i Järpen m. brutet lårbenhals.
7. Per Herman Olsen f. 15/11 1902, bor i Kall.
8. Klara Maria Olsen f. 31/12 1904 d. 30/4 59.
9. Lilly Kristina Nyman f. Olsen 4/10 1907 Bor på åldershem i Mørsil.
10. Alva Gustava Bengtsson f. Olsen 20/4 1909.
11. Anna Olivia Svensson f. Olsen 21/5 1911 d. 16/8 85
12. Bror Elof Olsen f. 10/7 1914, bor i Munkedal utanför Göteborg Brita Lanrentia Olsen f. 1891, død som barn.

En snartur til Vera på slutten av 1950-åra

av Lasse Johnson

Det var skogsdrift i traktene ved Auretjønnå nord for Strådalen. Tømmeret var sommerhugget og kjørt sammen i store lunner innover i teigen. Nå var det midtvinters og tid for viderebefordring ned til Tronsmoen hvor tømmeret ble lagret i påvente av vår og fløyting. Det ble anvendt traktorer av forskjellig typer og størrelser, både med belter og hjul, og i perioder med kaldt og rolig vær var driftsvegen både bred og solid og var da fremkommelig med bil helt frem til koia øst for Auretjønnå. Dette var en hard vinter med mye snø og streng kulde. Ofte var det sterk vind med tilhørende snøfokk slik at det var strevsomt å holde den millange driftsvegen åpen. I slike perioder måtte det kjøres på skift døgnet rundt. Dette var en svært kald jobb med den tids åpne traktorer uten varmeapparat, og det satte store krav til klær og fottøy. Men største problemet i de verste kuldeperiodene var å holde kjøretøyene i gang, disse måtte mange ganger surre og gå selv om de var stasjonert ved koia på natstid.

Min oppgave i denne sammenheng var å bringe en bilmekaniker oppover fordi en av traktorene var gått i stå, og tross iherdige forsøk på å få den igang igjen nektet den konsekvent, også etter at det i lengre tid var anvendt åpen ild under den for å varme opp diesel og olje.

Jeg kontaktet Ingolf Sagen ved Vuku Auto, en liten tusenkunstner når det gjaldt motorer og motor-kjøretøyer, og han sa seg villig til å bli med så sant det var framkommelig med bil. Jeg kjørte en kraftig firehjulsdrevet Land-Rover med reduksjonsgear, så jeg mente det ville være gode muligheter for å komme helt fram til koia.

Etter å ha lastet opp den tunge

Ingolf Sagen.

verktøykista og annet nødvendig utstyr ga vi oss trøstig i veg på den 5-6 mil lange kjøreturen. Det var alt over midtdags og bitende kaldt, termometeret viste 25 minusgrader, men heldigvis blikkstilte. Land-Roveren tøffet jevnt og sikkert oppover dalen fra Vuku og alt så ut til å gå etter oppskriften. Isolasjon og varmeapparat i "Roveren" var ikke det aller beste, men ved hjelp av en sprayflaske med "Klar Sikt" klarte vi å holde et lite kikkhull i frontruta fri for is. Mekanikeren var i perlehumør, noe han forøvrig så og si alltid var, og vi hadde gode og hyggelige samtaler på oppturen.

Etter å ha passert Ottermoenget og tok fatt på den egentlige Veresveien, måtte farten reduseres betraktelig på grunn av veistandarden. Snøbrøytinga ble den gang utført med traktorpløgg, og når plogskavlene ble for høye var

det umulig å få lagt ut veien i "hele sin bredde". Men alt gikk etter forholdene greit og smertefritt så langt. Etter et par småproblemer i de verste svingene opp Vargåsen, kom vi velberget over Djupdalen, passerte Stortjønnå, Storlundammen, tverrsvingen og brattkneika på nordsida av dammen. Da vi nærmer oss småbruket Rønningen får vi det første signal fra Rooveren om at den ikke føler seg helt tilfreds. Motoren smårykker og hugger litt nå og da, men kommer seg igjen etter hvert. Å få motorstopp på Veresfjellet i sprengkulde er ikke det jeg ønsker meg aller mest, i hvert fall ikke nå når det er begynt å skumre.

Jeg er lykkelig over å ha tusenkunstneren ved siden av. Ingen av oss sa noe, men med et lite sideblikk observerte jeg et lite ironisk smil i munnviken. Han var visst ikke mye bekymret over situasjo-

Tømmerdrift med Man-traktoren.

nen og var vel allerede klar over hva som var i ferd med å skje. Det var sikkert mye kaldere her enn nede i bygda slik at bensinen i rør og forgasser var på veg til å gå over i fast form. Ved Tronsmovegen fikk vi en ny og sterkere påminnelse, men med hjelp av full shoke kom vi oss i sneglefart fram til vestre Nordvera. Jeg går inn til Petter Pettersen og spør om han har litt rødsprit som jeg kan ha på bensintanken. "Jau", sa Petter, "vi som åvervintre i Vera e nødd te å vårrå budd på nå tå kvart, æ hi sprit både åt dæ å bila." Jeg takker for tilbudet, men mener at akkurat nå er det Roveren som har størst behov. Etter at en kvartliter rødsprit var havnet på tanken og blandet med bensinen tok det ikke så svært lang tid før alt var normalt igjen.

Ved Sisselvoldbrua forlater vi Veresveien og kommer inn på den hårdtråkkede kjøreleia. Den er veldig fin å kjøre og turen videre blir rene romantikken. Det er nå blitt mørkt og vi kjører med fullt lys i en stjerneklar, kald og blikkstilte vinterkveld hvor trolske eventyrfigurer åpenbarer seg for oss på begge sider av veien etter hvert som vi farer innover. Vel framme ved koia blir vi møtt av kokka som ber oss inn på varm, sterk kaffe med smørbrød til. Her inne møter vi også barske og staut skogskarar, Kåre G. Haugan, Paul Aune, Per A. Ward og flere.

Spisepausen blir ikke unødig lang. Sagen er ivrig etter å komme igang med jobben, og etter å ha fått på enda et lag med skikkelig vinterklær bærer det ut i kulda og mørket. En svær stokkeld hjelper noe og et par petromaxlamper er montert til belysning. Paul må en tur ned til Strådalen for å låne telefon og jeg blir med. Ingen vet riktig hvor kaldt det er, termometeret i koia er gått i stykker. Lufta er blå og tynn og vond å puste i. Skiføret er naturlig nok trått, men det er ikke så lang veg ned til gården. Etter 15-20 minutter kommer vi inn i stua til Albert Ward. Her får vi vite at det i øyeblikket er 38 kuldegrader, men det er å frykte for at "han bli kallar ætte kvart". Etter en liten time i Strådalen, gir vi oss i veg tilbake til koia. Ved et siste blikk på graderstokken konstaterer vi at kvikksølvet er krøpet helt ned i kula og sier ikke mer, den teller bare til 40.

Da vi nærmer oss koia igjen høres taktfaste dunk fra den store Man-traktoren, og vel framme finner vi mekanikeren i ferd med å samle opp verktøyet. Jobben er fullført.

Etter en god stund i koia får vi igjen varme i kroppen, takker for oss og tar fatt på nedturen. Den gikk uten problemer, og i god tid før midnatt er vi igjen i Vuku hvor jeg kan takke for laget og for vel utført jobb.

Skitur

av Iver M. Tronsmo

Sola skein å æ ha fri, de va synndag, æ skuill på ski. Reint på Sørvein som vi sa, to mæ'n førmedagstur dit ja. Bortme Breivatne dær snudd æ mot nol, æ fikk ryggen i mot sol. Ont va e å sjå, men de mått nu gå. Såg itj fersjæl på flat el dølp, men de fikk itj jølp. Stima opp mot Vassdalshøgda, glåma ut mot Veresbøgda. Kain di tænk dækk finar syn? Men da flaug e ti mæ som eit lyn. Nu skull neturn læggas om, men æ va vest kanskje dom? Kom itj på at hen va bratt, syntes ailt va slett å glatt. Neppå flat'n fikk æ sjå, to som vinka frøktle å. Tænkt at dennan kjeint nu va, vinka æ å så da ja. Lit'n busk i veia sto, skeisa ut, pasert'n no. Da får æ sjå nåkkå ainna, sveitt'n frys på painna. Hen va snøn slut, bærrer lufta gut. Vainn å håpp ti litte grainn, tankan rundt i haue spainn. Kolles ska de henne einne, går e sammå vein som hōna speinne. Håpe nu at skia heill, å itj går åv me eit smeill. Tåran, uttu augom sprætt, når æ lainne må æ itj dætt. De e de æ tænke på, nu når folk på mæ kainn sjå. Lanne mjukt ni uinnareinne, men sjå itj gælli heinne. Står som Dævrefjell i vinna, bærrer litte rau om kinna. Suse så da vidre ne, ør i haue, matt i kne. Tænk litt på de når rundt i fjelle di fer, ikke vårrå dresti, ikke heiller "vektiger".

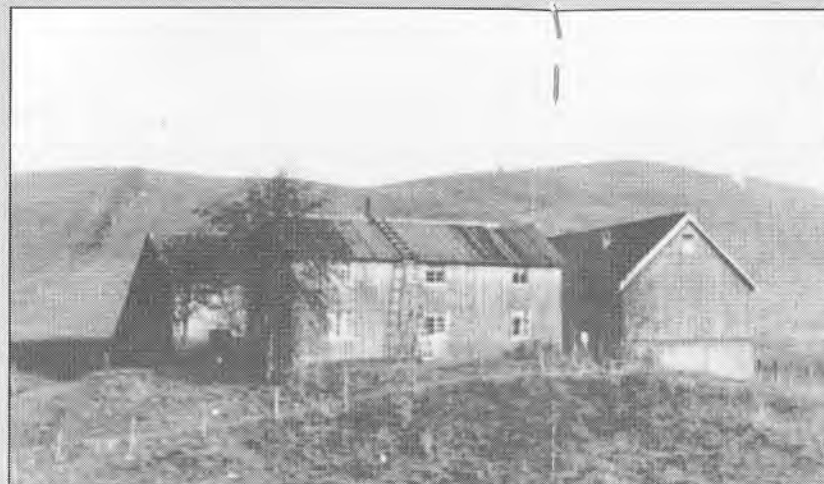
Min album

I serien Min Album er i år turen kommet til Borghild Helmo. Vi har bladd i et meget innholdsrikt album og presenterer noen bilder først og fremst fra Nordkleiva.

Vegarbeid i Nordkleiva. Fra venstre: Jon J. Haugan, Håkon Trøbak, Oskar Berg, Trygve Holmli, Olaf Haugseth, Jon Bjørkhaug, Lorenz Rotmo, Sverre P. Sellæg, Ingemar Kolstad.

Høgsveet ca. 1950. Borghild og familien flytta dit da hun var 7 år, altså ca. 1925.

Fra venstre: Laura Varslot, Ingolf Trøbak, Magda Lillegård. Foran: Borghild Trøbak.

Tre damer fra Nordkleiva.
Fra venstre: Martha Kolstadeng, Jonetta Kolstadeng, Oline Kolstadeng.

To medlemmer av Helgådals Spelmannslag.
Ingvar Helmo og Jon Bjørkhaug

Fra Nordkleiva.
Foran fra venstre: Nils Varslot, Rolf Olsen, Laura Varslot, Anny Olsen, Johanne Varslot.
Bak fra venstre: Odd Varslot, Kjell Olsen, Sverre Kolstad, Borghild Trøbak, Werner Olsen, Tormod Varslot, Olaug Varslot.

På påsketur.
Fra venster: Severin Lillegård, Nils Myhre, Albert Lillegård, Magne J. Nesseemo, Borhild Trøbak, Laura Varslot, Oddrun Nesseemo, Olga Høknes.

Oddvar Helmo

Gamle bilder fra bygda

På Julneset 1942.

Stående fra venstre: Knut Bakken, Adolf Lustad, Iver Julnes, Gunnar Bakken, Ingrid Julnes, Matilde Lustad, Astrid Julnes, Borghild Nessemo Bergsmo, Elfrid Nessemo Berg, Martin Lustad, Oddveig Nessemo Vangstad, Ola Nessemo. Foran fra venstre: Margrete Bakken, Oddveig Bakken (Helgås), Ingeborg Lustad (Hyttén), Elen Julnes, Gunnlaug Julnes (Vestholm), Magne Lustad, Anna Julnes Lustad.

Søskenflokket Vangstad.

Fra venstre: Lise Inndal, Berntine Storstad, Marta Holmli, Petter Vangstad, Oline Haugan, Borghild Skrove (bak), Magnhild Eng.

Karen Jakobsdtr. og Jon Persen Overnesset ca. 1920.

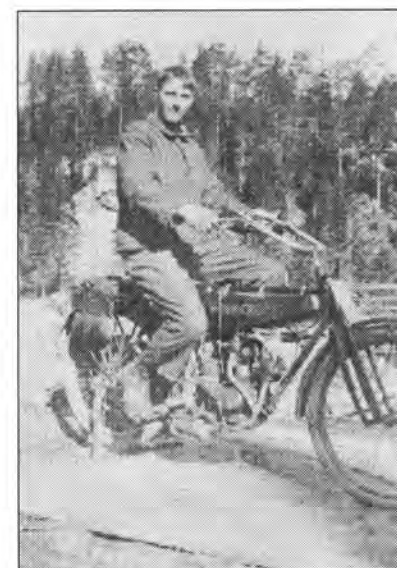

Dette bildet er enten fra en tur til Malså gruver eller så er det seter-skyss. Bildet er tatt ca. 1918. Fra venstre: Ragna Hepsø, Nils Falstad, Iver Leirset, Arne Leirset, Kalle Nilsen, Nils Leirset.

Dette bildet er tatt i Strådalen og viser jakt-selskapet til familien Lignell sammen med folka i Strådalen. Jaktselskapet er på veg heim etter høstjakt og den turen gikk via Åsingen, Anjan og Kallsjøen til Östersund. Bildet er tatt i 1910. Fra venstre: Per Ward, Anna Lignell, Berit Ward, Otilda Ward, Anna Lignell, Greta Lignell, Peder Ward, Anders Lignell, ?, Carl Lignell, ?, Ole Ward.

Den siste kan også være Nils Ward. Den første ukjente er i teksten til bildet anmerket som gjest, den andre ukjente er betegnet som den gamle nordmannen som bodde i høyre del av huset.

Marius Skrove på en Harley Davidson Vanderer.

Ingeborg og Arnt Kjesbu fotografert i Kjesbua ca 1950. De kan stå som representanter for de mange forfedre det kvart år blir holdt slektstreff etter i bygda.

Julaften i Mellom-Kulsli 1921. Fra venstre: Ingeborg Anna Bengtsson, Margrete Bengtsen, Ingolf Bengtsen, Peder Bengtsen, Ingeborg Bengtsen.

To triste hundreårsminner

På de to neste sidene viser vi noen bilder fra to store naturulykker som begge hendte i 1893. Begge vil i løpet av det kommende år bli minnet med bokutgivelser og med arrangementer i forbindelse med 100-årsmarkeringen.

Den første ulykka skjedde i mai 1893 da hele 55 millioner m³ raste ut i det såkalte Verdalsraset, det største leirraset vi vet om i moderne tid. Det krevde 112 menneskeliv og mange hundre dyreliv gikk også tapt i leirsuppa, som dekket hele dalen fra Landfall til Vinne og nesten til Øra. Den andre ulykka skjedde i høstflommen samme året, da elva tok nytt løp ved Hærfossen og i løpet av kort tid laget en dyp leirkløft helt opp til Granfossen. Helgådals-Nytt vil neste år ta for seg historia til Hærfossen og følgene av elvas graving som tema.

Deler av rasgrope. Vi ser Jermstadhøgda oppe i venstre hjørne. Midt på bildet er Fåra.

Raskanten ved Uglå.

Ved Kålen.

Ved Lyng-gårdene.

HÆRFOSSEN BLIR TOM

Her er det vatn i Hærfossen ennå, men det varte ikke så lenge etter at dette bildet vart malt.

Samløpet mellom Malsåa og Helgåa.

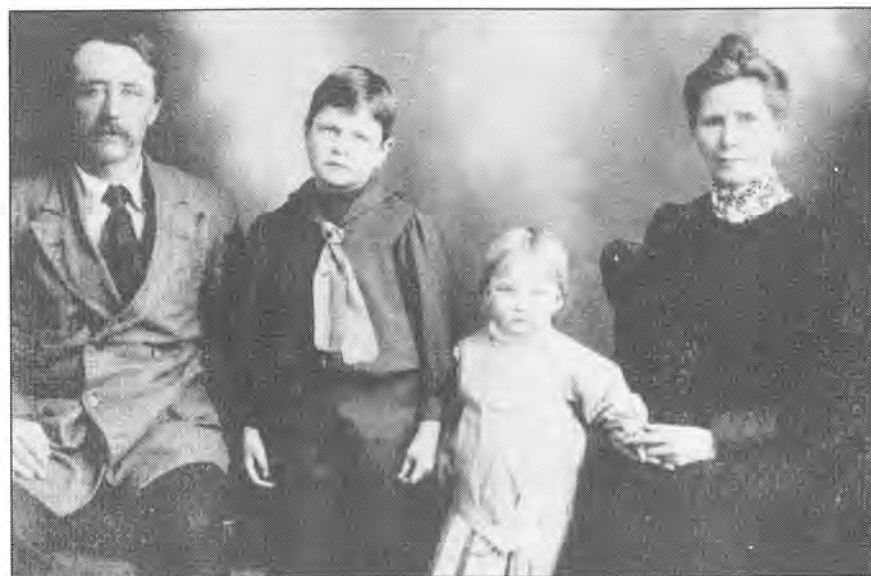
Gravinga har nådd fjell. Vi ser Granfossen til høyre på bildet.

Vollaflata til høyre og Røsgrenda til venstre.

AMERIKABILDER

I Helgådals-Nytts billedarkiv er det flere hundre bilder som er tatt i Amerika. Det er stort sett gruppebilder eller portretter som viser utvandra nordmenn eller etterkommere etter dem. Vi viser her noen bilder der personene alle har tilknytning til Helgådalen.

Familien Ole Eggen ca. 1910.
Ole Andreassen Røesvald, født på Eggen 1858, død i Osseo, Wisconsin i 1945 der han var fotograf og postbud. Han voks opp på Branna på Bjørstadhogda.
Ole og Marie hadde ingen barn, men adopterte de to som er på fotografiet.
Fra venstre: Ole, Alfred født 1902, død 1923. Myrtle Lovise født 1907. Marie født 1857, død 1942.

Tre damer som alle er fødd på Kolstad. De utvandra alle til Osakis, Minnesota.
Fra venstre: Anna Green, født 1870, utvandra 1893. Anne Pedersen, født 1872, utvandra 1893. Oline Erikson, født 1875, utvandra 1894.

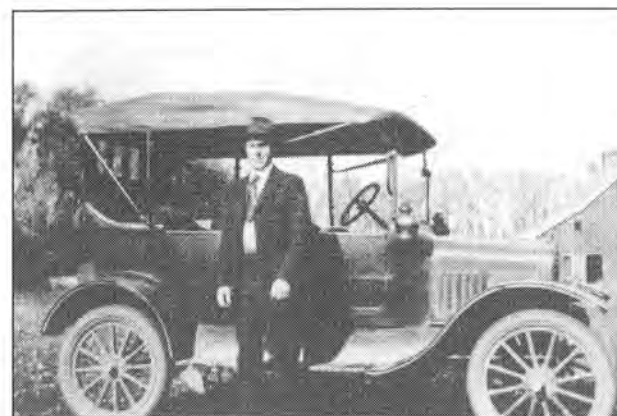

Hans C. Sether med familie.
Foran fra venstre: Helen, Henry og Harry. I midten fra venstre: Mina, Martha, ?, Hans. Bak fra venstre: Ingman, Gea, Just og Clarence.

Johannes Haugen med familie fotografert i 1891.
Foran: Mellie og Julia. I midten fra venstre: Henry, Sidney og Martha. Bak: Johannes.

AMERIKABILDER

Marius Ottermo

Marie og Ole Kolstad med barn fotografert i 1880.
Marie og Ole utvandra begge til St. Cloud, Minnesota. Ole i 1872 og Marie i 1876.
Ole Gundbjørnsen Kolstad, født 24.2. 1829. Marie Larsdtr. Langdal Kolstad, født 19.9. 1827.

Dette bildet er tatt i 1974 da Astrid Framnes var over til USA for å besøke slekta si, blant anna de to søskenene som er sammen med henne på bildet. De er fra Kjesbua.
Fra venstre: Astrid, Haakon, født 1884, utvandra i 1903 og Inga, født 1893, utvandra i 1912. Inga går nå i sitt hundrede år.

Sønnene som Jette Eggen hadde med sin første mann Lars Severson.
Fra venstre: Ole født 1907, Sewell født 1894, Morgan født 1892, Hildor født 1889, Arnold født 1905.

REPORTASJETUR MED PROBLEMER

av Reidar Prestmo

Tirsdagskveld 14. juli reiste Johs. Overmo og jeg på tur for om mulig å få tak i litt stoff til Helgådals-Nytt. Målet var Åsingen/Sandnesset. Vi reiste fra Øra ca. kl 17, og det var en fin julkveld.

Første stopp var Mælen. Vi tok noen foto og var inne og prata litt med sjølfolket. Oppe på taket på stulåna var noen verdalinger i full gang med å legge nytt tak.

På Åsingen fann vi Ingemar liggende på divanen. Han var ikke helt frisk. Tidspunktet for besøket vårt var ikke det beste. Han var skiftesvis oppe og prata og i neste nu lå han på divanen. Men kaffe vart det og en liten prat med han og broren Per.

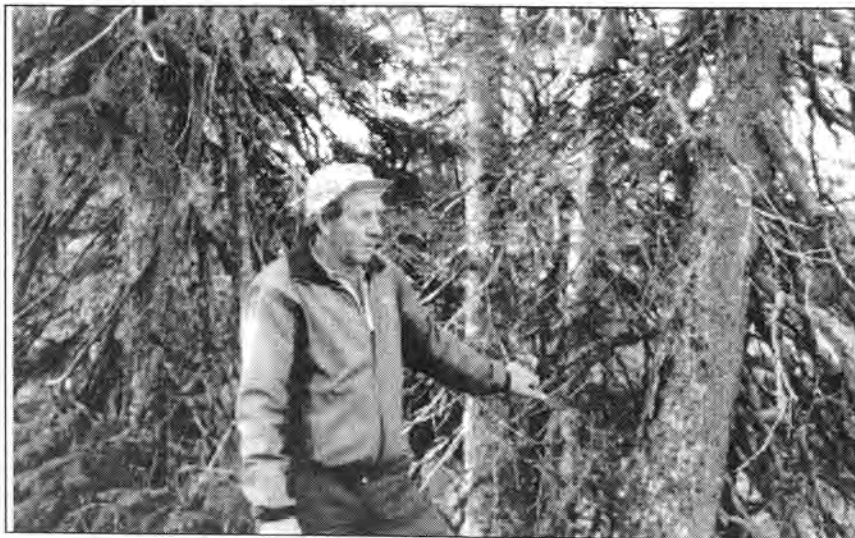
Vi var litt inne på krigen og flyktningene. Ingemar nevnte da at det største antall som hadde kommet på en dag var 25 personer. Det var om våren i 1945.

Ingemar fortalte og om den illegale postruta som gikk over Vera

Ingemar Jönsson.

til Sverige. Johannes Nord-Vera hadde fått gjort en postkasse som vart oppsatt på svensk side av grensa ved en bekk som renner ned i Smalfisktjønnna, Postkassbekken. Ingemar fortalte og at det var blitt sendt vatter til kong Haakon i England over denne ruta, og at det hadde kommet takkekort fra London.

Bernhard Olsen viser der postkassen hang.

NY KAFE I SUL

På tilbakevegen stoppet vi i Sul og var inne på den nye kafeen der. Det var skolen som var omgjort til kafe og møterom. Det hadde blitt en trivelig kafe og den var smakfullt møblert.

Det var imidlertid ikke bare Ingemar som var ute av form den dagen. Båndopptakeren vår, som vi hadde tatt opp samtalen med med brødrene Jönsson på, hadde også fusket.

10. SEPTEMBER 1992

Jeg hadde avtalt med Bernhard Olsen at han skulle bli med som kjentmann denne dagen, for å se hvor postkassen hadde stått. Vi gikk opp Langmyra. Her hadde den gamle kjøreleia mellom Sør-Vera og Åsingen gått. Bernhard var lommekjent her og fann fort fram til en skogpull like inn på svensk side, ved en liten bekk som kommer fra svensk side og renner ned i Smalfisktjønnna. Vegen tilbake la vi langs denne bekken ned til Smalfisktjønnna.

SAGBRUK

Ved utløpet av tjønna er det rester etter en dam. Like nedenfor var det at Iver Tronsmo satte opp sirkelsag i 1890-årene. Saga hadde han kjøpt av Mattis Mattsson i Åbo. Her vart mellom anna materialene til Vera kapell saga i 1897/98. En kan nevne at bordkledninga på kapellet som nå skal skiftes, er fra disse årene.

I 1914 flytta Iver saga til bekken ved Tronsmosetra.

Kveinnfossen vart neste stopp. Ingen ting minner om at det var her sør-Veresingene malte kornet sitt.

BARKEBRØDTIDER

Mens jeg sto ved fossen her, kom jeg til å minnes ei historie som Ingeborg (Ember) Olsen Vera hadde fortalt, gjenfortalt av Ingvald Tronsmo.

Innflytterne som kom til Vera like før år 1800 fra Trysil og

omegn, fikk vanskelige år i førstningen, da særlig i 1813. De måtte til skogs etter furubark. De oppdagga snart at det var et område i skogen her der furubarken var mindre beisk. Ingvald sa navnet, men jeg har glemt det. Var det Faugelleikhaugen ??

Bernhard Olsen i bekken der saga til Iver Tronsmo lå.

Reidar Prestmo gikk ut av redaksjonskomiteen for Helgådals-Nytt høsten 1991, men har som dere ser i dette bladet produsert mye og godt stoff i år også. Vi føler oss sikre på at vi også i kommende årganger vil få god hjelp av Reidar, men vi vil benytte anledningen til å takke for den tida han har sittet i redaksjonskomiteen. På jubileumsfesten fikk han blomster som takk og det vil vi her bare skrive under på at han fortjente.

Hu Anna

av Iver M. Tronsmo

Æ stima ått telefona, signale vart ringt, hos'n Anna "Symoa" blautkak vart tingt. "Du må kammå, æ hi gebursdag, ta me dæ kak," så veinta æ me længsel på å få smak. De va son æ gjord'e kvart einaste år, når det vart mai å det gronas te vår. Eit åre da dan opprinn, hu mamma greip mæ i si hainn. "Ikke sei son når du ringe i dag, kanskje hu Anna synes de e ei plag." Så slo æ på trån, å så sa æ, du må kammå, men du trøng itj ta me nå kak næ. Det eint nu som ælles om åra å, kak vart e på mæ nu åsså.

PÅ KU-LEITING

av Anders Bendiksen

Malsådalen er lang, i luftlinje godt ei mil fra Seter og til Møkk. Terrenget er veldig kupert og uoversiktlig, lauvskog og tunge granåser gjorde ikke vår oppgave lettere.

Et stykke inne i dalen, fire kilometer fra nærmeste nabo ligger Tosteigan. Som barn tilbrakte vi storparten av sommerferien der hos besteforeldre og onkel. Den første betrodde oppgave for oss guttene var å hente kyrne heim for kveldsmelking.

De første dagene i utmarka kom de heim på egen hånd. Ble de litt forsinka, var bestemors lokking fra sommerfjøschaugen nok til at bjellekua svarte og snart var buskapen oppe ved fjøsdøra og ville inn. Men smått om senn ble utfluktene lenger, og da måtte kyrne hentes. Og på sensommeren når det var kommet sopp i marka, ble dyra som galne. Da var det å gå "på tå hev" hele formiddagen og følge med hvilken retning de dro. For her var det på kilometervis i alle retninger til nærmeste skigard - for den saks skyld kunne de gå helt til Møkk.

En søndag i begynnelsen av august ble vi satt på en skikkelig prøve. Utover ettermiddagen begynte det å regne og blåse. Verst tenkelig vær! Regntung skog dempet bjellelyden, og vinden gjorde det vanskelig å bestemme lydretningen om du var så heldig å fikk høre et klemt. Dessuten stod dyra ofte dørgende stille i slikt vær!

I 5-tida mente bestemor at vi måtte begi oss av gårde. Det var surt, vått og ufyselig å komme ut fra mastuvarmen, men her var det ingen vei utenom. Begge karfolka var borte. Jo hadde reist til Vuku på skyting, mens Olaf hadde ruslet fram til Green for å hente posten.

Startretningen var gitt. På formiddagen hadde de reist østover etter den gamle kløvjeveien. For å være sikre gikk vi rett nordover og opp på Lyarberget, en kunne aldri vite. Men alt var kurstille. Regnet den siste natta hadde fått Jensvu-

kubekken til å flomme opp, og i østavindskastene var det bare den lyden vi kunne registrere.

Vi gikk østover, over Tosteighøgda, innom Gråvvådalen og kom til Tulleråsbekken. Her var

dalen smal og myrete så her ville vi oppdaget sporene etter kyrne hvis de hadde passert. Men nei, ikke et eneste dyr hadde gått der. Og alt det vi stanset og lydde; ikke et eneste lite bjelleklemt, skjønt vi stoppet alt i ett og holdt pusten for å lytte.

De hadde lurt oss!

Vi returnerte og klatret over på Lundammen og fulgte langs Klumpene. Nå begynte det å haste. Vi trøstet oss med at de var på Greensvollen og småsprang dit. Men vollen lå tom og øde i duskregnet. Bare en sau med to lam pilte ut av fjørestene da vi kom dit.

Nå hadde vi gått en og en halv time, tre fjerdedeler av en sirkelbue, og tilbakelagt borti ei mil! Vi syntes det var forsmedelig, men vi måtte visst søke assistanse.

Jo var kommet heim. Nå lå han henslengt på setet ovenfor bordet og saumfor "Verdalingen", men var strakst villig til å hjelpe oss. Han foreslo nordvestre hjørne av territoriet, og vi labbet etter mot Rønningsåsen. Men til tross for fire par ører på stilk, like stille var det. "Dæm hi nu vel ailler reist åt Grensmarkjen", sa Jo. Det var ikke noe spørsmål. Måten han sa det på indikerte en tur sørom elva igjen!

Vi kryssa Malsåa og kom opp på Tjønmyra. Mens vi går, hører vi plutselig et rop! Vi bråstanset. Pulsen hamrer i tinningen etter den tunge oppstigningen og hjertet dunka under trøya. "Ohoi!" Der er det igjen, nå enda tydeligere. Og det kommer fra Tosteigan! Heimefra! Noe spesielt må ha skjedd!

Jo svarer, men ropet fra Tosteig-

gan fortsetter. "Ohoi! Ohoi!". Nå høyt og tydelig. Vi skjønner at rømlingene må ha kommet heim på egen hånd. Jo svarer igjen, men legger på noen decibel - uten å bli hørt.

Plutselig skjer det en eksplosjon. Jo, i sine vikingstøvler type "Rugg", vadmelsbukse og islenning og hatt med 120 kg under, fyker opp i ei tørrfuru, tar et solid tak i ei grein og utstøter BRØLET, et gaul så forferdelig at det måtte høres til Møkk! I det samme kom gebisset fykende ut av munnen og ble liggende i røsslynget som et smilende bevis på den lydmessige eksplosjonen som nettopp hadde funnet sted.

Men det ble stilt i Tosteigan!

Husmannsplassen Vukubrannan

av Reidar Prestmo

Min interesse for plassen vart vakt med at Jens Brønstad kunne fortelle at setertausa til skoleinspektør Johannes Dahl til vanleg vart kalla Boletta Brannom. Ho tilhørte Ørenfeldtætta og her var det fleire med same navn. Eg kan ikkje finne noko om plassen i folketellingane.

Lærer Nordnes nemner han i artikkelen sin i Verdal Historielag si årbok 1949; På solsida. Her står det: "Tek ein med Ekersveet og Vukubrannan som ligg noko lægre enn Hellan" osv.

Arkitekt John Åsum skreiv i sitt slektshefte om Ørenfeldtætta: "Anne Pedersdotter og Ole Johannesen budde først på Halsethvald, seinare på Vukubrannan." Desse to var foreldra til Boletta.

Boletta gifter seg i 1841 med Peder Pedersen Levringsvald. Siste barnet deira, Peder, vart fødd her i 1844. Etter kva Åsum skriv flytta dei to til Steinsåsen, Stene. (Dei har stor etterslekt, sjå Hans Jøssås si artikkel om Steinsåsen i Verdal Historielags årbok 1987.)

Vukubrannan var plass under

Odd Hjelde på plassen der husa sto.

Stor-Vuku og er nok delvis gløymt. Det var brørne Petter og Einar Hjelde som kunne fortelje kor plassen låg. Plassen har lege på terassen nedafor Vest-Hellan. Sør, sørvest for garden. Ca. 250-

300 meter vest for vegen til Hellgardane. Området blir i dag kalla for Brandhaugen og ligg under Brandberget. Mykje tyder på at plassen vart nedlagt da Boletta og Per flytta i midten av 1840-årene.

Minner fra en svunnen tid

av Gustava Lein

Ved foten av Fagerlia - eit jordstykke av gården Sør-Elnes, sto det i fordums tid ei grå lita stue, med uthuset bygd i det samme. Dette ble benyttet både som vedskur og fjøs. Her bodde Agnes Jonasdr. fødd i 1843 i Kall og Lars Karlsson fødd i 1833 i Åre.

Det er fortalt at Lars var gruvearbeider som kom til nikkilverket i Skjækerdalen i eit av åra rundt 1880. Det er også fortalt at da Amors pil traff desse to så var det den gamle visa som i slike høve alltid var ny, om at Lars som var fra eit torp ikke var bra nok for Agnes, da ho var gårdmannsdatter. Men Agnes ville ha sin Lars, så kjærleiken sprengte grenser, og dei kom seg hit til landet der deres fremtidige heim ble husmannsplassen Fagerlia. I dagligtale ble det kalt "Kallshusa", og dette var husmannsplass under Sør-Elnes.

Agnes og Lars hadde noen geiter, og av melka laga dei tjukk-melk, så kokte dei poteter og la oppi melka og dette var middagsmat i lange tider. Det var lite om kongens mynt og noen stor variasjon i kostholdet ble det nok ikke.

Far fortalte at Lars også prøvde fiskelykken, og når han ikke fikk noe så sa han: "Fisken blev kvar i elva."

Til brensel fikk dei ta kvist i marka. Lars var også litt nevenyttig. Han laga kroker til å henge garnnøste på. Kvinnfolka brukte å strikke mens dei gjekk og da var desse krokene god og hekte på stakken. Prisen var heller ikke avskrekkende, dei kosta 10 øre pr. stk. og dei var pynta med ein kulørt perle.

Agnes strikka og gjorde forskjellig arbeid for folk, blant anna for Anna og Petter Volden. Så mye penger ble det vel ikke, men når ho kom med arbeidet så fikk ho litt mat. Det kunne være eit kjøtt eller fleskestykke og litt flatbrød eller ein pose mjøl. Dette ble kalt arbeidsbætta, og dette kom godt

med. Anna skulle være flink sånn, ho var sjøl fra eit lite småbruk. Noen ganger fikk dei låne ei ku hos Anna og Petter, den hadde dei så lenge foret rakk. Dei stelte kua godt så ho var feit og fin og velstelt når ho ble levert tilbake.

Mor fortalte at Lars hakka granbar og strødde på i fjøset så det lukta godt. Og ho sa at Agnes og Lars var svært nøysomme folk. Dei klaga ikkje over at det var smått og tarveleg. Etter at Lars var død, bodde Agnes på Haugen den siste tida ho levde. Hennes siste ferd husker eg som det var i går.

Mor og eg sto og såg ut gjennom vinduet i den vestre stua i Sør-Elnes da Severin A. Elnes kom kjørende med den svarte kista. Og da sa mor: "Er det ingen som åvale dette mennesket." Mor syntest det var så trist at ingen fulgte med. Eg var vel 3-4 år den gangen, så eg følte vel ingen sorg, men dette var ting som festa seg i minnet for alltid.

Etter at Agnes og Lars var døde, flytta Anna P. Elnes og sønnen

Anna Elnes.

Petter Leonhard inn i desse husa. Da var eg der ofte for Petter og eg var leikekameratar. Stua var triveleg med vindu i aust og sør, og så vidt eg kan huske så var det eit bitte lite kjøkken med gruve. I stua var det ei seng, eit bord, ein ovn og ein benk for å sitte på. Petter kleiv alltid opp på denne benken når eg var der, og da klorte og skrapa han på den grove pappen som var på veggene. Dette fann han stor moro i fordi eg sa at dette var ein fæl lyd.

Petter vaks opp og ble ein evnerik, staut og fin ungdom, men dessverre så fekk han ikkje så mange år. Tæring tok hans unge liv. Han var ei tid på pleieheim i Hegra og døde der bare 21 år gammel. Det var eit forferdeleg hardt slag for ei einsleg mor som sleit hardt for å livberge seg. Ho var ei stille og triveleg kvinne og flink til allslags arbeid. Siste sommeren Petter levde skreiv han eit dikt som Oddfrid Elnes kunne utanat og som eg da skreiv ned. Det lyder som følger:

Nu er det atter sommer
med sang i lund og li.
Og mangefarga blommer
skin bjart i denne tid.

Det står så mange blomar
i ny og festleg skrud.
Og sælt seg sakte voggar
som i ein takk til Gud.

Dei glade fuglar syng ja
så vent ved denne tid.
Dei klære tonar rungja
så stilt ved kveldartid.

Du skjønne ljose sommer
med gleder i mitt sinn,
som kveikjer store voner
i sjuke barmen min.

Så lærer du meg jubla
og væra trygg og glad.
Og ikkje liggia grubla
med gru for haustardag.

ETTERORD

av Håvard Elnes

Lars Karlsson døde den 25. mai 1910. Begravelsesregningen på kr 26.00 betalte Kredsbestyrelsen som på samme møte bevilger enken Agnes, som da er 67 år gammel, 4 favner ved og kr 6.00 pr.mnd. til livets opphold.

Men Agnes makter ikke å bli boende i Fagerlia så lenge. I oktober 1911 flytter hun til Haugen der Johannes J. Haugen påtar seg forsørgelsesbyrden av Agnes for kr 12.00 pr. mnd. Husene i Fagerlia ble solgt til Martin P. Elnesvald for kr 114.00 på auksjon den 20. mai 1912.

Det lille spartanske løseoret ble også solgt for kr 47.93 og pengene for huset og innboet går til Kredsbestyrelsen for Helgådalen, som i et senere møte bevilger kr 1.25 til Agnes Karlson "for halvsoling av hennes gamle sko."

Agnes - som i følge tradisjonen - fikk skjønnhet og rikdom i fødsels gave, døde fattig og ensom på Haugen en vårdag i 1916.

BEQUEREL I SAU

av Joar Nessemo

Høstens målinger viser at det fortsatt er høye bequerelverdier i kjøtt. Man måler hvor mye radioaktivt cesium som finnes i kjøtt, og det benevnes med bequerel pr. kg (Bq/kg). Det er næringsmiddelkontrollen som gjennomfører målingene. Man måler kvadratrotten av antall dyr på bruket. Ut fra disse måleresultatene blir det fastsatt hvor lang nedforingstid som kreves i tiltakssonene.

Områdene deles i 2 soner:

- Frisoner er områder hvor innholdet av cesium er under 600 Bq/kg i gjennomsnitt.

- Tiltakssoner er områder hvor innholdet av cesium er over 600 Bq/kg i gjennomsnitt.

Tiltakssonene blir inndelt i områder med forskjellig nedforingstid, og dette bestemmer da nedforingstiden til de forskjellige besetningene. For Malsådalen der de høyeste verdiene og variasjonene er blitt målt, kreves det i tillegg besetningskontroll. Det innebærer at alle dyr som skal leveres til slakt blir målt, og man får levere dyrene når man er ferdig med nedforingen. Sauene leveres til slakt i puljer etter hvert som de er renforet.

For Verdal kommune ble det i år fastsatt følgende soneinndeling og nedforingstid av fylkesveterinæren.

Frisoner: Øst for Tveråa, Vera, Området Kverndalen - Gullberget - riksveg 72 begrenset av riksgrensen - Meråker
kommunegrense - Hermannssnasa og linje rett nord til riksveg 72, Drivsjøfjellet, Skarfjellet, Ramsås statsalmenning.

Tiltakssoner: Fagerlihamna, Skjækerdalen 2 uker.

Tillerknoppen - Blååsen - Rognåsen - Skrovesvollen - Skavhaugvola - Volhaugen 3 uker.

Inndal og Hoås statsalmenning, nord for Skoddeberget, Stuskinvola, Hellmarka, Volhaugen, Hervola 4 uker.

Hoås statsalmenning sør for Skoddeberget - Stuskinvola - 6 uker.

Malsådalen 8 uker pluss besetningskontroll.

Det er spesielt Malsådalen med 8 uker nedforingstid og besetningskontroll som utmerker seg med høye verdier; men selv i dette området er det store variasjoner i de målte verdier fra helt ned mot null til meget høye verdier. Lengste nedforingstid i Malså i høst var på 11 uker. Dette fører til at de siste sauene i besetningen til underregnede først kan leveres 14. desember. De høyeste verdiene i Malså finnes i sauer og lam som har beitet i området fra Holmlistrå - Tosteigan - og spesielt Høysjøområdet. Det ble målt verdier på 10000 Bq/kg i dyr som hadde vært hjemme i 2 uker. Man kan da selv regne ut de verdier dyrene hadde da de ble sanket hjem fra beiteområdene når det regnes en halveringstid for bequerelverdiene på 2 uker for lam og 3 uker for voksne sauer.

Generelt sett kan man vel si at tallene som er målt i år har gått noe ned i forhold til tidligere år. Det er med skepsis undertegnede har mottatt meldingen om at man skal sette i gang reaktorene i Tsjernobyl igjen, når man ennå ser virkningene av det som skjedde i 1986.

På glattisen

av Lasse Johnson

Et gammelt bilde fra Djupdalen. Vi ser Djupdalsbrua i bunnen av dalen. Sjøfær er Morten P. Moen.

For ca. 35 år siden drev vi tømmerhogst langs telefonlinja i øvre Helgådalen. Skogen var lang og grov og det var vanskelig, for ikke å si umulig å få ned alle trærne uten at enkelte av dem ville falle over telefonlinja. Løsningen ble at vi skulle hente en svær talje som befant seg på Bringsåsvollen, øst for Djupdalen. Denne såkalte tirfortalja ble vanligvis brukt til å stramme opp bærekablene til en stor bakkevinsj som den gang var i bruk for tømmertransport i bratt og ulendt terreng. Talja var veldig kraftig p.g.a. liten utveksling, og hadde således svært liten framdrift.

Jeg kjørte en folkevogn pickup-modell som hadde lett for å spinne p.g.a. liten tyngde på bakhjulene. Det var midtvinters og hard is på veidekket, i tillegg hadde det tidlig på morgenen kommet et par tommer tørr nysnø. Dette var før utbedringen av Veresveien, men det var ingen betenkeligheter med å gi seg i vei. Pickupen var da bra skodd med piggekjetting. Kolbjørn Sellæg ble med og alt såg ut til å gå bra. Vi kom oss greit opp Brattåsåsene, selv om bakhjulene spant godt i de skarpeste kurvene. Turen ned Djupdalen gikk også bra og vi tok fatt på siste, men også vanskeligste strekka - oppturen fra Djupdalsbrua til Bringsåsvollen. Vi kom

oss nesten opp til toppen, men bare nesten. I bratteste kneika like før toppen ble det stopp. Bakhjulene spant uten framdrift, det var bare å trå inn bremsene, og der sto vi. Jeg spurte Kolbjørn om han kunne tenke seg å stå på støtfangeren bak for å få litt mer tyngde over hjulene. Å, ja da, det var helt i orden. Den siste formaning Kolbjørn fikk var at han måtte hoppe til riktig side om noe gikk galt.

Neste forsøk resulterte bare i at hjulene spant som før uten å komme seg opp av gropene som hadde oppstått før det ble helt stopp. Neste trekk var å kople inn reversen for å ta seg baklengs ut av gropene. Så bratt som veien den gang var, gikk det greit å komme seg ut av gropene i utforbakke, men problemet ble da at bilen fortsatt sklei baklengs selv om alle fire hjulene sto stille. Farten var ikke stor, men opplevelsen var likevel lite hyggelig da bilen sklei mot ytterkanten av veien, og hvor det utenfor var et loddrett stup på 15-20 meter rett ned i steinura. Men som det så fint heter, vil det helst gå godt. Det gjorde det også denne gang. Pickupen sklei pent og pyntelig med ytre bakhjulet mot en såkalt stabbestein samtidig som forenden ble trykket innver veien før det ble helt stopp. Først da ble beslut-

ningen tatt om å gi opp forsøket med å komme opp. Vi måtte gå til fots de siste hundremeterne for å hente talja. Dette ble heller ikke problemfritt. Det var ikke mulig å holde seg på bena etter veien alle steder, så vi måtte tidvis vasse i djupsnøen ved siden av, noe som var ganske anstrengende, særlig etter at vi hadde hentet den tunge talja og måtte bære den ned til bilen. Vi hadde ikke noe valg. Vel nede ved bilen ble det å rigge opp for å trekke bilen på rett kjølgjengen. Det var heller ikke mulig å få snudd på den smale veien. Resultatet ble at vi måtte jekke bilen baklengs disse ca. 200 meterne ned til Djupdalsbrua. Dette var ikke noe problem fordi Kolbjørn var godt inne med vinsj og taljer, men det tok tid. Viren som var i talja var 25-30 meter lang så det ble mange ganger å skifte feste før vi kom i botn av dalen. Etter at vi omsider klarte å snu pickupen, gikk det greit å komme opp Djupdalen på vestsida og resten av turen gikk bra.

Selv om hele reisen ikke var mer enn snaue to mil, måtte vi bruke mesteparten av dagen før oppdraget var fullført. Men det var før det "å itte nå".

FRILUFTSLIV I GRENSELAND

av Arnfinn Berstad

Fra venstre: Else Skreden, Alf Hafstad, Arnfinn Berstad og Hans Figenschou.

For den som er glad i å gå turar i skog og fjell, har ikkje minst øvre Verdalen mykje å by på både sommar og vinter.

Ein av dei som har visst å sette pris på slike verdiar er Hans Figenschou. Han er fødd helgådaling og upåverka av det faktum at han er 82 år i desse tider. Han har vore omtala i eit tidlegare nr. av Helgådalsnytt.

Ein av turane han likar å ta, er dagsturen frå Æsingen til Vera og tilbake. I staden for å gå Dalan' etter den eldgamle stigen mellom dei to grendene, har Hans funne på å gå beinvegen over fjellet frå bilvegen omlag ein kilometer sørvest for heimane i Æsingen. Denne vegen er nok tyngre enn den andre, i alle fall når du går mot vest. Men så mykje meir opplevingsrik at det er verdt strevet. Ved grensegjerdet på toppen av vola er det fritt utsyn i alle leier,

noko som gjev eit friluftsmenneske ei av dei gode opplevingane.

Komme fram til bilvegen ved Moen, er det omlag ein kilometer å gå etter den fram til Sveet for å få ein god middag. Det er elles fast regel å ta kaffirast ved eitt av dei små vatna på svensk side før vi kjem til Vera.

I år var dagen for denne turen 19. juni, ei veke etter at det var slutt på den tropiske varmen som hadde vart i tre veker. Om morgonen var det lettskya, ut på dagen klårna det heilt opp, så veret var det beste vi kunne ønskje. Insekt var vi heller ikkje plaga av. Turdeltakarar var Else Skreden, Alf Hafstad, Hans Figenschou og Arnfinn Berstad.

Da vi kom opp til vegen etter middagen på Sveet, kom Harald Olsen akkurat kjørande og baud

oss skyss. Det tok vi i mot med stor takk. Som alle turgåarar veit, er det seigare å gå etter ein bilveg enn etter ein stig i marka.

Tilbake til Æsingen gjekk vi den gamle stigen gjennom Dalan', nokre hundre meter lenger nord. Han er 4 km veit dei å fortelje i Vera. Kor lang den andre vegleia er, veit dei ikkje visst, men det er truleg ikkje særleg stor skilnad på dei to. Den gamle stigen er lite brukt no, det syner godt. Han gror nok snart heilt til så det blir vanskeleg å finna honom att. Gjenom tidene har dei vel hatt ymse ærend i tankane dei som gjekk der. Travelt kunne dei vel ha det og, ikkje minst dei som skulle til ein kjærast på andre sida av grensa, kom vi til å tenkje på da vi gjekk der.

Omfram skiturar i Volhaugen og på Skaltufjellet er det ein

annan tur Hans Figenschou gjerne tek om han får nokon med seg. Den går frå riksgrensa ved Skillevatnet til Vera. For den som er komen i pensjonistalderen, er det ein to-dagars tur. Og det er ikkje klokt å leggje ut på ein slik tur før dagane har blitt lengre. Og det bør vere godt og stødig ver.

Ein slik skitur var eg med honom og Erik Thingstad på 4. og 5. april 1987. Vi parkerte bilen i vegkanten. Der var godt utbrøyt og god plass. Vi fekk på oss skia og la i veg. Føret var godt, skarsnø under og høveleg med kornsno oppå. Termometret synt 6 varme-grader da vi starta frå Øra. I sola her oppe var den nok ikkje lågare utover dagen.

Etter at vi hadde lagt Skillevatnet bak oss, var det høveleg tid for kaffirast. Hans hadde den velbrukte turkjelen med, og det var lett å finne tørrkvist til varmen. Det var herleg å slappe av her ute i den store, kvite stilla under ein høg og blå himmel.

Vi kom fram til Sveet i 17-tida. Siste etappen gjekk etter Veressjøen. Eg måtte minnast første gongen eg kom til Vera. Det var i januar 1940. Eg hadde eit kart med, men det var det lite hjelp i så tjukt som snødrivet var. Hadde ikkje vegen over sjøen vore oppstikka, hadde eg knapt funne fram til Sveet. Da eg kom inn der i kveldinga, fekk eg vite at det var 27 kuldegrader i tillegg til den gjennomtrengjande austavinden. Jørgen Sjømæ-

ling, som kom innom seinare på kvelden for å henta posten, var kvit på eine sida av ansiktet. Ingvald Tronsmo sa at han måtte gå ut og gnike seg med snø straks, som har vore vanleg rådbot i slike tilfelle. Det der har aldri hendt meg før, sa Jørgen Sjømæling.

Vi kom fram til Sveet i 17-tida. Der fekk vi oss middag og ei hytte til å overnatte i. Om kvelden var vi kaffigjester hos Aslaug Tronsmo som enda ikkje hadde flytta til Øra, men budde i det trivelege pensjonisthuset sitt på garden. Der vart det mykje prat om livet i gamle dagar i fjellbygda, noko både ho og Hans hadde god greie på.

Dagen etter, den 5. april, var det 12 kuldegrader da vi sto opp. Men det vart mildare etterkvart som sola fekk tak. Og det var same fine veret heile dagen. Så vi hadde ein tur som vi mintest med glede og tala om lenge etterpå. At vi skulle gjera turen oppatt neste år, var vi ikkje i tvil om.

Merkeleg nok har det ikkje blitt fleire slike turar av oss som var med den gongen. Det syner kor vanskeleg det er å få ver og føre til å klaffe samstundes som det høver for alle å vere med. Og så blir ein ikkje sprekare heller med åra og er vel mindre innstilt på å ta sjansar. I grunnen ligg vel desse turane på grensa av det vi i vår alder kan prestere. Så slik sett kan vi seie at vi har operert i grenseland i dobbel tyding.

Fra venstre: Arnfinn Berstad, Hans Figenschou og Erik Thingstad.

NATUR-VERN-TANKER

av Arnstein Indahl

Nok et år er omme og nok en gang har vi hatt gleden av å være vitne til naturens urgamle forestilling i fire akter; vinter, vår, sommer og høst. En forestilling som har eksistert i uminnelige tider.

Dessverre har det blitt sånn idag, at vi mennesker prøver det beste vi kan å blande oss opp i harmonien og balansen i naturen. Vi volder store områder med utbygging for å dekke våre behov i øyeblikket. Frykten vi har for en del dyrearter er ren og skjær overtro. Overtro som er gjort levende gjennom sagn og historier og viser hvor liten respekt og viten vi har for våre omgivelser.

Mennesket, dyrearten som selv har opphøyet seg over alle andre og som selv mener at det gjør det riktige til de riktige tider for å dekke sitt umåtelige behov for å dominere, herske over krefter så enorme og så viktige for vår eksistens at vi ikke er i stand til å fatte konsekvensene av våre handlinger. Vi er blitt et resultat av utviklingen rundt oss.

Vi må lære å respektere og forstå, vi må gi de kommende generasjoner muligheter til å oppleve det samme som vi har gleden av å nyte godt av og å beundre. Vi må slutte å måle i kroner og øre og å se enkle løsninger på våre problemer, som f. eks. skyte først og tenke etterpå når et rovdyr setter spor etter seg.

Vi må lære å respektere - ikke frykte. Vi må lære oss å akseptere at ikke alt som finnes i naturen er til for mennesket, men at vi er en del av helheten.

Vi har fått oppgaven gjennom vår generasjon å forpakte denne jorden for våre arvinger. La oss gjøre det sammen og la oss gjøre det riktig. Hvis ikke er vi på god vei til å skape vår egen undergang!

Sommeren 1965, ble Johan Valberg, Øyvind Kvello og jeg enig om å ta oss en fisketur, og Lakadalen var målet. Ryggsekker med mat og nødvendig utstyr ble pakket og stu- vet inn i bilen. Mark ble gravd og etter middagen ble bilen entret med tre ivrige fiskere i.

Vi parkerte kjøretøyet i Storlunet og derfra snudde vi nesene mot ventende Lakadalen. Fint vær hadde vi da vi gikk innover med sola høyt på himmelen. Når vi nærmet oss Stor-Vukusetra begynte det å yre, og like etter kom det noen store regndråper. Vi ble enige om å ta en pause og koke litt kaffe, samt spise litt til regnet ga seg.

Snart putret kjelen og duften av egg og flesk sivet rundt i rommet.

Øyvind Kvello ved Stor-Vukusetra.

EN FISKETUR

av Iver M. Tronsmo

Vi hadde det ganske koselig, bortsett fra at det var fullt av mus som hadde søkt ly for været, slik som vi, og som pilte mellom bena våre. De hadde blitt lokket fram av matlukta og vi ble nødt til å henge opp ryggsekkene for å ha maten i fred. Regnet fortsatte og vi øynet det at kanskje måtte vi natte over, lell om det var litt utrivelig der inne.

Utover kvelden ble det litt lettere og vi bestemte oss for å ta oss en liten fisketur til Tveråtjønnene nordøst for setra. Fiskestenger og mark ble tatt fram og vi gav oss i veg ut i mørket. Fisken var bra i "bættet", så det var da en bra fangst vi hadde med da vi rusla tilbake utpå natta en gang.

Vel inne i setra måtte soveposene ristes, for de hadde vi lagt utover brisken så de ble luftige til vi skulle køye. Hvorfor vi ristet posene? Jo, det var for å gardere oss mot mus som kanskje hadde rota seg ned i posene. Da vi hadde køya og alt ble stille, begynte marerittet. Jeg skulle til å slumre inn, da det "snera" i posen min og noe mykt og bløtt kom over ansiktet mitt, falt ned på brisken foran meg og pilte videre. Ja, det var en mus, og litt ufyselig var det, men en tåler da slikt, ikke sant?

Johan Valberg skrubber kjelen.

Endelig ble det stille og på ny kunne vi prøve å få blund på øyet. Men akk, da ble nattefreden brutt av små motoriserte skapninger på vinger. Vi prøvde først å dukke helt ned i posene, men av varmen og surstoffmangel der, måtte vi opp igjen. Famlende i mørket, ble myggspiral og fyrstikker funnet og det ble tent på. Endelig ble det slutt på plagene og tre trette karer kunne sovne stille og rolig inn.

Neste dag ble kaffekjelen og stei-

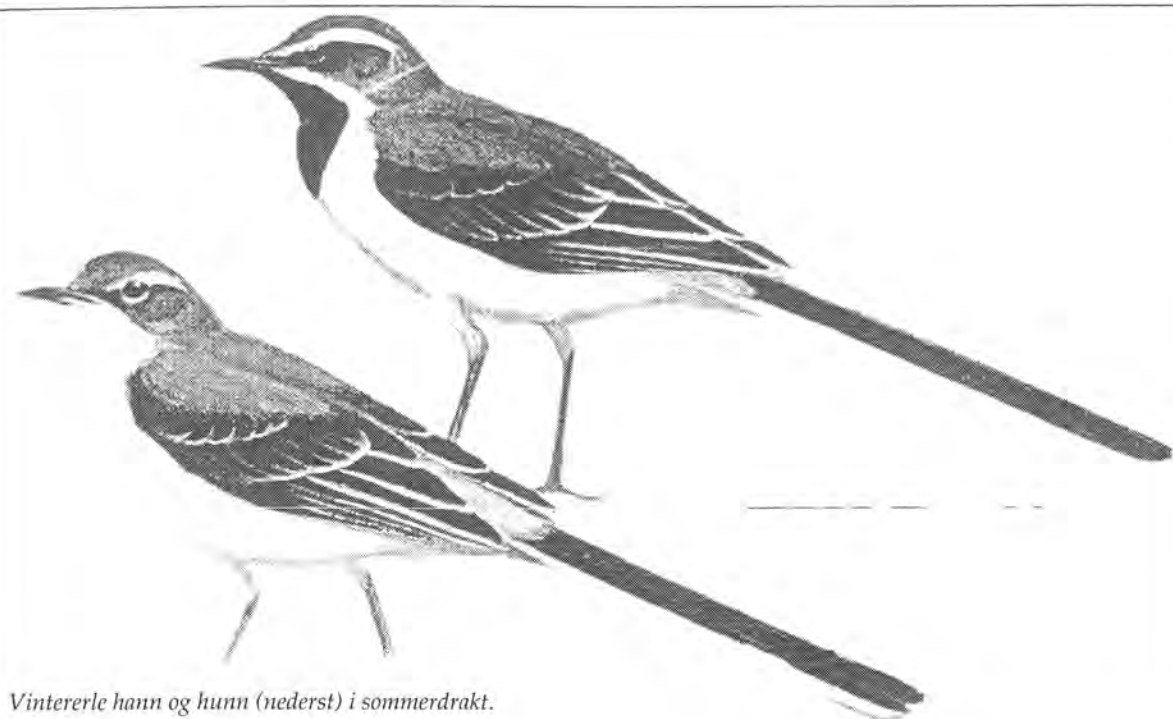
kepanna atter tatt i bruk, og ikke lenge etter så meldte de små seg og ville ha en smak. De var så spake at de nesten tok fleskesvoren ut av fingrene på oss, og de små musene sloss formelig om maten de fikk.

Etter maten ble kopper og kar vasket i bekken like ved setra og skurt i sand og grus. Johan mente at slik luksus som såpe ikke skulle brukes i villmarka for det hørte ikke heime der.

Dessverre så hadde det regna så mye at å forsere Tveråa sikkert var umulig, slik at vi ble enige om å returnere ned til Vera igjen, og heller prøve senere en gang.

Da vi kom ned til bilen var vi ganske våte i klærne, for å gå i regnklær er ikke så behagelig. Og dessuten fikk vi jo snart bytte allikevel. Jeg tror nesten at trærne og gresset satte alt inn på å få oss mest mulig våte også. Da vi nærmet oss Vera igjen, titta sola fram og skinte fra nesten skyfri himmel. Tross alt hadde vi hatt en innholdsrik tur som jeg ikke ville vært foruten.

Jeg husker forresten hva Johan sa da vi gikk ut av setra og bega oss på heimturen. "De sjer litte utrivelte å kummerle ut me de såmmå'n kjæm in hen i setra, men når'n hi virri hen i stuin, bli e itj så værste læl."

Vintererle hann og hunn (nederst) i sommerdrakt.

NY FUGLEART I VERDAL

av Arnstein Indahl

Ikke siden på 60 - tallet har vi kunnet benytte overskriften at en ny fugleart har slått seg ned i Helgådalen. Da opplevde vi etableringen av både horndykker, hettemåse og canadagås her i dalen. I dag derimot er det en glede å kunne konstatere at vi har fått en ny, vakker representant i fuglefaunaen vår; Vintererle.

Fuglen er ca. 18 cm stor og minner om sin slektning linerla i kroppsform. Stjerten til vintererla er lengre enn linerlas og en av de karakteristiske kjennetegnene til arten. I motsetning til sistnevnte grå, svart og hvite fjærdrakt er vintererla mere fargerik.

Hannen har i sommerdrakt gul underside, askegrå hette på hodet, svart brystparti som avgrenses på sidene med en hvit stripe, hvit øyestripe, samt gråblå rygg. I høstdrakt er hele fuglen mer avbleket, strupeflekken nærmest hvitaktig og

øyenstripen brunaktig. Hunnen er som hos de fleste fuglearter mindre fargestrålende, noe som i stor grad skyldes at den har større behov for kamuflasje enn hannene.

Vintererlehunnen har blekere underside, mangler den svarte brystflekken, har i stedet en hvitaktig mindre strupeflekk og ser mer eller mindre likedan ut hele året. I flukt flyr den enda mer buet enn linerla, og sangen er hardere, mer metallisk og variert enn sin kjente slektning.

Hekkingen foretar den ved rennende vann, helst legger den reiret utilgjengelig til på klippe-avsatser i en steil bergvegg i nærheten av store og små fosser eller elvestryk, helst skal det være ufremkommelig, kupert terreng. Her legger den da sine 4-6 skittengulhvite egg med gulgrå og gulbrune flekker. Begge kjønn bygger reiret og begge er aktive i rugingen.

Vintererla er en trekkfugl som

har vinterkvarteret sitt i Nord Afrika, men noen individer overvintrer her i landet. Så bli ikke overasket om den kanskje dukker opp på foringsplassen i løpet av vinteren.

Vintererla har en beskjeden og sky adferd og er ikke enkel å få øye på. Ofte blir den oversett på grunn av sin oppførsel. Og det er slett ikke noen tallrik fugl i Norge. Den ble først observert her i landet ved Bergen i 1874. Og det er først i de senere årene den har blitt registrert i Nord Trøndelag.

Her i Helgådalen ble den første gang observert for 3 år siden, de to siste årene har et par hatt tilhold her og hekket.

Om det er noen av Helgådals Nyttts lesere som har observert eller tror de har observert vintererle f.eks. på vinterstid, ber vi om at du kontakter Verdal fugleforening v/Halvor Sørhuus eller undertegnede.

Husk fuglene i julestrida!

Dikt av Paul Jåma

SISTE REIS

Samen forsto at det snart nærmet seg slutten.

Han kontaktet presten i bygda.

Presten spurte samens om han hadde noen ønsker før han forlot det jordiske liv.

Ja, svarte samens: Jeg har levd hele mitt liv på fjellet.

Jeg vet ikke om dette livet har vært forutbestemt, men dette har jeg erfart.

At bumannen har hatt en ovenfra og nedadholdning ovenfor meg som same, og aldri har akseptert meg som hans likesinnede på vår jord.

Så derfor har jeg følgende ønske å overbringe presten;

Etter at jeg er død vil jeg heller ikke bli gravlagt ved

siden av bumannen på stedets kirkegård, men gravlegges ved

Sul-sjøens bredd, der jeg kan høre reinbjeller og knitringen fra reinkløver på hundrevis av rein på vandring.

Det ville vært fint det, prest.

HOTELL GRANEN

Den er gammel.

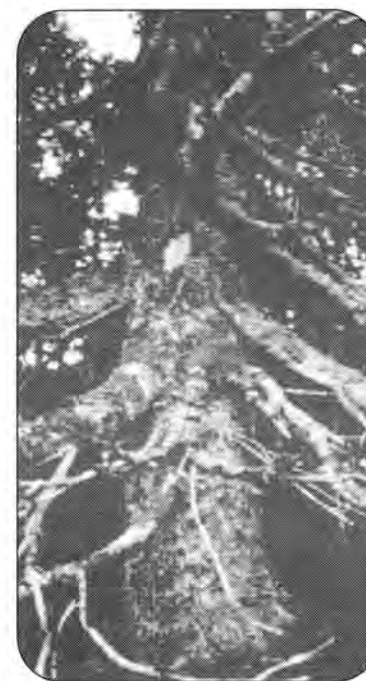
Den er grønn stor og lurvet.

Den er tett mot regn og snø.

Den har huset både store og små.

Den har reddet livet.

Den er det flotteste hotell under reinbeitefjell.

ORIENTERING

Samekona som bodde på fjellet skulle til Øra en tur.

Hun skulle etter anvisning besøke en fastboende familie bak en gråfarget mur.

Men samekona kom aldri frem.

Familiens medlemmer måtte derfor lete etter samekona helt til klokken fem.

Da fant de samekona på en helt annen gate og hun hadde følgende kommentar utenfor kafe Ragget:

"På fjellet var det mye enklere å finne fram enn her blant gater og hus. Der var det bare å følge høydedraget, svinge forbi vannet, krysse bekken og gå til baksiden av kragget."

JERVEN

Februar.

Det mørkner.

Stedet er Hermannsnasa.

Det brune dyret kom luskende på snøen.

Rein i hundretalls.

Gammelsimla ante uråd.

Den enslige fribente fjellvandreren stoppet opp litt.

Tenkte seg godt om, en, to - tre ganger før hun fortsatte forbi reinflokken.

I dag tar jeg ingen slakt, men om ett år kommer jeg tilbake, og da ...

Noen tanker om verdisyn

av Johannes Overmo

På en internatskole i Troms var det både samiske og norske elever. Vaktmesterens katt fikk seks unger, og vaktmesteren lette etter en sekk som kunne være egnet for å ha disse i, så skulle han ro ut på fjorden og drukne dem der. Da de samiske ungdommene fikk høre dette, kom de og ba for livet til kattungene og lovet at hvis de fikk leve til de kunne klare seg uten mora, så skulle sameungdommene finne noen som ville ha kattungene.

Noen uker senere fikk den ene ungdommen låne bil av far sin, og så tok de kattungene i ei korg og kjørte fra heim til heim og bød dem fram. De kom ikke tilbake til skolen før sent på kveld, og da hadde de kjørt over 20 mil før siste kattungen var satt bort.

Sett med de flestes øyne var det som disse sameungdommene gjorde idiotisk. Tenk å koste på en hel dag og bensin og slitasje på bilen bare for noen kattunger! Men jeg skulle så gjerne ha gitt hver og en av disse ungdommene en skikkelig god og varm klem, fordi at de sto for noe som jeg mener er viktig: Respekten for det levende liv.

Hvis mennesker som sitter i maktposisjoner i samfunnet, ikke bare her til lands, men over alt i verden, hadde hatt litt av denne respekten for det levende liv, ville vi fått en verden som hadde vært langt bedre å leve i for alt levende, også mennesket.

Men i likhet med så mange andre drømmer jeg har hatt, vet jeg at dette er en drøm som aldri vil bli til virkelighet. Mennesker med en slik holdning til hva som er viktigst her i livet, kommer aldri til å få noen maktposisjon i samfunnet. Det som venter disse sameungdommene og andre med samme holdning i livet, er stort sett bare skuffelser.

Mange mennesker av urbefolkningsgrupper, slik som eskimoe-

ne, indianerne i Amerika og delvis samene her hos oss, finner seg aldri til rette i det moderne samfunn og ender som alkoholvrak. Som oftest blir alkoholen tillagt skylden for dette, men det er neppe rett. Alkoholen er et middel som blir brukt for å flykte fra virkeligheten, en virkelighet der disse menneskenes verdisyn aldri har en sjanse til å nå fram.

Når det moderne industrisamfunn skal velge sine ledere, går det kun på økonomiske kriterier, andre verdisyn blir knapt tillagt vekt i hele tatt.

Noen elgjegere har som jeger kvaliteter som ligger langt over gjennomsnittet. De har skutt flere titalls elger, men når det blir snakk om å ta livet av kattunger, må naboene hentes. Dette skyldes ikke mangel på handlekraft, men det skyldes akkurat den samme holdningen til livet omkring oss

som sameungdommene sto for. Elgen er et stort dyr som med sin styrke, hurtighet og skarpe sanser gjør den til en verdig motstander. Å ta livet av små hjelpeløse skapninger blir noe annet, her kommer ærefrykten for livet inn. Den er delvis medfødt, men også utviklet gjennom utallige turer i skog og mark.

For min egen del har jeg de siste årene hatt liten lyst til å skyte elgkalv. Den såre klynkingen til elgkua i skogbrynet da kalven ble liggende igjen, er et utrivelig minne fra elgjakta, som ellers har bydd på så mange fine opplevelser sammen med gode kamerater i vakker høstnatur.

Det er mange elgjegere som misliker kalvskytingen, men de som sitter i Direktoratet og bestemmer, legger viltforvaltningen opp ute-lukkende på økonomiske kriterier. Når det er snakk om human jakt, er det bare snakk om dyrenes fysiske lidelser, at man skal unngå skadeskytinger. Og det er vel og bra, men også dyrene har ei psykisk side. Ingen skal fortelle meg at ei elgku ikke er glad i kalven sin. Og det å miste noen man er glad i, er alltid vondt. Så skal det først skytes kalv, ville det være langt mer humant om også kua ble skutt samtidig.

Alle mennesker har et verdisyn som har stor betydning for den enkeltes handlings-mønster. Å si at det ene er rett og det andre galt, vil ikke jeg gi meg ut på. På min arbeidsplass i banken ser jeg svært ofte at mitt syn går på tvers av flertallets. Jeg har vanskeligheter med å måle kundene ut fra tall i regnskapet, for meg betyr mennesket bak masken på andre siden av skranken mer. Jeg har problemer med å regne et menneskes kvaliteter ut fra den suksess de har hatt i det økonomiske liv.

Et lite eksempel kan illustrere litt av dette. Under Operasjon

Dagsverk i høst kom to ungdommer fra Videregående skole og hadde med kjekspakker som de tok 50 kroner for. For meg var det en selvfølge å ta fram lommeboka og plukke fram en femtilapp, fordi dette var min måte å gi en liten støtte til disse ungdommene herfra som gjorde en innsats for å hjelpe mennesker som trenger hjelp. Å sammenligne prisen på kjeksene med hva du må betale hos Rema er helt uinteressant, like ens akkurat hva formålet med inn-samlingen var. Det som betyr noe, er at ungdommene selv hadde tro på det de gjorde. Det er det jeg prøver å støtte opp om.

Hva som er sannhet og ikke her i livet er ofte vanskelig å vite. Det beror på vinkelen man ser en sak fra. Det som fra den enes ståsted er rett, er fra en annens ståsted feil. Du hører så ofte at et menneske som handler på en annen måte

enn hva som er vanlig blir beskylt for å være dum. I virkeligheten er det vel "dom som sier at dom er domme, dom er domme dom". Hvis man først har oppdaget at alle mennesker har et verdisyn som styrer deres handlemåte, så blir mennesker med en annen adferd ikke lenger dumme, men interessante.

Den innsats jeg har gjort for Helgådalen gjennom mange år har også sin bestemte bakgrunn: ønsket om at heimbygda skal overleve. På grunn av rasfare fikk beboerne i Røsgrenda tilbud om fraflytting rundt 1970, og det at seks heimer ble stående tomme i løpet av kort tid, virket kraftig inn på miljøet i den lille grenda. Fraflyttingsspøkelset gjorde inntrykk på meg, og har uten tvil vært den viktigste faktor i det som har vært mitt hovedmål med alt jeg har foretatt meg i Helgådalen: At ikke

heimbygda mi, som jeg er så glad i, skal fraflyttes og dø ut.

Det er ikke noe mål at alle skal tenke likt. Det som er viktig er at man kan definere et felles mål og samarbeide om å nå det målet. Dette er nøkkelen bak det miljøet vi har i Helgådalen, et bygdemiljø som er kjent vidt utover landet.

Et slikt lokalmiljø kommer ikke av seg selv, skapes heller ikke av en eller noen enkeltpersoner. Det er resultatet av et samarbeid mellom mange mennesker som har forskjellige meninger, er forskjellige av natur og lynne, men som har felles mål å arbeide mot.

Min deltagelse i Helgådalsmiljøet har utvilsomt kostet meg mye målt i kroner og øre, men det har gitt meg mye igjen som menneske.

TE EN FIRFOTA KAMERAT

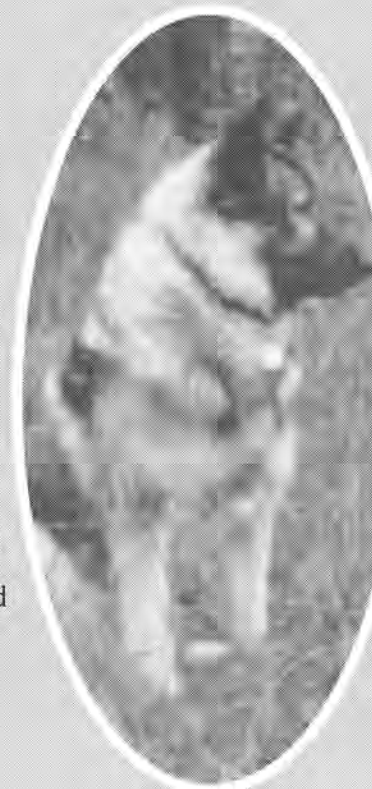
av Johannes Overmo

Du gode gamle snille Jack
æ skyll dæ så stor en takk
fer aill den turan som vi fekk
når ut i skog og fjell vi gjekk

Vi trivs så godt i lag på jord
ferstår kvarainner uten ord
når æ kle på mæ turutstyr
sprætt du omkring så gla og yr

Du like bæst å få gå føst
å bruk nassi'n e din store løst
og når vi træffe på nå vilt
vil du at vi ska fårrå stilt

Bæst minnes æ kvar goversdag
når vi hi fåttå gått i lag,
da hi vi mang gång sætt oss ned
på i tuv heill støbben tå i tre

Der kuinn vi setti en tim, ja to
i total harmoni og ro
og ly på natur'n vare språk
langt vækk frå kvardan's mas og bråk

Du krau innåt mæ så nert du kuinn
at de kaimn varm sånn tå en huinn!
Du gamle venn på øllev år
hi gitt mæ meir einn du ferstår

Nu sett æ ålein ti'n leilighet
må innrømm at æ sett å gret
de æ va glaest ti på jord
fersvainn som døgg fer mårråsol

Nu føle æ de går mot kveill
de glae stuinnin e på heill
Æ føle at snart hi vi nu
gått sist tur'n, både æ og du

ETABLERING AV HELGÅDAL TILTAKSNEMND

INNLEDNING

I kommunens budsjett for 1992 kom nyskapningen NÆRMILJØ-TILTAK. I budsjettet er det avsatt kr 150000,- til dette formålet. Bakgrunnen for tiltaket er en oppfølging av kommunestyrets idedugnad 6. november 1991 hvor flere var inne på tanken om å tilføre nærmiljøene midler.

Tiltaket må ses på som et ønske fra kommunens side om å tenke nytt. For å bedre det fysiske, sosiale og kulturelle miljøet lokalt i grender og boområder må kommunen ta initiativ og vise positiv vilje til å satse. Innbyggerne må oppfordres til å ta større ansvar for sitt nære miljø. Lykkes vi i dette vil det ha flere positive utslag.

1. Det vil bli enda mer attraktivt å slå seg ned i kommunen.
2. Nærmiljøene kan komme med i en prosess ser det skapes nye aktiviteter og sysselsetting, ikke minst for dem som ikke har arbeid i vanlig forstand.

Helgådalen ble pekt ut som det første området for nærmiljøtiltak. Det var flere grunner til dette, men følgende momenter var av avgjørende betydning:

- * Helgådalen er rik på ressurser, bl.a.:
 - et sterkt lokalt engasjement for bygda,
 - en sterk identitetsfølelse,
 - ildsjeler og dugnadsånd,
 - kulturelle ressurser og tradisjon,
 - naturgitte ressurser.

FORBEREDELSEN

Etter initiativ fra kommunen ble det den 23. april 1992 holdt ide-

dugnad i Bjartan samfunnshus. Interessen for idedugnaden var stor. Over 60 personer deltok. Idedugnaden var lagt opp med gruppeoppgaver. Det var på forhånd utarbeidet 8 gruppeoppgaver hvor temaet var nærmiljø og næringsutvikling i Helgådalen.

Gruppeoppgavene ble godt mottatt og gruppebesvarelsene vitnet om stor iderikdom og interesse for å drive tiltaksarbeid lokalt. En av gruppene drøftet behovet for ei lokal tiltaksnemnd. Det var full tilslutning til tanken om å etablere ei lokal tiltaksnemnd i Helgådalen. Fra kommunen ble det signalisert at ei slik nemnd skulle få disposisjonsretten over de kommunale nærmiljømidlene.

Til å forberede grunnlaget for tiltaksnemnda ble det valgt et interimstyre bestående av Målfrid Garli, Johannes Overmo og Ivar Nonset. Som varamedlemmer ble Arve Haldorsen og Håvard Elnes valgt.

Interimstyret fikk følgende oppdrag:

- Utarbeide forslag til statutter for tiltaksnemnda.
- Forestå den praktiske gjennomføring av valg på tiltaksnemnd.

Følgende retningslinjer ble gjort gjeldende:

- * Tiltaksnemnda skal hete Helgådalen Tiltaksnemnd og bestå av 5 medlemmer kjønnsknotert, slik at det blir to representanter fra ett kjønn og tre fra det andre.

- * Minstealderen for å bli valgt og ha stemmerett er 16 år.

* Helgådalen defineres fra samløpet Helgåa-Inna til Vera og Strådalen.

* Tiltaksnemnda velges på et eget valg møte. Valgliste settes opp på grunnlag av innkomne forslag fra befolkningen i Helgådalen.

INTERIMSTYRETS ARBEID

Interimstyret holdt sitt første møte 14. mai 1992. I tillegg til styret og varamedlemmer møtte representanter fra kommunen og landbrukskontoret.

Interimstyret foreslo følgende statutter for tiltaksnemnda:

1. Helgådalen Tiltaksnemnd skal forvalte nærmiljømidler som kommunen overfører til Helgådalen.

2. Nærmiljømidlene kan brukes til alle tiltak som fremmer miljø, trivsel og næringsliv, herunder:

- * tilskudd til grupper og enkeltpersoner som søker om midler for å sette i gang eller videreutvikle næringsvirksomhet,
- * gi økonomisk honorar til personer som legger ned mye arbeid i organisasjonslivet,
- * gi tilskudd til dugnader,
- * gi økonomisk honorar til sekretær for tiltaksnemnda.

3. Regnskap for nærmiljømidlene blir ført og revidert av kommunen.

4. Tiltaksnemnda skal hjelpe folk med kontakter til andre instanser som arbeider med bygdeutvikling/næringsutvikling.

Helgådalen Tiltaksnemnd med varamenn fotografert på idemøtet i Volden. Til høyre ser vi en del av tingene som vart utstilt på møtet. Fra venstre: Johannes Overmo, Målfrid Garli, Anbjørg Nonset, Asgeir Tromsdal, Håvard Elnes, Eilif Hagen, Arve Haldorsen og Ivar Nonset.

5. Tiltaksnemnda skal søke samarbeid med kommunen, landbrukskontoret og andre instanser som arbeider med næringsutvikling og nærmiljøutvikling.

Interimstyret fastsatte valgdata for valg av tiltaksnemnd til 17. juni 1992 mellom kl 1900 og 2100. Et informasjonsskriv om valget ble distribuert til alle husstander i Helgådalen (350 stk.) lørdag den 23. mai. Vedlagt infoskrivet var en talong til bruk for å sende inn forslag på kandidater til tiltaksnemnda. En henstilling om kjønnskvaltering i nominasjonen var tatt med i informasjonen. Det var videre fastlagt at de 5 som fikk mest stemmer ble tiltaksnemnd, nr. 6 og 7 ble varamedlemmer. I tilfelle stemmelikhet skulle kjønnskvalteringsprinsippet nyttes.

Funksjonstiden for tiltaksnemnda ble satt til 2 år. Av praktiske grunner blir funksjonstida for den første valgte nemnd fram til 31. desember 1993.

I interimstyret møte 10. juni 1992 ble valglista satt opp med bakgrunn i innkomne forslag.

45 forslagstillere hadde tilsammen foreslått 59 kandidater; 30 kvinner og 29 menn.

Lørdag 13. juni ble valglista distribuert til alle husstander i Helgådalen sammen med en påminnelse om valgmøtet den 17. juni. I tillegg til dette ble møtet annonsert i pressen.

VALGMØTET

Valgmøtet startet kl 1830 med en orientering om interimstyrets arbeid og en gjennomgang av retningslinjer for Helgådalen Tiltaksnemnd og for bruk av de kommunale nærmiljømidlene.

Valget startet kl 1900 og gikk fram til kl 2100. Valget ble kombinert med sosialt samvær og underholdning ved elever fra Bjartan skole og idrettslagets teatergruppe.

Valget foregikk under tilsyn av representanter fra kommunen, landbrukskontoret og interimstyret.

87 stemmeberettigede avga stemme ved valget. Det var på forhånd enighet om at man skulle offentliggjøre navn og stemmetall på de 10 som fikk flest stemmer.

Valget ga følgende resultat:

1. Målfrid Garli	56 stemmer
2. Johannes Overmo	44 stemmer
3. Eilif Hagen	34 stemmer
4. Håvard Elnes	25 stemmer

5. Ivar Nonset	24 stemmer
6. Arve Haldorsen	22 stemmer
7. Henrik Hoel Woll	19 stemmer
8. Annbjørg Nonset	13 stemmer
9. Geir Hallager	10 stemmer
9. Brit Ness	10 stemmer

Valgresultatet ble offentliggjort og etter en del diskusjon var det enighet om at kjønnskvalteringsprinsippet skulle følges helt ut. Helgådalen Tiltaksnemnd for perioden 17. juni 1992 - 31. desember 1993 fikk dermed følgende sammensetning:

Målfrid Garli
Johannes Overmo
Eilif Hagen
Håvard Elnes
Annbjørg Nonset

Ivar Nonset (varamedlem)
Arve Haldorsen (varamedlem)

Tiltaksnemnda konstituerte seg i møte 22. juni 1992. Eilif Hagen ble valgt til leder med Håvard Elnes som nestleder. Som sekretær ble Johannes Overmo valgt.

Verdal, 23. juni 1992

Asgeir Tromsdal (sign.)

Arbeidet i nemnda

av Johannes Overmo

Herfossen slik den ser ut fra vegen i dag. Til høyre midt på bildet ser vi brua som er bygget.

Helgådals Tiltaksnemnd har hatt fire møter og behandlet 27 saker etter at den trådte i kraft.

Nemnda har satset på en kort-siktig og en langsiktig strategi. På kort sikt er det av stor betydning at det blir utført noe som folk ser resultatet av for at hele opplegget skal få den goodwill man er avhengig av hvis resultatet på lang sikt skal bli godt.

I første rekke har nemnda valgt å satse på tilrettelegging for turismen i aksen Herfossen - Granfossen med laksefiske som sentralt turistmål. Laksetrappa i Granfossen er etter nemndas mening trekkplaster nr. to i Verdalen, etter Stiklestad, og det må vi prøve å utnytte bedre enn hva som hittil er gjort. Men nemnda vil legge stor vekt på at Helgådalen beholder sin kultur og egenart i framtida, det er den som skal være trekkplasteret.

Gjennom forening av flere gode krefter, bl.a. Friluftsnemnda, er arbeidet med å tilrettelegge området rundt Herfossen stort sett ferdig når dette skrives i slutten av oktober 1992. Søknad fra tre grunneiere om støtte av Bygdeutviklingsmidlene til opparbeidelse av Herfossen camping er under behandling. Sommeren 1992 ble det bygd ett toalettbygg ved Røsbanen nær Herfossen og ett ved

Granfossen. Røsbua er nå restaurert av Helgådals idrettslag for betaling av Verdals kommune. Ved Granfossen er det bygd trappanlegg ned til nedre del av laksetrappa i sommer.

INFORMASJONS- OG SALGSKIOSK VED GRANFOSSEN

Nemnda ser det som svært viktig å få en skikkelig organisering av billettsalg, innkreving av parkeringsavgift og guiding ved Granfossen. Tegninger og planer er laget for et nytt bygg ved vegbommen ned til Granfossen, de forskjellige formaliteter er under arbeid og søknader om bygdeutviklingsmidler vil bli sendt i november 1992 i regi av Helgås Elveeierlag. Bygget planlegges å stå ferdig til 1. mai 1993.

En viktig årsak til at dette prosjektet prioriteres så høyt er 100-årsmarkeringen for Herfossens tørrleggelse, som skjedde 12. september 1893.

I det nye bygget ved Granfossen vil det bli lagt ut hjemmelagede souvenirer for salg til turistene. Den 21. oktober 1992 hadde Tiltaksnemnda et idemøte for folk fra Helgådalsdalføret som lager forskjellige ting. Møtet var svært godt besøkt, i alt 29 personer hadde med seg prøver på hva de har

laget, det var nok over 100 forskjellige gjenstander utstilt, og variasjonen av gjenstander var imponerende. Henrik Woll i Verafisk "sponset" velsmakende fisk og kvinnene i og rundt Tiltaksnemnda ordnet med kokte poteter, hjemmebakket flatbrød, hjemmelagde øl og annet godt. Så det var satset på ekte varer over alt.

LOGO

Det er besluttet å få laget en Logo som skal benyttes i all markedsføring og souvenirsalg i Helgådalen.

MARKEDSFØRING AV HELGÅDALEN

En gjenganger på alle møter har vært markedsføringen av bygda. Følgende saker satses det på så snart som mulig:

- utgivelse av en brosjyre om Helgådalen
- få ei skikkelig og god skilting fra E6 til Vera
- nemnda skal delta på reiselivsmessa på Sjølyst først i januar

SØKNADER OM STØTTE

Nemnda har hittil gitt tilskudd til fem forskjellige søkere av de midlene kommunen har stilt til disposisjon.

Noe som kanskje er en enda viktigere funksjon for nemnda er å

bistå folk med søknader til forskjellige offentlige instanser. Vi har allerede nevnt campingplassen ved Røe bru og kiosken ved Granfossen. I tillegg er nemnda i gang med å følge opp søknader om midler til etablering av et børsemakerverksted, et pølsemakerverksted og et dusj/sanitæranlegg (ved Sveet Gjestgiveri.)

LANGSIKTIGE PLANER

Nemnda har på hvert møte diskutert mer langsiktige planer om videreutvikling av Helgådalen som turiststed og andre måter innbyggerne kan skaffe seg ekstrainntekter på. Det er fornuftig å ha en prioritetsliste å gå etter, vi makter ikke alt på en gang likevel.

Ting som kan nevnes av langsiktige tiltak er en bedre tilrettelegging av fjell- og naturområdene som Helgådalen er så rik på, tilrettelegging av de gamle gruveområdene i Malså og Skjækerdalen, samt alle andre ideer folk kan ha eller få med sikte på å vise hva bygda har av tradisjon og kultur.

Tiltaksnemnda i seg selv kan ikke gjøre stort, det viktigste er å

Et av dugnadslaga på den nyrestaurerte Røsbua. I skogen bak brua ligger ett av de oppsatte toalettbygningene.

være koordinator og hjelpesmenn for folk i dalen som har ideer av forskjellig slag. Den overordnede målsetting med alt Helgådals Tiltaksnemnd gjør, er at Helgådalen fremdeles skal bevare sin bosetting og kultur, med andre ord leve videre.

Ånden i Helgådals Tiltaksnemnd har hittil vært veldig positiv, og alle medlemmene går med stort engasjement inn for å gjøre en positiv innsats for Helgådalen.

HELGÅDALS- NYTT, nå også på Kongens bord

Helgådals Nytt sendes til mange forskjellige kanter av verden og vi får hvert år mange takkebrev fra våre lesere. Som vi ser av faksimilen under ligger nå også bladet på slottet i Oslo. Vi vil her og nå få takke alle som sender oss hilsener på denne måten. Det er alltid inspirerende å få reaksjoner med ris og ros fra dere.

H. M. Kongens Kabinetssekretariat

Det Kgl. Slott, Oslo
Januar 1992

Herr Lasse Johnson
Helgådals
7660 VUKU

H.M. Kongen har pålagt meg å takke Dem for de gode ønsker og det medsendte heftet "Helgådalsnytt" som De på vegne av Helgådals idrettslag har sendt til Hans Majestet.

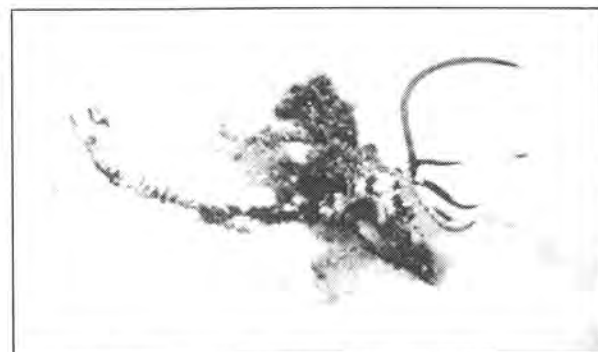
Med hilsen

P. Hagen
M. Hagen
Kabinetssekretær

ÅRET 1992

1. nyttårsdag 1992 vil bli husket som dagen da "Stormen" herja Møre og Trøndelag-fylkene. På Møre var nok vinden sterkest med helt ufattelig kraft og fart, men også her i Nord Trøndelag og i Verdal vart det gjort mye skade. Verst gikk det ut over skogen her i bygda, og ennå i dag nesten ett år etter stormen ligger det mye vindfelt skog. Bildet som er tatt midt inne i en vindfallreir, viser to av dem som var med på naturskadeskjønnene utover vinteren og våren. Jon Lynum fra Stjørdal til venstre og Arnt Kjesbu til høyre.

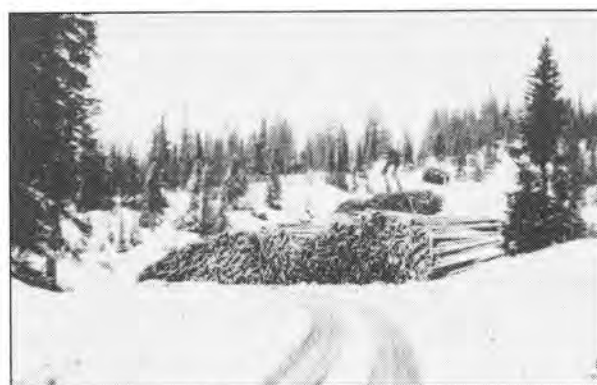
Naturen gir og tar! Denne reinen vart revet av tre gauper på Veresfjellet på seinvinteren. Restene lå bare 50 meter fra Veresvegen.

På Helgådals-Nytts jubileumsfest like før jul i fjor, var det to overraskelser. Den ene var fire Luciajenter som kom og sang Luciasangen, og den andre var som bildet viser Sul blandakor som sang Vømmølsanger.

Fjellrosa 4H hadde arrangement på Volden skole i varmsommeren. Det ble stilt ut gamle ting i salen på skolen og demonstrert forskjellige aktiviteter ute på skoleplassen.

Skogsarbeidet vart fullstendig forstyrret av Stormen med stor S, som mange foretrekker å kalle den, men en god del av drivinga gikk likevel som normalt. I Svensklunåsen vart det drevet ut 1500 m3 i løpet av vinteren og bildet viser noe av de store lunnene ved Veresvegen øst for Djupdalen.

I Ulvøilla vart det lafta og tømra i sommer. Det var Ivar Nonset som var leder for et kurs der de på oppdrag fra Verdal Fri-luftsneimnd bygget opp to Gapahuker og et eldhus. En Gapahuk er satt opp ved Grunnfossen og den andre ved Holmlivollen. Eldhuset er satt opp ved Malså Gruver. Bildet viser de fleste av kursdeltakerne en av de mange varme sommerdagene vi hadde på tidligsommeren. Fra venstre: John Gomo, Inge Flyum, Per Magnar Ward, Tore Holmli, Alf Ward, Melhus, Kolbjørn Gomo og Pål Holmli.

ÅRET 1992

At grevlingen er på frammarsj i Helgådalen er denne krabaten et bevis på. Han vart påkjørt av bil øst for Wilhelm Bengtson i midten av oktober.

I sommer har Vuku kirke gjennomgått en ansiktsløfting. Det er blant anna skifta tak m.m. og nytt flomlysanlegg er montert.

Tor Erik Indahl vart fylkesmester i eksteriørdømming av hest, kl. junior. Dette skjedde under fylkesleiren i 4H i Skjelstadmarka den 5. september. Han oppnådde 99 av 100 poeng.

Helgådals-Nytts redaksjonskomite var på Øster Juldalsvol-len og grillet pølser og drakk kaffe den 7. juli. I det praktfulle sommerværet vart det en svært fin kveld. I tillegg til grillinga gikk forsamlingen en tur innover til restene av Gustav Orsa-koia og Mortensveien. Lasse prøvde også fisken uten at det vart noe resultat.

Bildet er tatt ved restene av Gustav Orsakoia. Foran: Reidar Prestmo. Fra venstre: Kenneth Nesse, Arnt Kjesbu, Håvard Elnes, Thomas Nesse, Lasse Johnson, Brit Ness, Johannes Overmo.

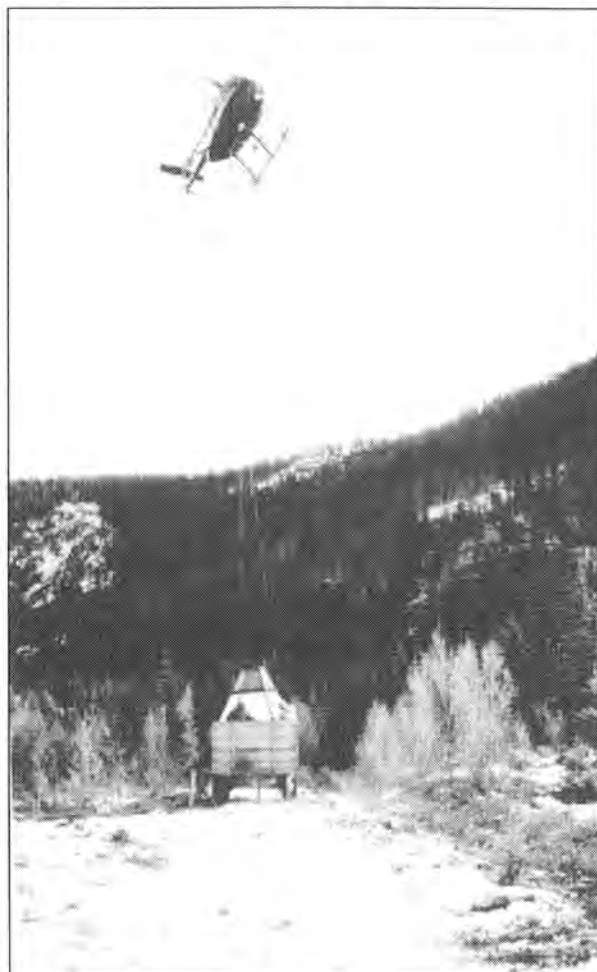
Helgådals-Nytt arrangerte tur med omvisning til Malså Gruver den 25. 7. -92. Det var omlag 50 deltakere i det fine været. Johannes Overmo var kjentmann og ledet forsamlingen mellom de forskjellige restene etter gruvedrifta. Bildet er tatt mens deltakerne er samlet rundt restene av den veltede peisen i Villaen. Det vart arrangert totalt tre turer med kjentmann i sommer.

ÅRET 1992

Klubbkarusellen i terrengløp har også en klasse for dem som er under 7 år og ikke skal ha tidtaking, men innsatsen er upåklagelig for det. Her går startsignalet for denne klassen da karusellen vart arrangert i Green i sommer.

Støttepersoner er Lustads. Sprinterne er fra venstre: Glenn Lustad, Malin Lustad, Marianne Bakken, Dag Ivar Indahl, Nina Kulsti, Erlend Haugan, Johan Sagvold, Stian Nesse.

I høst vart det samla kongler med helikopter flere steder i Verdal, blant anna på Mæhlen og i Nessilene.

Ner-Holmen som er hovedkontoret for Værdalsbruket har gjennomgått en storstilt restaurering de to siste årene og arbeidet pågår fortsatt. Det investeres nesten tre millioner kroner i prosjektet. Tanken er at hovedbygningen skal bli mest mulig lik den opprinnelige som vart påbegynt i 1840, både innvendig og utvendig. Det staselige bygget i sveitsertil vil ikke lenger være helårsbolig, men hovedkontoret for Værdalsbruket vil fortsatt være i kontorfløya på bygget.

Laurbærkransen etter Minisjøen får stå som symbol på suksessen i Veresfestivalen, der Minisjøen var den delen som økte mest i oppslutning. Deltakertallene i 1992 var 220 i Minisjøen, 128 på stafetten og 528 på Veres-sjøen rundt, totalt 876 som er ca. 50 flere enn året før. På pallen ser vi Merete Sagvold, Anne Gunn Green og Marianne Bakken.

Disse fikk sine velfortjente blomster på hyggekvelden som Veresfestivalen arrangerte i høst. Fra venstre: Svein Halvor Moe, Paula Green, Sigrun Helmo og Arne Falkfjell.

Kartlegging av mineralforekomster

av Johannes Overmo

Fra 11. september 1992 og halvvanna uke utover gikk et helikopter med en målesylinder under frem og tilbake over nedre Skjækerdalen og Malsådalene. Det var Norges geologiske undersøkelse som drev en generell kartlegging av området.

Vi har tatt en prat med John Mogård, som var leder for prosjektet for å høre hva det hele gikk ut på, og både han og direktør Henrik Håbrekke var svært villig til å gi informasjon om undersøkelsene.

Ved hjelp av avansert teknisk utstyr er det tre ting som undersøkes samtidig når helikopteret sveiper over marka i 60 meters høyde. Bare utstyret koster godt over en million kroner.

I sylinderen som henger under helikopteret er det utstyr som måler den elektriske ledningsevnen i fjellgrunnen. Instrumentet "ser" ca. 150 meter ned i bakken under helikopteret og viser variasjoner i den elektriske ledningsevnen. Ledningsevnen forteller geologene om forekomster av kobber, sink og andre elektrisk førende mineraler.

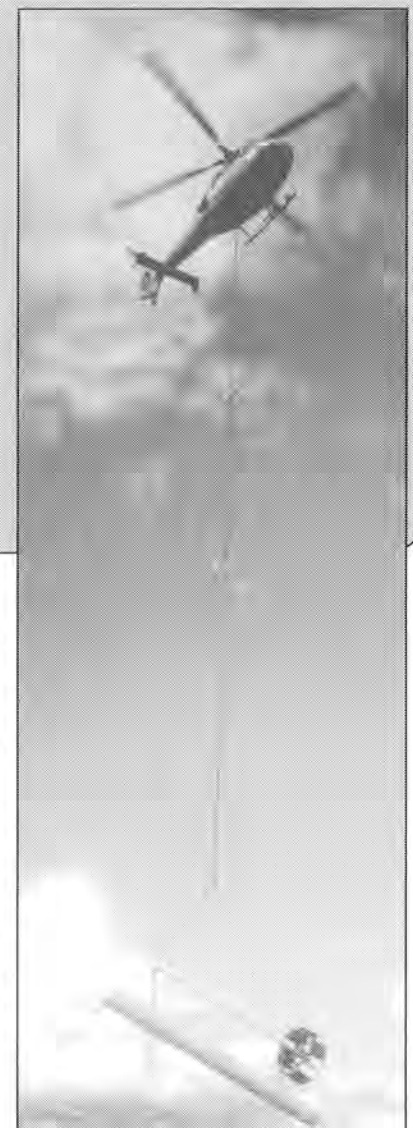
Oppe på slepekabelen, midt mellom helikopteret og den åtte meter lange sylinderen som måler ledningsevnen, henger en torpedolignende sensor som måler variasjoner i jordens magnetfelt med stor nøyaktighet. Dette instrumentet "ser" mye lenger ned i bakken

og benyttes ved leting etter olje på Sjøkelen. På grunn av den store dybderækkevidden kan geologene ut fra slike målingen beregne tykkelsen på sedimentlagene som inneholder olje.

Under helikopteret sitter et instrument som måler den radioaktive strålingen. Mogård ber oss berolige helgådalingene med at den naturlige strålingen i dette området er lavere enn gjennomsnittet og det er ingen grunn til å være redd. Litt radioaktivitet er naturlig og finnes overalt på jorden.

Helikopteret går i linjer med 100 meters mellomrom mest mulig i 90 graders vinkel på strøkretningen, som i Innherred er mest SV-NØ. Høyden er 200 fot eller 60 meter over bakken, og helikopteret er utstyrt med radarhøydemåler som hele tiden viser riktig høyde. Det benyttes satelittnavigasjon for å navigere helikopteret langs profilene og for å stedfeste målingene. Sekundært benyttes også et videokamera som kontinuerlig fotograferer bakken under helikopteret.

Målingene over Helgådalsområdet med tidligere kjente mineraliseringer, skjerp og gruver er forholdsvis tette og nøyaktige, og data fra målingene vil etter bearbeidelse gi et godt grunnlag for å bedømme områdets mineralpotensial. Oppfølgende målinger på bakken vil bli utført i 1993 dersom lovende funn blir gjort.

Helikopteret med sylinderen i enden og "torpedoen" midt oppe på kabelen.

Vi må nevne en liten kuriositet i forbindelse med helikopteraktiviteten oppe i Helgådalen disse septemberdagene. Det var mange som spekulerte på hva dette var for noe, og gode gamle Jon Rydning satt på Skjækerfossen filial og satte ut det ryktet at det var Morten Helgås på Skjækermoen som hadde leid helikopteret for å finne ei villkvige han hadde i marka. Og dette ryktet spredte seg fort i dalen.

Han Jon pleier å si at det verste han vet, er "at dæm lyg dæm som itj kinn lyg". Og nok en gang fikk den gamle luringen vist at han behersker den kunsten.

SLEKTSARTIKLER

En oversikt over slektsartikler i Helgådals Nytt.

Redaksjonskomiteen har fått mange henvendelser fra leserne om å ta inn et temaregister i bladet. Nedenfor har vi satt opp en oversikt over artikler som inneholder slektstavler eller registre. Til venstre står årstallet da artikkelen sto på trykk.

- 1977 Skjækerdalslekta.
Verdalsslekt med aner i Gudbrandsdalen.
- 1978 Ei gammel ætt i Verdalen. (Helmo)
- 1979 Nybyggere av finsk ætt ved Veressjøen.
- 1980 Strådalssamene.
- 1981 Slekt etter Margrete Aagesdatter og Anders Bastiansen Lille-Langdal.
- 1982 Uventet beøk på Stor-Langdal.
- 1983 Eggja-ætta.
Simen-jalet.
Stamfaren vores skal ha kome over grensa i ein skinnsekk.
- 1984 Grunnmoætta.
Ein tragisk sledetur ved Austgarden Grunnan i 1858.
- 1985 Bynahaugætta.
Gammelt nytt fra Langdal store.
- 1986 Inderst-Ola.
Haugenætta (Anne Johannesdatter)
Ei dramatisk bjønnjakt.
Utvandringsliste med kommentarer.
- 1987 Haugenætta II (Johannes Johannesen)
Gammelt nytt fra Brattås.
- 1988 Ætt med røtter fra Åmoen ved Fersvatnet.
Gammelt nytt fra Rød.
- 1989 Stina Håkesdatter.
Gammelt nytt fra Byna.
- 1990 Voldenætta.
Gammelt nytt fra Fosneset.
- 1991 Litt om gruve og bergmannen Rasmus Slipern.
Liffætta - ætta etter Mickel Liff.
Ætta etter Gøran Bengtson.
Røstenætta - ætta etter Peder Olsen.
Slekta etter Johan August Pettersen.
- 1992 Ei grein av Arnsveætta.
Gammelt nytt fra Ørtugen.

I Bjartan.
Fra venstre:
Grete Bjartan,
Gudrun Bjartan,
Ingolf Bjartan,
Kristine Bjartan,
Margrete
Bjartan. Foran:
Agnes Bjartan.

Brudeparet Green.
Brudeparet er Oline Hjelde Green
og Edin Green.
Bak fra venstre: Paul Hjelde,
Berntine Vangstad Storstad,
Gunnar Hjelde.

Knut Haldorsen med eit fint knippe
fisk.

Overmofolk hos fotografen ca. 1915.
Fra venstre: Jon Overmo, Hanna
Overmo Mæhlen, Harald Overmo.

Prisvinnere 1992

Innsatspokalen: Ole Petter Storstad

HIL's Ærespris: Håvard Elnes

Skifatet og Yngres Innsatspokal:
Tove Svartås

Fotballkruset: Guri Holmli

Ærespris ski: Sigbjørn Ottermo

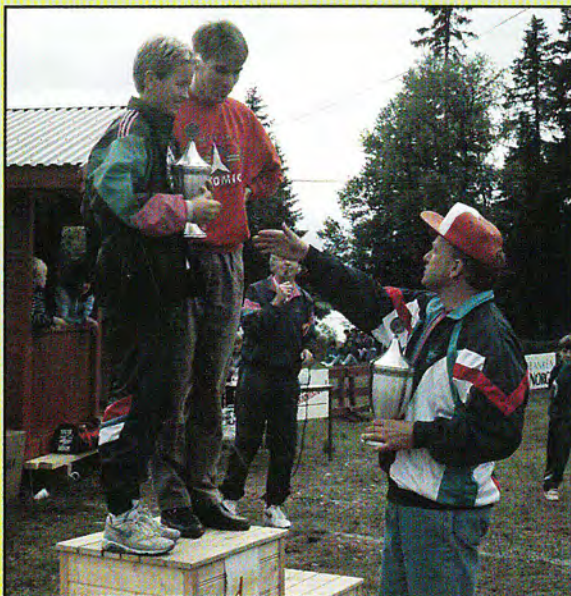
Ærespris fotball: Magne Kjesbu

Ærespris fotball: Leif Svartås

Glimt fra Veresfestivalen 1992

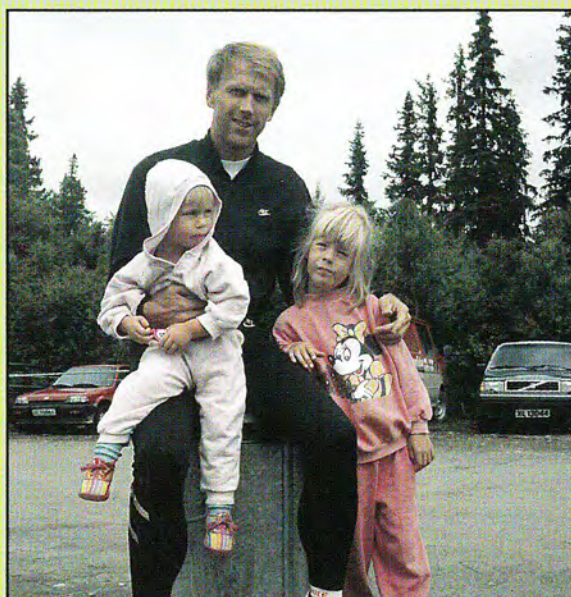
Årets vinnere, Ingvald Lein og Sturla Brørs, får sine premier av Veresfestival-generalen selv, Håvard Elnes.

Speaker Arne Falkjell har sin store del av æren for at Veres-sjøen Rundt er blitt så veldig populær de siste årene. Her intervjuer han vinneren i kvinneklassen Ingvald Lein.

Også et «kongemøte» mellom skikongen Oddvar Brå og jakt- og fiskehistoriekongen Jon Rydning.

Vår fotograf falt for dette motivet som viser at idrettskjempen Oddvar Brå også har omsorg for sine små døtre.

(Foto: Johs. Overmo.)

Project Memo

TITLE		
Market models for multi-vector energy systems that integrate different energy carriers		
VERSION	DATE	NO OF PAGES
1.0	2019-12-21	53
AUTHOR(S)	WP-LEAD	CLASSIFICATION
Bryan Pellerin (SIN) Heidi Tuiskula (SIN) Sanket Puranik (SIN) <i>Contributors:</i> Xiaomei Cheng (SIN) Christian Kunze (SIN) Carolyn Willems (SIN)	Magnus Korpås 	Internal

DISTRIBUTION		
Name	Company	e-mail
Hanne Sæle	SINTEF	Hanne.Saele@sintef.no
Gerd Kjølle	SINTEF	Gerd.Kjolle@sintef.no
Magnus Korpås	NTNU	magnus.korpas@ntnu.no

ABSTRACT

Description of task from contract

The aim of this task is to investigate future business models that will revolve around multi-vector energy systems (MVES) and how these impact market models and contract designs in the existing electricity sector. Issues related to MVES are at nascent stage and further work is expected to support the development of integrated energy markets, as envisioned by the EU. Special attention will be given to business models for communities, seasonal storage and utilities.

MVES are based on various interconnected energy vectors, e.g., combined heat and power plants, electrical heat pumps, electricity storage systems, etc. MVES also comprise smart management system responsible for optimizing the system's operation. By enabling the interconnection of different energy vectors, MVES open new business opportunities for seasonal storage and storage in form of different vectors, thereby making them financially more attractive. The various stakeholders involved (like energy communities, storage system provider, energy conversion system provider, and ICT system providers) would need new business models to successfully deploy future MVES in a profitable way. Additionally, the impact of MVES on existing market and contract designs needs more investigation.

The work shall be carried out in cooperation with researchers at NTNU and SINTEF. Previous research from WP4 (Microgrids) and WP6 (Smart grid scenarios and transition strategies) will be considered.

Project Memo

TITLE			
Implementing local markets for energy and flexibility to mitigate grid problems and promote distributed generation – with emphasis on Norwegian conditions			
WORK PACKAGE	VERSION	DATE	NO OF PAGES
WP5	1.0	2020-01-24	47
AUTHOR(S)		WP-LEAD	CLASSIFICATION
Iliana Ilieva, Xiaomei Cheng, Øivind Berg, Bernt Bremdal (Smart Innovation Norway)		Magnus Korpås	CINELDI internal

DISTRIBUTION		
Hanne Sæle	SINTEF Energi	Hanne.Saele@sintef.no
Gerd Kjølle	SINTEF Energi	Gerd.Kjolle@sintef.no
Magnus Korpås	NTNU	magnus.korpas@ntnu.no

ABSTRACT

This work builds upon earlier CINELDI project reports («Review of Local Flexibility Market Designs» and «Recommendation of market/contract designs for using flexibility for revealing grid constraints - with emphasis on the Norwegian conditions») by providing overview and analysis of practical results and experiences from the implementation of local market designs. The current report pays particular attention on contract regimes that have been used for utilizing distributed energy and flexibility resources to mitigate grid challenges, such as line overloads and problems related to voltage limits. Furthermore, this report accumulates various experiences, related to both benefits and shortcomings, as seen from the different actors in the local grid – end-users, aggregators, grid companies, technology providers, and others. Importantly, focus is kept on the applications relevant for Norwegian grid conditions and the associated regulatory framework. However, where it has been considered relevant, experiences from selected international demonstration projects which local market solutions could have applicability in Norwegian setting, have also been included.